

April 2026

Niet geteld, is niet gezien?

Professionals & gemeenschappen
aan het woord; over omvang en
meespelende factoren bij
schadelijke praktijken

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Literatuurstudie	7
1.3 Huwelijksdwang	7
1.3.1 Verschijningsvormen van huwelijksdwang	8
Gearrangeerd huwelijk dat overgaat in dwang	9
Geboortehuwelijk	10
Ruilhuwelijk	10
Economisch huwelijk	10
1.4 Huwelijksgevangenschap	10
1.5 Achterlating	11
1.6 Eergerelateerd geweld	12
1.7 Eerdere onderzoeken om de omvang van huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap in Nederland in kaart te brengen	14
1.8 De omvang in andere Europese landen	15
1.9 Leeswijzer	16
1 Omvang van geregistreerde schadelijke praktijken	18
1.1 Methodologische keuzes bij het bepalen van omvang	18
1.1.1 Indirecte cijfers	18
1.1.2 Geregistreerde cijfers: niet gelijk aan de omvang	19
1.1.3 Methodologische keuzes in dit onderzoek	20
1.2 Bestaande registraties	20
1.3 Rol en registratie bij betrokken instanties	20
1.3.1 Rol van het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld	20
1.3.2 Rol van Veilig Thuis	21
1.3.3 Rol van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating	22
1.4 Uitkomsten bestaande registraties	22
1.4.1 Eergerelateerd geweld	22
1.4.2 Huwelijksdwang	23
1.4.3 Achterlating	24
1.4.4 Huwelijksgevangenschap en kindhuwelijk	24
1.5 Samengevat	25
2 Casus Rotterdam	26
2.1 Inleiding	26
2.2 Ketenaanpak in Rotterdam	27
2.2.1 Onderzoekdesign	27
2.2.2 Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken	27
2.3 Barrières	28

2.3.1	Registratie van schadelijke praktijken	28
2.4	Randvoorwaarden: voor meer zichtbaarheid	31
2.4.1	Kennis en deskundigheidsbevordering	31
2.4.2	Samenwerking en sleutelpersonen	32
2.4.3	Beleid	32
2.5	Samenvattend	33
3	Onderzoeksdesign	35
3.1	Onderzoeksmethode	35
3.1.1	Theoretische basis	36
3.1.2	Werving van participanten en co-onderzoekers	37
3.2	Dataverzameling	38
3.3	Data-analyse	39
3.3.1	Data-analyse	39
3.3.2	Ethische aspecten	40
4	Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken	41
4.1	Huwelijksdwang	41
4.1.1	Verschil tussen mannen en vrouwen	42
4.2	Achterlating	43
4.2.1	Achterlating in de context van een huwelijk	43
4.2.2	Achterlating van jongeren	43
4.3	VGV	44
4.4	Eergerelateerd geweld	45
4.5	Samenvattend	46
5	Factoren die een rol spelen bij schadelijke praktijken	48
5.1	Huwelijksdwang	48
5.1.1	Sociale druk rondom uithuwelijking	49
5.1.2	Rol van de ouders	51
5.1.3	Financiële motieven	51
5.1.4	Beschermende factoren	52
5.2	Achterlating	53
5.2.1	Achterlating in de context van een huwelijk	53
5.2.2	Problemen binnen het huwelijk	54
5.2.3	Achterlating in de context van jongeren	57
5.3	VGV	60
5.3.1	Kennis over VGV/meisjesbesnijdenis	61
5.3.2	Houding en verwachtingen in Nederland	62
5.4	Eergerelateerd geweld	63
5.4.1	Persoonlijke motieven	64
5.4.2	Dragen van de eer	65
5.4.3	Scheiding	65
5.4.4	Gebruik van religie als excuus voor geweld	65
5.5	Samenvattend	66
6	Aanbevelingen vanuit de gemeenschap voor preventie en ondersteuning	68
6.1	Huwelijksdwang	68
6.2	Achterlating	69
6.2.1	Achterlating in de context van een huwelijk	69
6.2.2	Achterlating van jongeren	69
6.3	VGV	70
6.4	Eergerelateerd geweld	71

6.5	Samenvattend	72
7	Samenvatting	74
7.1	Geregistreeerde cijfers: waarom cijfers (n)iets zeggen	74
7.2	Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken bij professionals in Rotterdam en factoren die een rol spelen bij registratie	75
7.3	Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken bij verschillende gemeenschappen	76
7.4	Factoren die ten grondslag liggen aan schadelijke praktijken in Nederland	76
8	Aanbevelingen	78
8.1	Blijf trends volgen via cijfers én kwalitatieve inzichten.	78
8.2	Investeer in interventies op vier domeinen	80
8.3	Slotopmerking	80
9	Reflectie op de onderzoeksmethode	81
9.1	Sociale wenselijkheid	81
9.2	Werving en samenstelling	81
9.3	Terminologie en complexiteit	82
9.4	Reikwijdte van de bevindingen	82
10	Referenties	84
11	Bijlage 1	87

Colofon

Auteurs: dr. Dorothee van Breevoort, drs. Nancy Luu, dr. Ramin Kawous en drs. Ingrid van den Elsen
April 2026

Voorwoord

Voor u liggen de uitkomsten en bevindingen van het onderzoek naar de mogelijke omvang van een aantal schadelijke praktijken: huwelijksdwang, achterlating, vrouwelijke genitale verminking, eengerelateerd geweld en huwelijksgevangenschap. Deze praktijken zijn in de meeste gevallen strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht en worden vaak streng bestraft.

De term schadelijk verwijst naar de schade die aan slachtoffers wordt toegebracht. Deze praktijken tasten fundamentele waarden aan als zelfbeschikking, keuzevrijheid, autonomie, lichamelijke integriteit en mensenrechten.

De afbakening tot deze vijf praktijken is bepaald door de opdrachtgever van dit onderzoek, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het zijn praktijken die verboden zijn, gevoelig liggen en raken aan tradities binnen gemeenschappen. Dat maakt open dialoog, wederzijds luisteren en gezamenlijk optrekken bij het voorkomen van deze praktijken van groot belang – ook al is dat niet eenvoudig. Uiteindelijk wordt hetzelfde doel nagestreefd; de weg ernaartoe verschilt.

Wij danken iedereen die aan dit onderzoek heeft bijgedragen. In het bijzonder de deelnemers die bereid waren met ons in gesprek te gaan over deze ingrijpende en soms ongemakkelijke thema's.

Onze dank gaat daarnaast uit naar onze co-onderzoekers Adbikarim Mohamud, Ashwaaq Abdi, Driss Kaamouchi, Elif Özer, Fayaz Khair Kwa, Hasan Kaplan, Mustafa Khaled, Rima Abou Moghdeb, Soedaba Ashraf, Marleen Korf, die erin zijn geslaagd waardevolle inzichten en informatie op te halen.

Ook willen we de leden van de begeleidingscommissie bedanken – Diny Flierman, Floortje Kunseler, Habib Elkaddouri, Renée Romkes en Wilfred Janmaat – die met ons hebben meegedacht en advies hebben gegeven over de onderzoeksaanpak.

Ten slotte een bijzonder woord van dank aan Janine Janssen, lector Avans Hogeschool en onderzoeker bij het Landelijk Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG), voor haar waardevolle bijdrage aan dit onderzoek.

Dr. Dorothee van Breevoort

Drs. Nancy Luu

Dr. Ramin Kawous

Drs. Ingrid van den Elsen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De afgelopen jaren is in Nederland de politieke en maatschappelijke aandacht voor huwelijksdwang, achterlating, eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminking en huwelijksgevangenschap toegenomen. Deze praktijken worden gezien als ernstige inbreuken op persoonlijke vrijheid en zelfbeschikking.

Tegelijkertijd ontbreekt een landelijk, samenhangend overzicht van de omvang en aard van deze problematiek. Beschikbare cijfers zijn verspreid over verschillende instanties en hebben vooral betrekking op meldingen en registraties. Deze gegevens geven inzicht in wat binnen organisaties zichtbaar wordt, maar zeggen weinig over het totale voorkomen.

Dit onderzoek was aanvankelijk gericht op het leveren van cijfermatige schattingen. Echter bij nader inzien bleek dat de gekozen onderzoeksmethode (cijfermatige analyse) niet passend was bij de vraagstelling en dat betrouwbare kwantitatieve schattingen op basis van de beschikbare gegevens niet realistisch zijn. Om die reden is gekozen voor een onderzoeksmethode die aansluit bij de complexiteit van de vraag en verkregen data (kwantitatief en kwalitatief).

Het doel van dit onderzoek, dat in opdracht van het ministerie van VWS is uitgevoerd, is om beschikbare gegevens systematisch te verzamelen, te ordenen en te analyseren. Hiermee beogen wij meer inzicht te bieden in de aard van deze praktijken en, voor zover mogelijk op basis van de beschikbare gegevens, in de omvang ervan in Nederland. De volgende onderzoeksvragen staan daarbij centraal:

- 1. Wat is de perceptie van de omvang van de vijf schadelijke praktijken in Nederland?**
 - a. Wat is er bekend over de geregistreerde omvang van deze vijf schadelijke praktijken (huwelijksdwang, huwelijksgevangenschap, achterlating, VGV/meisjesbesnijdenis en eengerelateerd geweld) bij formele instanties in Nederland?
 - b. Wat is de perceptie van de omvang van deze vijf schadelijke praktijken in Rotterdam bij (in)formele instanties?
 - c. Wat is de perceptie van de doelgroepen over de omvang van de vijf schadelijke praktijken in Nederland?
 - d. Welke factoren spelen een rol bij het wel of niet terechtkomen en registreren van deze zaken bij formele instanties?

2. Welke factoren liggen ten grondslag aan het in stand houden van schadelijke praktijken?

Onder het begrip perceptie verstaan we meer dan het enkel ontvangen van prikkels; perceptie omvat in dit geval ook selectie, organisatie en interpretatie van deze informatie, waardoor we een subjectief beeld vormen. Zo kan dezelfde situatie door verschillende mensen anders worden ervaren, afhankelijk van eerdere ervaringen, normen, waarden en persoonlijke overtuigingen.

1.2 Literatuurstudie

Huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap hangen inhoudelijk sterk met elkaar samen (Cornelissens et al., 2009; de Koning & Bartels, 2005; Waesberghe et al., 2014). In alle drie de situaties wordt de vrijheid van een persoon beperkt binnen een relatie of gezinsverband, maar dit speelt zich af in verschillende fasen van het huwelijk of de relatie. Het kan gaan om druk of dwang bij de partnerkeuze en huwelijksluiting, om belemmering bij het beëindigen van een huwelijk – bijvoorbeeld door religieuze of juridische obstakels – of om gedwongen verblijf in het buitenland, waardoor feitelijke afhankelijkheid en controle ontstaan.

In veel gevallen is bovendien een grensoverschrijdende dimensie aanwezig. Dit is evident bij achterlating in het land van herkomst (S. Bakker, 2008; de Koning & Bartels, 2005), maar ook bij huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap kunnen migratiegeschiedenis, nationaliteitsrecht, verblijfsrecht en verschillen tussen rechtsstelsels een bepalende rol spelen (Rutten, 2008; Sportel, 2014). Daardoor raken vraagstukken rond relaties, recht en migratie nauw met elkaar verweven. Daarnaast komen deze praktijken voor in uiteenlopende gesloten gemeenschappen waar collectieve belangen zwaarder wegen dan individuele wensen – ook onder personen zonder migratieachtergrond (Butter & Omlo, 2022).

De volgende paragraaf biedt een overzicht van de belangrijkste definities en studies binnen dit onderzoeksveld. Dit overzicht is niet uitputtend en beperkt zich tot een selectie van de meest relevante literatuur.

1.3 Huwelijksdwang

Huwelijksdwang verwijst naar situaties waarin een religieus of wettelijk huwelijk tot stand komt zonder dat één of beide betrokkenen daar daadwerkelijk vrij voor kiezen. Van echte toestemming is geen sprake wanneer iemand alleen instemt onder druk, of wanneer weigeren feitelijk geen reële optie is (Cornelissens et al., 2009). Die druk kan direct en zichtbaar zijn – bijvoorbeeld in de vorm van bedreiging of geweld – maar ook minder tastbaar en relationeel van aard. Sociale isolatie, economische afhankelijkheid, emotionele manipulatie of het mobiliseren van schaamte en familie-eer kunnen de ruimte voor eigen besluitvorming evenzeer ondermijnen.

Om deze complexiteit te begrijpen, is het nuttig om partnerkeuze te beschouwen als een spectrum in plaats van als een binaire tegenstelling tussen 'vrij' en 'gedwongen' (de Koning & Bartels, 2005). Aan het ene uiteinde staat volledige autonomie, waarbij twee personen zonder externe druk tot een huwelijk besluiten. Aan het andere uiteinde bevinden zich situaties waarin dwang expliciet en aantoonbaar is. Daartussen bevindt zich een breed tussengebied waarin druk subtiel, impliciet of sociaal genormaliseerd kan zijn. In zulke situaties kan iemand officieel instemmen, terwijl die persoon zich in werkelijkheid verplicht voelt.

Onderzoek onder jongeren laat zien dat huwelijksdwang doorgaans niet wordt gelegitimeerd of openlijk verdedigd; veel jongeren spreken zich er juist tegen uit (Storms & Bartels, 2008). Tegelijkertijd beschrijven zij ervaringen van aanzienlijke sociale druk binnen hun directe omgeving. Een weigering kan leiden tot verlies van familiebanden, reputatieschade of escalatie van conflicten. Binnen dergelijke afhankelijkheidsrelaties kan instemming ontstaan uit loyaliteit, angst of de wens om harmonie te bewaren, eerder dan uit een vrije keuze.

Formele toestemming betekent dan ook niet automatisch dat iemand daadwerkelijk vrij kon kiezen. Een keuze komt nooit volledig los van de omgeving tot stand: zij wordt beïnvloed door afhankelijkheid van ouders, financiële situatie, verblijfsstatus, emotionele banden en sociale verwachtingen. Wie sterk afhankelijk is van zijn of haar omgeving, heeft minder ruimte om daartegen in te gaan. De mogelijke gevolgen van een weigering – zoals verstoting, reputatieschade of verlies van familiecontact – kunnen zwaar wegen en de feitelijke keuzevrijheid beperken.

Om huwelijksdwang goed te begrijpen, is het daarom belangrijk niet alleen te kijken naar de vraag *of* iemand heeft ingestemd, maar ook naar de omstandigheden *waaronder* die instemming tot stand kwam. Had de persoon reële alternatieven? Bestonden er veilige mogelijkheden om te weigeren? Welke prijs zou een 'nee' hebben gehad? Door deze vragen te stellen, wordt duidelijk dat huwelijksdwang vaak niet draait om één moment van druk, maar om een bredere context waarin keuzevrijheid geleidelijk wordt ingeperkt.

1.3.1 Verschijningsvormen van huwelijksdwang

Huwelijksdwang kent verschillende vormen en contexten. In de literatuur worden onder meer de volgende situaties onderscheiden (Cornelissens et al., 2009; Oomkes & Omlo, 2018): het gedwongen huwelijk, het geboortehuwelijk, het ruilhuwelijk, het economisch huwelijk en het gearrangeerd huwelijk dat overgaat in dwang.

Daarbij is het van belang te benadrukken dat niet elke vorm van familiebetrokkenheid bij de partnerkeuze problematisch is. Een gearrangeerd huwelijk kan op vrijwillige basis plaatsvinden. Het onderscheid ligt in de aanwezigheid van dwang en het ontbreken van reële keuzevrijheid.

Gearrangeerd huwelijk dat overgaat in dwang

Een gearrangeerd huwelijk houdt in dat de familie een actieve rol speelt bij het voorstellen van partners of bij de begeleiding van het huwelijksproces. In veel samenlevingen is dit een geaccepteerde en gangbare praktijk: familieleden brengen potentiële partners in contact, voeren gesprekken en helpen bij de organisatie van verloving en huwelijksluiting. Op zichzelf is dit niet problematisch en ook niet automatisch een vorm van huwelijksdwang. De doorslaggevende vraag is steeds of betrokkenen daadwerkelijk vrij zijn om in te stemmen, te twijfelen of te weigeren – zonder dat daar ernstige consequenties aan verbonden zijn.

Nederlandse en ook buitenlandse studies benadrukken dit onderscheid, omdat in publieke en politieke discussies het begrip 'gearrangeerd huwelijk' soms ten onrechte gelijkgesteld wordt aan een gedwongen huwelijk (Cornelissens et al., 2009; Felten, 2020). Het doorslaggevende criterium is niet de mate van familiebetrokkenheid, maar de aanwezigheid van dwang en het ontbreken van reële alternatieven. Zolang iemand veilig en zonder sancties kan weigeren, is er geen sprake van huwelijksdwang. Wanneer die mogelijkheid ontbreekt, verschuift het karakter van het huwelijk fundamenteel (Chantler, 2012).

De overgang van gearrangeerd naar dwang verloopt zelden abrupt. Onderzoek laat zien dat het proces vaak geleidelijk escaleert: wat begint als aandringen of overtuigen, kan overgaan in emotionele of sociale druk, het aanspreken op schuldgevoelens of het benadrukken van familie-eer. Wanneer die middelen onvoldoende effect hebben, kunnen dreigingen volgen – zoals verstoting, reputatieschade of het verbreken van familiecontact. In sommige gevallen kan dit escaleren tot fysieke dreiging of geweld (Chantler & Mccarry, 2020; Cornelissens et al., 2009). Deze geleidelijke opbouw maakt dat betrokkenen soms zelf moeite hebben te benoemen op welk moment de situatie van vrijwilligheid naar dwang is verschoven.

Door alternatieven te verkleinen en de kosten van verzet te verhogen, wordt instemming steeds waarschijnlijker, ook wanneer twijfel of weerstand blijft bestaan (Felten, 2020; FRA, 2014). In zulke situaties lijkt toestemming aanwezig, maar is de feitelijke handelingsvrijheid sterk beperkt. Een belangrijk kenmerk van deze dynamiek is dat druk niet altijd van één persoon uitgaat. Internationale studies beschrijven hoe dwang vaak collectief wordt georganiseerd of gedragen: niet alleen ouders, maar ook andere familieleden of gemeenschapsleden kunnen verwachtingen uitspreken of sancties ondersteunen. Dit maakt het vrijwel onmogelijk om weerstand te bieden (Anitha & Gill, 2009; Marcus et al., 2019).

Voor een analytisch begrip van huwelijksdwang is het daarom essentieel het fenomeen als proces te zien. Het begint zelden met een expliciet bevel. Vaak start het met de boodschap dat een bepaalde keuze verstandig, passend of wenselijk is. Gaandeweg kan de ruimte om daarvan af te wijken kleiner worden, totdat weigeren nauwelijks nog denkbaar is. Juist die geleidelijke verschuiving – waarin sociale beïnvloeding overgaat in structurele dwang – vormt de kern van het onderscheid tussen een gearrangeerd huwelijk en huwelijksdwang.

Geboortehuwelijk

Hierbij worden al bij de geboorte of op jonge leeftijd huwelijksafspraken gemaakt. De kandidaat wordt nauwelijks als autonome beslisser gezien, maar als onderdeel van familiebanden en afspraken tussen families (Cornelissens et al., 2009). Niet elke afspraak leidt daarmee tot dwang; sommige afspraken verdwijnen of worden heronderhandeld. Het probleem ontstaat wanneer iemand later geen ruimte krijgt om af te wijken, en wanneer een 'nee' gekoppeld wordt aan sancties. Dit mechanisme vertoont sterke overeenkomsten met wat wordt omschreven als *coercive control*: een patroon van langdurige controle en druk (Chantler & Mccarry, 2020).

Ruilhuwelijk

Bij een ruilhuwelijk verbinden twee families zich via een uitwisseling van huwelijkskandidaten. Dit huwelijk betreft niet alleen de huwelijkskandidaten, maar ook allianties en de balans tussen families (Cornelissens et al., 2009; Oomkes & Omlo, 2018). Het kan extra druk met zich meebrengen, omdat de keuze van één persoon gevolgen kan hebben voor een ander huwelijk binnen de familie of voor de relatie tussen families. De individuele keuze krijgt daarmee door *relational coercion* een collectieve prijs (Anitha & Gill, 2009; Marcus et al., 2019).

Economisch huwelijk

Een economisch huwelijk is een huwelijk om financiële redenen of strategische belangen, zoals het veiligstellen van inkomen, bezit, familievermogen, sociale status of bestaanszekerheid. Van huwelijksdwang is hierbij pas sprake wanneer één partij niet vrij kan weigeren, of wanneer financiële afhankelijkheid als drukmiddel wordt ingezet (Chantler & Mccarry, 2020; Felten, 2020).

1.4 Huwelijksgevangenschap

Huwelijksgevangenschap betreft situaties waarin iemand het huwelijk wil beëindigen, maar daarin feitelijk of juridisch wordt belemmerd. Dit kan samenhangen met religieuze voorschriften, sociale druk of het ontbreken van medewerking van de (ex-)partner. Recente juridische literatuur wijst op de complexiteit van zogenaamde *hinkende rechtsverhoudingen*: situaties waarin een echtscheiding in het ene land wel en in het andere niet wordt erkend (Rutten et al., 2019).

Sinds 2015 biedt het Nederlandse recht aanvullende mogelijkheden om medewerking aan een religieuze echtscheiding af te dwingen. In de praktijk blijken deze procedures echter niet altijd even toegankelijk. GREVIO heeft Nederland in 2022 aanbevolen verdere stappen te zetten om slachtoffers van huwelijksgevangenschap beter te beschermen en hun rechtspositie te verduidelijken.

1.5 Achterlating

Achterlating verwijst naar situaties waarin een gezinslid tegen diens wil in het buitenland wordt achtergelaten, terwijl andere familieleden naar Nederland terugkeren (S. Bakker, 2008; de Koning & Bartels, 2005). Het gaat daarbij niet om een vrijwillig verblijf, maar om een gedwongen situatie waarin terugkeer actief wordt belemmerd. Vaak worden reisdocumenten ingenomen, financiële middelen onthouden of contact met ondersteunende personen beperkt. Wat op het eerste gezicht een familiebezoek of vakantie lijkt, kan uitlopen op een langdurige en ongewilde scheiding van de vertrouwde leefomgeving.

In de literatuur worden doorgaans twee hoofdvormen onderscheiden. De eerste betreft jongeren die door hun ouders in het buitenland worden achtergelaten, vaak in verband met conflicten over gedrag, partnerkeuze, seksualiteit of opvoedingsnormen. De tweede vorm betreft partners die worden achtergelaten bij relatieproblemen – bijvoorbeeld bij spanningen binnen het huwelijk of bij een dreigende echtscheiding. In beide gevallen spelen machtsverhoudingen een centrale rol: degene die de reis organiseert en controle heeft over documenten en financiële middelen, heeft een beslissende positie, terwijl het achtergelaten gezinslid in een afhankelijke positie wordt gebracht.

Bartels (2005) conceptualiseert achterlating als een vorm van huiselijk geweld binnen een transnationaal kader. Daarmee wordt benadrukt dat het niet slechts gaat om een familieconflict, maar om een machtsmiddel dat gebruikmaakt van internationale grenzen en van verschillen in verblijfsrecht en juridische systemen. De geografische afstand versterkt de afhankelijkheid en beperkt de mogelijkheden om hulp te zoeken. Wie in een ander land verblijft zonder sociaal netwerk, zonder financiële middelen en soms zonder geldige documenten, bevindt zich in een uiterst kwetsbare positie.

Achterlating staat vaak in relatie tot andere vormen van dwang, zoals huwelijksdwang of eengerelateerd geweld. Het kan worden ingezet om verzet tegen een voorgenomen huwelijk te breken, om een als ongewenst beschouwde relatie te beëindigen, of om gedrag dat afwijkt van familiale normen te corrigeren. De fysieke verwijdering uit de vertrouwde sociale omgeving fungeert dan als pressiemiddel: door iemand letterlijk op afstand te plaatsen, wordt diens autonomie ingeperkt.

Onderzoek in Nederland laat zien dat achterlating niet altijd direct zichtbaar is voor instanties, juist omdat het zich buiten de landsgrenzen voltrekt. Vaak wordt de situatie pas duidelijk wanneer de betrokkene zelf hulp zoekt, of wanneer scholen, bureaus of andere professionals een langdurige afwezigheid signaleren (S. Bakker, 2008; Waesberghe et al., 2014). Dit grensoverschrijdende karakter maakt het probleem complex: niet alleen familiale machtsverhoudingen spelen een rol, maar ook juridische verschillen tussen landen en de vraag in hoeverre betrokkene aanspraak kan maken op bescherming.

Net als bij huwelijksdwang draait de kern van achterlating om het ontbreken van reële keuzevrijheid. De betrokken persoon heeft geen daadwerkelijke mogelijkheid te beslissen waar hij of zij verblijft, met wie en onder welke voorwaarden. Achterlating maakt zichtbaar hoe dwang niet alleen binnenshuis, maar ook via landsgrenzen kan worden georganiseerd – en hoe autonomie niet alleen sociaal, maar ook geografisch kan worden ingeperkt.

1.6 Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld is een vorm van huiselijk geweld waarbij het motief ligt in het beschermen, herstellen of zuiveren van de eer van een familie of gemeenschap. In Nederland wordt doorgaans aangesloten bij de werkdefinitie van Ferwerda en Van Leiden, waarin eergerelateerd geweld wordt omschreven als elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld die voortkomt uit een collectieve mentaliteit en wordt gepleegd naar aanleiding van een (dreigende) schending van de eer van een man of vrouw – en daarmee van diens familie – waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken (Ferwerda & van Leiden, 2005). Het gaat dus niet alleen om geweld, maar om geweld met een specifiek motief dat is ingebed in een eercode.

Een belangrijk kenmerk is het collectieve karakter. Waar bij veel vormen van huiselijk geweld het conflict zich primair afspeelt tussen twee personen, speelt bij eergerelateerd geweld vaak een bredere familie of gemeenschap een rol. De dreiging kan uitgaan van meerdere familieleden – soms ook van familieleden in het buitenland. Het geweld is dan niet uitsluitend een individuele reactie, maar wordt gelegitimeerd vanuit gedeelde normen over eer, schaamte en reputatie (Janssen & De Koning, 2008). De sociale omgeving fungeert als toeschouwer of beoordelaar: eerverlies wordt pas problematisch wanneer anderen ervan op de hoogte zijn of kunnen raken.

Het begrip eer zelf is complex en kent geen eenduidige definitie. Het verwijst doorgaans naar familie-eer, waarbij het gedrag van één individu gevolgen heeft voor de reputatie van de gehele familie. Eer wordt in veel gevallen gekoppeld aan opvattingen over seksualiteit, partnerkeuze, gehoorzaamheid en genderrollen. Wanneer die normen worden overtreden – of dreigen te worden overtreden – kan dit worden aangemerkt als een eerschending. Het daaropvolgende handelen wordt dan gepresenteerd als eerherstel of eerzuivering (H. Bakker & Aydogan, 2005; Lünemann & Wijers, 2010). Onderzoekers benadrukken dat eergerelateerd geweld niet gebonden is aan één religie of specifieke etnische groep. Het komt vooral voor in patriarchale gemeenschappen met sterke hiërarchische verhoudingen, maar vergelijkbare mechanismen van reputatie en sociale controle kunnen ook in andere contexten optreden (Anitha & Gill, 2009; Janssen & De Koning, 2008).

De uitingsvormen van eengerelateerd geweld lopen sterk uiteen: van sociale uitsluiting, roddel en intimidatie tot ernstige mishandeling en in uitzonderlijke gevallen dodelijk geweld. Daartussen liggen maatregelen zoals het opleggen van strenge restricties, het beperken van bewegingsvrijheid, het terugsturen naar het land van herkomst, achterlating, gedwongen uithuwelijking of het verbieden van echtscheiding. Ook digitale vormen van druk – zoals het online verspreiden van persoonlijke informatie of het dreigen met het openbaar maken van beeldmateriaal – kunnen onderdeel zijn van eerherstelmechanismen. Niet elke vorm van eerherstel is strafbaar, maar zodra er sprake is van dreiging of geweld, raakt dit aan het strafrecht (LEC EGG, 2019).

Een belangrijk inzicht uit de onderzoeksliteratuur is dat culturele verklaringen op zichzelf onvoldoende zijn. Eengerelateerd geweld komt ook voor in Nederlandse subculturen en gesloten gemeenschappen, ongeacht etnische of religieuze achtergrond. Hoewel eeropvattingen cultureel zijn ingebed, spelen ook machtsrelaties, afhankelijkheid, migratie-ervaringen, traumatische achtergronden en psychische problematiek een rol bij het ontstaan en escaleren van geweld. Een exclusieve focus op cultuur kan leiden tot stereotypering en tot het veronachtzamen van bredere sociale factoren. Internationale literatuur wijst er bovendien op dat de term 'honour crimes' soms problematisch is, omdat deze onbedoeld het perspectief van de dader centraal stelt en suggereert dat geweld een vorm van eer zou kunnen opleveren.

Hoewel jonge vrouwen vaak worden genoemd als de voornaamste risicogroep, is het beeld genuanceerder. Zowel vrouwen als mannen kunnen slachtoffer worden. Mannen kunnen bijvoorbeeld onder druk worden gezet vanwege hun seksuele geaardheid, hun economische positie of hun relatie met een vrouw die zelf als eerschender wordt beschouwd. Ook kunnen zij worden gedwongen geweld te plegen om de familie-eer te herstellen. Uit Nederlandse cijfers blijkt dat de gemiddelde leeftijd van vrouwelijke slachtoffers rond de late twintig ligt en die van mannelijke slachtoffers iets hoger. Bij een dodelijke afloop is de verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke slachtoffers relatief gelijk (Janssen, 2018; LEC EGG, 2019).

De omvang van eengerelateerde zaken in Nederland is moeilijk exact vast te stellen. Jaarlijks worden bij de politie enkele duizenden zaken geregistreerd waarbij een eermotief een rol speelt. Een deel daarvan wordt als complex aangemerkt en voorgelegd aan het Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG). Slechts een klein percentage heeft een dodelijke afloop, maar deze zaken trekken doorgaans veel maatschappelijke aandacht. Tegelijkertijd is er sprake van een aanzienlijk dark figure: situaties die niet worden gemeld of niet als eengerelateerd worden herkend (LEC EGG, 2019). Registratie is bovendien complex, omdat het eermotief niet direct observeerbaar is. Het gaat om een interpretatie van onderliggende beweegredenen, terwijl het geweld zelf juridisch doorgaans wordt geregistreerd onder algemene geweldsdelicten.

Eergerelateerd geweld kenmerkt zich verder door een langdurig en procesmatig karakter. Conflicten kunnen jarenlang sluimeren en plotseling opnieuw opblaaien. Een incident betekent niet automatisch dat het gevaar is geweken. Dat maakt signalering en risicobeoordeling complex: professionals moeten niet alleen kijken naar het concrete incident, maar ook naar de bredere familiecontext, eerdere spanningen en mogelijke toekomstige escalaties (H. Bakker & Aydogan, 2005; van der Torre & Schaap, 2005).

1.7 Eerdere onderzoeken naar de omvang van huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap in Nederland

In Nederland wordt al geruime tijd onderzoek gedaan naar huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap. Deze studies richtten zich vaak op specifieke onderdelen van de problematiek, zoals partnerkeuze binnen migrantengroepen, achtergelaten vrouwen of verkennende analyses van gedwongen huwelijken (bijv. S. Bakker, 2008; Cornelissens et al., 2009; de Koning & Bartels, 2005). De nadruk lag daarbij vooral op het beschrijven van de aard en context van het probleem; een landelijk beeld van de omvang ontbrak doorgaans.

In 2014 voerde het Verwey-Jonker Instituut een onderzoek uit met als doel een beter landelijk inzicht te verkrijgen in de aard en omvang van huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap in Nederland. In dit onderzoek werd gebruikgemaakt van meerdere databronnen, waaronder registraties van hulpinstanties, een enquête onder professionals, interviews met hulpverleners en consultaties van experts. Door deze methoden te combineren werd een zogenoemde 'educated guess' opgesteld voor de periode 2011–2012.

Uit de registraties van hulpinstanties kwam een minimale ondergrens naar voren van 181 gevallen van huwelijksdwang, 178 gevallen van achterlating en 140 gevallen van huwelijksgevangenschap. Deze cijfers hebben uitsluitend betrekking op situaties die daadwerkelijk bij de onderzochte organisaties zijn geregistreerd. Op basis van de verschillende onderzoeksmethoden maakten de onderzoekers daarnaast een bredere omvangschatting. Volgens deze 'educated guess' lag de omvang in Nederland in de periode 2011–2012 tussen 674 en 1.914 gevallen van huwelijksdwang, 364 en 1.631 gevallen van achterlating en 447 en 1.687 gevallen van huwelijksgevangenschap.

De onderzoekers benadrukken dat deze cijfers geen exacte prevalentie weergeven. De schattingen zijn gebaseerd op meldingen bij professionals en op inschattingen van deskundigen. Hierdoor kunnen dubbeltellingen voorkomen en blijven situaties die niet bij instanties bekend zijn buiten beeld.

1.8 De omvang in andere Europese landen

In het Verenigd Koninkrijk bestaat relatief veel onderzoek naar gedwongen huwelijken. Zo maakten Kazimirski en collega's gebruik van enquêtes onder hulpverleningsorganisaties om een schatting te maken van het aantal meldingen van (dreigende) gedwongen huwelijken (Kazimirski, 2009). Daarnaast registreert de Britse overheid meldingen via de Forced Marriage Unit, een gespecialiseerde overheidsdienst die meldingen van slachtoffers, familieleden en professionals verzamelt (Foreign Commonwealth & Development Office, 2024). Deze registraties worden regelmatig gepubliceerd en geven inzicht in het aantal gevallen dat bij de overheid bekend is.

In Duitsland zijn vergelijkbare pogingen gedaan om de omvang in kaart te brengen. Mirbach et al. (2011) verzamelden gegevens van advies- en hulporganisaties die slachtoffers ondersteunen. Door meldingen van verschillende organisaties te bundelen, konden zij een beeld schetsen van het aantal gevallen dat bij hulpinstanties bekend was.

Ook in Noorwegen wordt onderzoek gedaan naar gedwongen huwelijken. Daar wordt het onderwerp vaak geplaatst binnen het bredere beleidskader rond zogenoemde negatieve sociale controle en eengerelateerd geweld. Overheidsrapporten en studies maken gebruik van registraties van hulpinstanties en meldingen bij gespecialiseerde expertteams (Lien & Bredal, 2018; Norwegian Ministry of Justice and Public Security, 2017).

In Zweden wordt de problematiek voornamelijk onderzocht binnen studies naar eengerelateerd geweld. Nationale rapportages verzamelen signalen van politie, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties om inzicht te krijgen in de aard en omvang van deze problematiek (Länsstyrelsen Östergötland, 2023).

In deze studies maken onderzoekers doorgaans gebruik van vergelijkbare onderzoeksmethoden, zoals registraties van hulporganisaties, meldingen bij overheidsinstanties en enquêtes onder professionals (Kazimirski, 2009; Mirbach et al., 2011). Deze methoden bieden inzicht in situaties die bij instanties bekend worden. Tegelijkertijd benadrukken onderzoekers dat deze cijfers geen volledig beeld geven van de werkelijke omvang. Veel situaties blijven buiten beeld omdat slachtoffers geen hulp zoeken of omdat gevallen niet worden geregistreerd. Hierdoor beschrijven de meeste studies vooral het aantal geregistreerde meldingen, en niet de totale prevalentie van deze praktijken in de samenleving.

1.9 Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit drie delen:

1. **Deel 1** behandelt de geregistreerde omvang van schadelijke praktijken, de gehanteerde methodologische keuzes en de beperkingen daarvan. We geven een overzicht van de geregistreerde cijfers in Nederland (hoofdstuk 1) en beschrijven de verschillende factoren die volgens professionals in Rotterdam van invloed zijn op of casussen wel of niet terechtkomen in de registraties (hoofdstuk 2).
2. **Deel 2** gaat in op de percepties van verschillende gemeenschappen en op factoren die bijdragen aan het in stand houden van schadelijke praktijken. We beschrijven de bevindingen die voortkomen uit gesprekken met mensen uit verschillende gemeenschappen. In hoofdstuk 3 beschrijven we de onderzoeksmethoden. Vervolgens gaan we in op de perceptie van de omvang vanuit verschillende gemeenschappen (hoofdstuk 4), welke factoren een rol spelen bij schadelijke praktijken (hoofdstuk 5). Aan het eind van dit deel presenteren we aanbevelingen vanuit verschillende gemeenschappen als het gaat over preventie van schadelijke praktijken en zorg en ondersteuning voor diegene die te maken hebben met deze praktijken (hoofdstuk 6).
3. **Deel 3** bevat de samenvatting (hoofdstuk 7) en aanbevelingen (hoofdstuk 8). En de reflectie op de onderzoeksmethode komt aan bod in het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 9).

Deel 1

De geregistreeerde omvang van schadelijke praktijken, de gehanteerde methodologische keuzes en de beperkingen daarvan.

1 Omvang van geregistreeerde schadelijke praktijken

1.1 Methodologische keuzes bij het bepalen van omvang

Het eerste doel van dit onderzoek is inzicht te bieden in de omvang van huwelijksdwang, achterlating, huwelijksgevangenschap en eengerelateerd geweld in Nederland. Hieronder worden de belangrijkste methodologische keuzes toegelicht die zijn gemaakt om de omvang van deze schadelijke praktijken zo zorgvuldig mogelijk te bepalen.

In de eerste fase van het onderzoek zijn bestaande methoden geïnventariseerd om de omvang van schadelijke praktijken vast te stellen. Hiervoor is relevante nationale en internationale literatuur bestudeerd over het meten van geweld in afhankelijkheidsrelaties en zijn gesprekken gevoerd met experts, waaronder onderzoekers van een eerdere studie van Verwey-Jonker.

Uit deze gesprekken en literatuur blijkt dat bestaande cijfers moeilijk te duiden zijn: definities worden niet eenduidig gebruikt, registratie is afhankelijk van interpretatie en veel schattingen van professionals zijn indirecte vermoedens. Bij fenomenen die zich grotendeels in de privésfeer afspelen en niet systematisch kunnen worden geregistreerd, wordt internationaal vaak gebruikgemaakt van indirecte methoden. Daarbij worden verschillende databronnen gecombineerd, zoals registraties, enquêtes onder professionals en expertconsultaties. Deze methoden kunnen nuttig zijn wanneer directe tellingen ontbreken, maar kennen duidelijke grenzen. Hieronder wordt toegelicht waarom deze aanpak in dit onderzoek niet is gevolgd.

1.1.1 Indirecte cijfers

Geweldsstatistiek is altijd afhankelijk van definities, ethische grenzen, onderrapportage en meetfouten. Dit maakt interpretatie zonder context methodologisch én moreel (Janssen, 2025; United Nations, 2014; United Nations Office on Drugs and Crime & United Nations Economic Commission for Europe,

2010). Bij gevoelige en veelzijdige fenomenen zoals schadelijke praktijken blijven indirecte schattingen afhankelijk van aannames en interpretaties.

Definities worden bovendien niet overal op dezelfde manier toegepast. Wat door de ene organisatie wordt geregistreerd als huwelijksdwang, kan door een andere instantie worden geclassificeerd als geweld binnen de huwelijksrelatie of als huwelijksgevangenschap. Hierdoor zijn verschillende databronnen slechts beperkt vergelijkbaar.

Ondanks deze beperkingen circuleren cijfers breed in rapporten, Kamerstukken en media. Herhaling kan dan de indruk wekken dat deze cijfers harde feiten zijn, terwijl zij per definitie indirect blijven. Zij zijn het resultaat van afbakeningen en ketenroutes, niet van een volledige telling van 'alle gevallen' (Merry, 2016; United Nations, 2014). In veel gevallen is onduidelijk wat precies is geteld. Dat is relevant omdat het verzamelbegrip 'schadelijke praktijken' in internationale documenten en beleidsteksten meerdere fenomenen omvat, met uiteenlopende definities (CEDAW & CRC, 2019). Zo bestaat voor huwelijksdwang binnen Europa geen internationaal vastgestelde definitie, wat direct doorwerkt in meetbaarheid en vergelijkbaarheid (FRA, 2014).

De vraag welke situaties onder een verzamelbegrip vallen, verschilt per studie en per beleidscontext. Soms worden alleen bevestigde gevallen meegeteld, soms ook vermoedens. In andere studies worden actuele situaties meegenomen, terwijl elders ook ervaringen uit het verleden worden geregistreerd. Hierdoor zijn cijfers die onder dezelfde noemer circuleren, niet automatisch vergelijkbaar (FRA, 2014; United Nations, 2014).

Registraties geven primair inzicht in zichtbaarheid: zij tonen welke situaties bij instanties bekend zijn geworden. Meldingsbereidheid, herkenning en signalering bepalen wat wordt geregistreerd. Wat niet wordt gemeld of niet als zodanig wordt herkend, blijft buiten beeld. Dit zogenoemde 'dark figure' betekent dat registraties nooit het totale voorkomen weerspiegelen (Janssen, 2025).

1.1.2 Geregistreerde cijfers: niet gelijk aan de omvang

Daarbij komen onzekerheden voort uit verschillen in registratiesystemen. Personen kunnen bij meerdere instanties bekend zijn, waardoor dubbeltellingen kunnen ontstaan. Sommige indirecte schattingen zijn gebaseerd op inschattingen van professionals. Die praktijkkennis is waardevol, maar blijft subjectief.

Bovendien kent deze problematiek niet altijd een duidelijk begin- of eindpunt. Situaties ontwikkelen zich over tijd, en wat als 'geval' wordt geteld, hangt af van gekozen afbakeningen als duur, ernst en interpretatie. Een studie kan zich richten op formele huwelijken, terwijl een andere ook religieuze verbintenissen zonder juridische status meeneemt. Casuïstiek toont dat dwang in verschillende fases van een huwelijk kan voorkomen, wat beïnvloedt of iets wordt geclassificeerd als huwelijksdwang of huwelijksgevangenschap (Janssen, 2018, 2025). Bij achterlating blijkt pas na verificatie of sprake is van daadwerkelijke achterlating (LKHA, 2024).

1.1.3 Methodologische keuzes in dit onderzoek

Vanwege deze structurele beperkingen presenteren wij geen landelijk totaal en ook geen omvangschatting. Dit betekent niet dat de problematiek niet voorkomt of niet ernstig is, maar dat de beschikbare gegevens onvoldoende basis bieden voor een betrouwbare landelijke schatting.

In plaats daarvan bieden wij een overzicht van bestaande registraties en maken wij expliciet wat op basis van deze gegevens wél en niet kan worden geconcludeerd. Daarnaast analyseren wij de casus Rotterdam waar de ketenaanpak schadelijke traditionele praktijken al bijna 20 jaar bestaat: welke registraties worden daar gedaan, hoe worden cijfers geïnterpreteerd en welke barrières ervaren professionals bij signalering en herkenning.

Voor vrouwelijke genitale verminking (VGV) geldt dat de methodologische basis voor indirecte schattingen sterker is. Het betreft een duidelijk afgebakende lichamelijke ingreep waarvan de prevalentie internationaal is onderzocht. Hierdoor kunnen cijfers worden geëxtrapoleerd naar relevante bevolkingsgroepen in Nederland. De gebruikte methode wordt in een apart rapport toegelicht (Kawous et al., 2026).

1.2 Bestaande registraties

Dit hoofdstuk beschrijft de geregistreerde omvang van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating op basis van bestaande registraties. Registraties geven inzicht in meldingen en adviesvragen, maar weerspiegelen niet automatisch over hoe vaak de praktijken daadwerkelijk voorkomen. Dit komt doordat alleen casussen in de registratie terechtkomen die herkend en gemeld worden.

In Nederland registreren diverse instanties meldingen op dit terrein. In dit hoofdstuk richten wij ons op landelijke organisaties die structureel registreren:

- Het Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG)
- Veilig Thuis
- Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA)

Voordat wij ingaan op de beschikbare cijfers, lichten we toe hoe deze registraties tot stand komen.

1.3 Rol en registratie bij betrokken instanties

1.3.1 Rol van het Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld

Het LEC EGG is onderdeel van de nationale politie. Lokale politie-eenheden kunnen het LEC EGG inschakelen voor advies, analyse of operationele ondersteuning bij zaken waarbij een mogelijk eermotief speelt. Het centrum wordt betrokken wanneer specialistische expertise nodig is bij (dreigend) geweld met een eermotief.

Het LEC EGG registreert alle zaken waarbij het centrum is geraadpleegd of ondersteund heeft. Het gaat om casussen waarin rekening wordt gehouden met de mogelijke aanwezigheid van geschonden eer als motief voor geweld (LEC EGG, 2022).

Meldingen komen doorgaans binnen via de lokale politie, maar ook via onder andere gespecialiseerde opvangorganisaties, de IND, het LKHA en Veilig Thuis. In het registratiesysteem kunnen zogenaamde 'trends' worden toegevoegd, zoals huwelijksdwang, achterlating, sociale media of VGV. Een zaak kan meerdere trends bevatten.

Wanneer een lokaal politie-eenheid een mogelijk eermotief signaleert maar geen ondersteuning van het LEC EGG vraagt, wordt de 'Checklist Eergerelateerd Geweld' gebruikt. De registratie van dit soort gevallen vindt plaats binnen de politie zelf.

De politie registreert primair op het strafbare feit, niet op het motief. Het motief 'eer' wordt daardoor niet standaard als afzonderlijke categorie in landelijke politiedatabases vastgelegd. Hierdoor is een eermotief niet standaard als afzonderlijke categorie zichtbaar in landelijke politiecijfers. Registratie door het LEC EGG geeft daarmee inzicht in zaken waarvoor specialistische expertise nodig werd geacht, maar vormt geen volledige telling van alle incidenten met een mogelijk eermotief. Meer informatie over de registratiemethode is te vinden in het jaarrapport van het LEC EGG (2024) (LEC EGG, 2024).

1.3.2 Rol van Veilig Thuis

Veilig Thuis is het landelijke netwerk van 25 regionale organisaties, voor advies en ondersteuning bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Eergerelateerd geweld, huwelijksdwang en (dreigende) achterlating vallen binnen het domein huiselijk geweld (Veilig Thuis, 2024).

Veilig Thuis registreert:

- Meldingen - waarbij persoonsgegevens worden geregistreerd en Veilig Thuis verantwoordelijkheid krijgt voor de casus en een onderzoek of interventietraject wordt gestart;
- Adviesvragen - waarbij geen persoonsgegevens worden vastgelegd en de verantwoordelijkheid bij de melder blijft.

Adviesvragen kunnen betrekking hebben op dezelfde casus en zijn daarom niet zonder meer te tellen als unieke situaties. Ook kan het voorkomen dat een situatie eerst als advies wordt besproken en later alsnog als melding wordt geregistreerd. Meldingen bij Veilig Thuis kunnen binnenkomen via de lokale politie, maar ook via zorgverleners, sociaal werk, onderwijs of rechtstreeks van burgers. De registratie is daarmee afhankelijk van meldingsbereidheid, signalering door professionals en herkenning van specifieke vormen van geweld.

De cijfers die in dit rapport worden gebruikt zijn afkomstig uit de open data van het CBS over 'gestarte adviezen' en 'casussen met ontvangen meldingen' (CBS, 2023).

Zij laten zien welke situaties bij Veilig Thuis zichtbaar zijn geworden, niet hoeveel situaties zich daadwerkelijk hebben voorgedaan.

1.3.3 Rol van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating

Het LKHA ondersteunt professionals en betrokkenen bij huwelijksdwang en achterlating. Het knooppunt biedt advies in Nederland en is betrokken bij de ondersteuning van personen die in het buitenland zijn achtergelaten en willen terugkeren naar Nederland.

Meldingen komen binnen via Nederlandse ambassades, politie, jeugdhulp, Veilig Thuis, Wmo-loketten, sociaal werk, onderwijsinstellingen, de IND, zelforganisaties, maatjesprojecten en via zelfmelders of het eigen netwerk van een slachtoffer. Bij meldingen is er sprake van huwelijksdwang of achterlating in het buitenland. Deze Adviesvragen kunnen betrekking hebben op situaties in Nederland of in het buitenland. Adviesvragen kunnen gaan over dezelfde casus en zijn niet optelbaar tot unieke aantallen. Ook kan een situatie eerst als advies worden besproken en later alsnog als melding worden geregistreerd.

Een deel van de meldingen van het LKHA wordt gedeeld met andere instanties, waaronder het LEC EGG of Veilig Thuis. Overlap tussen registraties is daardoor mogelijk.

De registratie van het LKHA geeft inzicht in het aantal situaties waarin het knooppunt is geraadpleegd of betrokken is geweest. Deze cijfers bieden geen volledig overzicht van alle gevallen van huwelijksdwang of achterlating, maar laten zien welke situaties bij deze gespecialiseerde organisatie in beeld zijn gekomen.

1.4 Uitkomsten bestaande registraties

1.4.1 Eergerelateerd geweld

Het LEC EGG registreerde:

- 594 casussen met eer motief in 2022
- 619 casussen met eer motief in 2023
- 673 casussen met eermotief in 2024

Daarnaast registreerde de politie via de checklist:

- 87 zaken in 2022
- 105 in 2023
- 108 in 2024

Meldingen bij Veilig Thuis:

- 1.025 meldingen in 2022
- 1.005 in 2023
- 1.090 in 2024

Adviesvragen bij Veilig Thuis:

- 1.210 in 2022
- 1.345 in 2023
- 1.475 in 2024

Een deel van de LEC EGG-zaken kwam via Veilig Thuis binnen, wat overlap mogelijk maakt. In 2022 betrof dit 39 van de 594 casussen, in 2023 28 van de 619 en in 2024 41 casussen.

Binnen de LEC EGG-registratie zijn meerdere trends geregistreerd, zoals huwelijksdwang, achterlating en VGV. Deze trends komen hieronder terug. De getallen tonen welke kenmerken in casussen zijn herkend, niet hoeveel unieke gevallen van deze praktijken hebben plaatsgevonden.

1.4.2 Huwelijksdwang

Aantal registreerde meldingen van huwelijksdwang door het LKHA (in het buitenland):

- 7 in 2022
- 11 in 2023
- 10 in 2024

In een deel van deze casussen was ook sprake van achterlating (respectievelijk 4, 6 en 7 gevallen).

Veilig Thuis registreerde meldingen:

- 170 in 2022
- 175 in 2023
- 185 in 2024

Het LEC EGG labelde casussen met de trend 'huwelijksdwang':

- 42 in 2022
- 46 in 2023
- 51 in 2024

Adviesvragen bij Veilig Thuis:

- 335 in 2022
- 415 in 2023
- 380 in 2024

Adviesvragen bij LKHA:

- 88 in 2022
- 102 in 2023
- 110 in 2024

Adviezen zijn niet optelbaar als unieke gevallen.

1.4.3 Achterlating

Het LKHA registreerde meldingen van daadwerkelijke achterlating in het buitenland:

- 47 in 2022
- 56 in 2023
- 66 in 2024

In respectievelijk 4, 6 en 7 gevallen was ook sprake van huwelijksdwang.

Veilig Thuis registreerde meldingen van (dreigende) achterlating:

- 215 in 2022
- 235 in 2023
- 250 in 2024

Het LEC EGG labelde casussen met 'achterlating':

- 52 in 2022
- 46 in 2023
- 41 in 2024

Adviesvragen over achterlating LKHA:

- 171 in 2022
- 182 in 2023
- 218 in 2024

Adviesvragen bij Veilig Thuis:

- 345 in 2022
- 380 in 2023
- 375 in 2024

Ook hier geldt dat adviesvragen niet zonder meer optelbaar zijn.

1.4.4 Huwelijksgevangenschap en kindhuwelijk

Voor huwelijksgevangenschap en kindhuwelijk bestaan geen afzonderlijke landelijke registraties bij LEC EGG, Veilig Thuis of LKHA.

Het LKHA registreerde wel adviesvragen:

Huwelijksgevangenschap:

- 8 in 2022
- 3 in 2023
- 4 in 2024

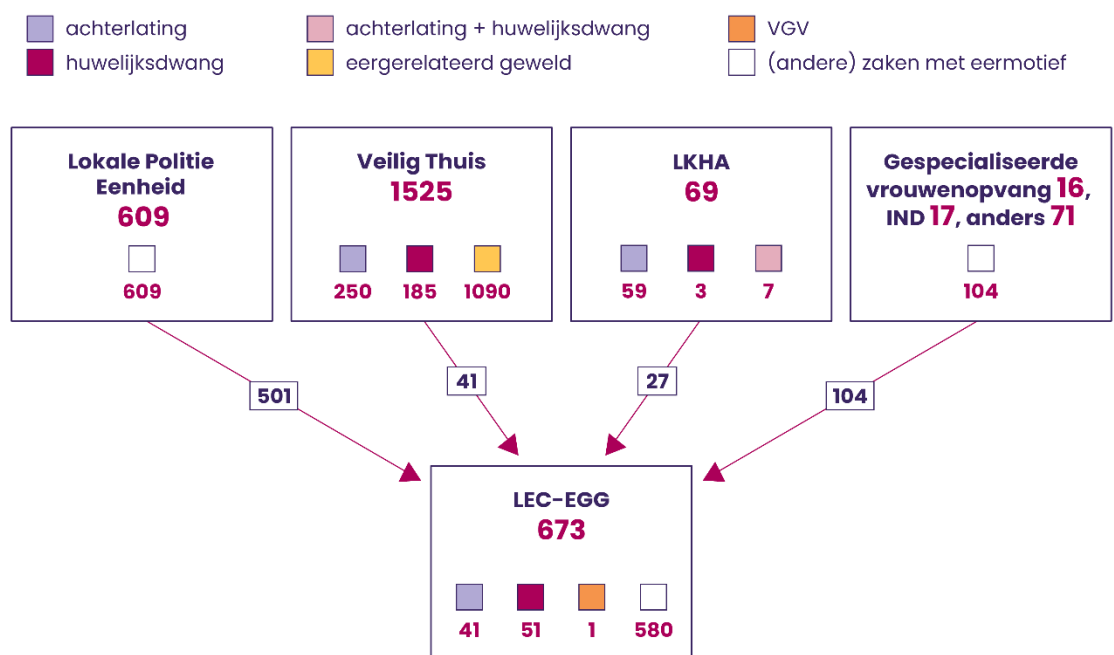
Kindhuwelijken:

- 18 in 2022
- 5 in 2023
- 6 in 2024

1.5 Samengevat

De registraties geven inzicht in het aantal meldingen en adviesvragen die bij specifieke instanties onder de aandacht zijn gekomen. Het aantal meldingen zijn casussen die zijn voorgevallen en waar inzet van Veilig Thuis, LKHA of LEC EGG nodig was. Door overlap tussen organisaties en het onderscheid tussen meldingen en adviezen kunnen deze cijfers niet worden opgevat als unieke aantallen of als weergave van de totale omvang.

Figuur 1 toont de meldingen die verschillende organisaties in 2024 hebben geregistreerd en hoe deze meldingen zijn doorgegeven aan het LEC EGG. De cijfers laten zien wat bij deze drie organisaties zichtbaar is, maar zeggen niets over situaties die bij andere organisaties bekend zijn of die geheel buiten beeld blijven.

Figuur 1: Meldingen van schadelijke praktijken in 2024.

Veel situaties rondom schadelijke praktijken zijn niet zichtbaar. Daarom kan op basis van registraties geen betrouwbare uitspraak worden gedaan over de daadwerkelijke omvang. De complexiteit van registratie wordt verder toegelicht in Janssen en Kawous (onder review voor publicatie).

Om deze reden richt dit onderzoek zich op percepties van omvang: hoe betrokken gemeenschappen de problematiek ervaren, welke definities zij hanteren en welke factoren volgens hen een rol spelen. Dit biedt belangrijke handvatten voor interventies en beleid (deel 2).

In hoofdstuk 3 wordt de casus Rotterdam uitgewerkt, waarin wordt ingegaan op registratiepraktijk, interpretatie van cijfers (wat zeggen de cijfers wél, wat zeggen ze níet) en welke informatie uiteindelijk het meest betekenisvol is voor professionals.

2

Casus Rotterdam

2.1 Inleiding

Gezien de eerder gemaakte methodologische keuze om geen landelijke omvang cijfers te presenteren, is besloten geen landelijke uitvraag te doen naar cijfers over schadelijke praktijken. In plaats daarvan is gekozen om één regio als casus te analyseren. Voor deze casus zijn professionals in Rotterdam geïnterviewd over hun perceptie van de omvang, hun ervaringen met registratie en de barrières die zij daarbij ondervinden.

Rotterdam heeft sinds 2006 een relatief sterke ketenaanpak rond schadelijke praktijken. De samenwerking tussen zorgprofessionals, sociale diensten, veiligheidsorganisaties en gemeenschapsinitiatieven vormt een stevig netwerk. Deze aanpak maakt Rotterdam een geschikte casus om beter inzicht te krijgen in factoren die van invloed zijn op de vraag of schadelijke praktijken formeel worden geregistreerd.

Uit de gesprekken kwam bovendien naar voren dat het belangrijk is te blijven luisteren naar verhalen uit gemeenschappen om een volledig beeld te krijgen van de werkelijke omvang van schadelijke praktijken.

In dit hoofdstuk gaan we verder in op de onderzoeksvragen:

1. Wat is de perceptie van (in)formele instanties in Rotterdam van de omvang van vijf schadelijke praktijken (huwelijksdwang, huwelijksgevangenschap, achterlating, VGV/meisjesbesnijdenis en eergerelateerd geweld)?
2. Welke factoren spelen een rol bij het wel of niet terechtkomen en registreren van deze zaken bij formele instanties?

2.2 Ketenaanpak in Rotterdam

Rotterdam kent een lange geschiedenis van samenwerking rond schadelijke praktijken. De ketenaanpak bestaat sinds 2006 en heeft zich sindsdien in verschillende vormen ontwikkeld. De gemeente speelt hierin een centrale en faciliterende rol. Respondenten benadrukken dat er ruimte was om te experimenteren met nieuwe werkwijzen, juist omdat deze problematiek niet altijd in bestaande structuren past.

De aanpak is gebaseerd op intensieve samenwerking met korte communicatielijnen en warme contacten tussen diverse partners, waaronder:

- Veilig Thuis
- Gemeente Rotterdam
- Arosa, Philomena en Fier
- Centrum Jeugd en Gezin
- Voice of All Women (VOAW)
- Wijkagenten
- Wmo-adviseurs
- Scholen
- VluchtelingenWerk
- Het Veiligheidshuis
- Religieuze vertegenwoordigers
- Ervaringsdeskundigen en juristen

Een centrale coördinator onderhoudt de keten, organiseert overleg, en stimuleert samenwerking en kennisdeling. Er worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd om casuïstiek te bespreken, trainingen te geven en actuele ontwikkelingen te delen.

2.2.1 Onderzoeksdesign

Voor het identificeren van relevante professionals is gebruikgemaakt van snowball sampling. Dit leidde tot een diverse groep respondenten met kennis en ervaring binnen zowel formele als informele netwerken. De eerste contactpersoon vanuit de gemeente schetste het meldproces, waarna via vervolgvragen steeds nieuwe deelnemers werden geïdentificeerd.

Uit de data blijkt dat knelpunten op verschillende niveaus liggen:

- Systeemniveau;
- Organisatie- en beleidsniveau;
- Kennis, vaardigheden en handelingsverlegenheid van professionals;
- Verschillen in woordgebruik en definities.

Hieronder wordt hierop dieper ingegaan.

2.2.2 Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken

Professionals geven aan dat zij verwachten dat de werkelijke omvang van schadelijke praktijken hoger ligt dan de geregistreerde cijfers. Zij vinden het moeilijk

om in te schatten hoe vaak deze praktijken voorkomen, maar zij zijn ervan overtuigd dat niet alle gevallen worden gezien of geregistreerd.

Respondenten benoemen dat:

- sommige casussen wél in zorgtrajecten terechtkomen, maar níet worden geregistreerd als schadelijke praktijk;
- andere praktijken waarschijnlijk geheel buiten beeld blijven, omdat slachtoffers of hun omgeving geen melding doen;
- het verschil tussen zichtbare en daadwerkelijke omvang moeilijk te duiden is.

Het wordt door vrijwel alle respondenten omschreven als een gelaagd probleem, waarbij meerdere factoren tegelijkertijd invloed hebben.

2.3 Barrières

Professionals beschrijven dat de schadelijke praktijken waar we het in dit onderzoek over hebben, onder uiteenlopende noemers vallen en niet altijd worden herkend als zodanig. Ze benadrukken dat:

- schadelijke praktijken niet exclusief gekoppeld kunnen worden aan migratieachtergrond;
- vergelijkbare dynamieken bestaan binnen strikt religieuze of gesloten gemeenschappen;
- signalen onzichtbaar blijven als professionals niet bekend zijn met de context.

Zaken stagneren soms wanneer er geen zichtbaar cultureel element aanwezig is. Ook worden signalen van schadelijke praktijken binnen strikt religieuze of gesloten gemeenschappen soms niet gezien, terwijl de beschreven dynamieken daar evenzeer aanwezig kunnen zijn.

“Als je iemand hebt die uit een streng gereformeerde gemeenschap komt, en jij daar niet van bewust bent dat daar ook huwelijksdwang voorkomt, dan ga je die vragen ook niet stellen. En zal iemand ook niet, vertellen van ‘ja ik mag niet scheiden, of ik ben religieus getrouwd, of ik moet toch doen wat mijn ouders voor me bedacht hebben.’ Die dynamiek speelt natuurlijk ook daar.” – R10

2.3.1 Registratie van schadelijke praktijken

De landelijke cijfers (zie hoofdstuk 2) zijn afkomstig van Veilig Thuis, LKHA en LEC EGG. Andere organisaties – zoals gemeenten, opvanginstanties en wijkteams – registreren schadelijke praktijken niet structureel, of slechts in vrije tekstvelden zonder uniforme labels.

2.3.1.1 Systemen:

Naast de noodzaak van accurate kennis en gevoeligheid om schadelijke praktijken uit de verborgenheid te halen, kunnen we een deel van deze onzichtbaarheid in de statistieken toeschrijven aan de manier waarop registratie wordt afgehandeld. Professionals ervaren dat registraties niet altijd correct worden gecategoriseerd.

Meldingen worden bijvoorbeeld geregistreerd als 'huiselijk geweld', waardoor latere signalen van schadelijke praktijken onzichtbaar blijven. Als tijdens het traject alsnog blijkt dat er een eermotief of sprake van dwang is, kan dit niet meer worden aangepast in het systeem. Deze gevallen komen dan niet voor in de uiteindelijke registraties.

“Als soms een melding binnenkomt als zijnde huiselijk geweld of problematiek bij moeder en uiteindelijk in je interventie blijkt dan dat er signalen van eer componenten aanwezig zijn. Ja dan ben je al het station gepasseerd waarin je dus kon aanvinken waarom je de melding aanneemt. Dus dan wordt het heel moeilijk om daarna nog je registraties aan te passen.” – R8

Daarnaast gelden bij opvanginstellingen en wijkteams geen vaste categorieën; informatie staat vaak alleen in dossiers. Hierdoor is landelijke aggregatie nauwelijks mogelijk.

2.3.1.2 Wet- en regelgeving

Ook zien we spanning tussen registratie en het beschermen van de privacy van cliënten, met name bij schadelijke praktijken. Respondenten noemen de AVG (Algemeen Verordening Gegevensbescherming) een belangrijke belemmering in het delen van informatie en het doen van meldingen. Politie en andere partners ervaren terughoudendheid bij het delen van signalen die nog niet zijn geëscaleerd. Ook zijn er multidisciplinaire overleggen in Rotterdam stopgezet omdat het te ingewikkeld werd met de AVG-regels.

Daarbij geven professionals aan dat systemen soms door honderden medewerkers kunnen worden ingezien, wat leidt tot terughoudendheid om gevoelige informatie te registreren.

“Dus al die 800 mensen zouden in theorie in dat systeem kunnen. Bij de vraagwijzer ook nog. En... al die 800 mensen zijn ook van al die nationaliteiten van waar wij mee werken. [...] Dan zou je in het systeem kunnen kijken: oké waar zit 'ie nou? Want dat kan je gewoon zien. Dat is niet de bedoeling.” – R4

2.3.1.3 Onwetendheid of onkunde: barrières bij de professional

Om een beeld te vormen van de omvang van schadelijke praktijken is het signaleren een belangrijke stap in het proces. Het ontbreken van officiële cijfers van schadelijke praktijken houdt verband met de manier waarop signalen zichtbaar worden en hoe deze vervolgens worden opgepikt en gemeld.

In het voorveld – denk aan huisartsen, scholen, maatschappelijk werk, coaches en wijkprofessionals – is signalering cruciaal maar ook kwetsbaar. Gebrek aan kennis, handelingsverlegenheid en angst om te discrimineren of een vertrouwensrelatie te schaden, leidt tot onderrapportage. Bijvoorbeeld in situaties waarin religieuze of culturele verschillen een rol spelen, kunnen professionals aarzelen uit angst om iets verkeerd te doen of dat als discriminerend wordt opgevat. Het kan ook zijn dat men geen melding wil maken, bang om vertrouwensband te verbreken.

2.3.1.4 Capaciteit

Onvoldoende capaciteit vormt ook een barrière voor het goed kunnen signaleren van het probleem en voor het verlenen van hulp. Er is een tekort aan experts op deze thema's en een groot verloop onder medewerkers bij verschillende organisaties. Daardoor vloeit niet alleen kennis weg maar is er ook onvoldoende tijd om zaken goed te onderzoeken of om op huisbezoek te gaan. Daarnaast zitten de opvanghuizen overvol en zijn de wachttijden lang terwijl er wel veiligheid geboden moet kunnen worden.

“En we komen ook voortdurend mensen tekort bij huiselijk geweld en bij schadelijke praktijken, niet alleen wij, maar ook Veilig Thuis en ook organisaties zoals centrum voor jeugd en gezin, die kennis zit daar ook niet. En bij de vraagwijzer zit die kennis ook niet.” – R4

Hoewel de Rotterdamse ketenaanpak werd beschreven als een hecht en samenwerkingsgericht partnerschap, werden de obstakels van gefragmenteerde kennis en beperkte capaciteit vaak genoemd. Het verschuiven van prioriteiten, personeelstekorten en bezuinigingen werden vaak genoemd als structurele problemen die zowel het signaleren, het bieden van passende ondersteuning en de samenwerkingen tussen verschillende organisaties beïnvloeden. Door het grote verloop raakt kennis verloren en moeten samenwerkingen steeds opnieuw worden opgebouwd.

Veel respondenten brachten deze tekorten in verband met financiële redenen en een sociaal werkveld dat al onder druk staat. Alhoewel zij aangeven dat de korte lijntjes blijven, hebben de boven genoemde factoren wel effect op een goed lopende ketenaanpak.

2.3.1.5 Zichtbaarheid van slachtoffers

Slachtoffers melden zich zelden zelf, dit komt door:

- schaamte
- angst voor repercussies binnen de familie
- angst voor verlies van verblijfsstatus
- gebrek aan kennis van hulpinstanties
- taalbarrières

“Ik denk dat dat wel bij STP¹ heel belangrijk is, dat je je ook realiseert dat soms iets jaren kan duren, voordat iemand er echt klaar voor is en dat je ook niet meteen iets kan verwachten.” – R1

Voice Of All Women (VOAW) benadrukt het belang van begeleiding: ‘naast iemand lopen’ wordt gezien als cruciaal om slachtoffers over drempels te helpen en zorgt ervoor dat de juiste hulp wordt verkregen.

“Dus ik denk dat het voor heel veel vrouwen die zich willen losmaken van schadelijke praktijken, veel consequenties kan hebben voor hoe hun leven er dan uitkomt te zien. Voor hoe zij bijvoorbeeld gezien worden of benaderd binnen de gemeenschap. Dat kan best wel een moeilijk proces zijn.” – R5

2.4 Randvoorwaarden: voor meer zichtbaarheid

2.4.1 Kennis en deskundigheidsbevordering

Professionals in het voorveld moeten schadelijke praktijken kunnen herkennen en weten hoe te handelen. Gesprekstraining, protocollen, checklists en online cursussen helpen hierbij. Door een gebrek aan kennis en ervaring met verschillende culturen, vinden professionals het lastig om signalen te objectiveren of bestaat het gevaar dat zij overhaaste conclusies trekken op basis van vooroordelen. Tegelijkertijd moet worden voorkomen dat elke vorm van geweld bij mensen met een migratieachtergrond automatisch als eengerelateerd wordt gezien:

“De neiging van veel mensen is toch ook wel dat ze denken, “iemand heeft geweld meegemaakt en komt uit het buitenland dus dan is het eengerelateerd geweld,” dat is een vaststelling die helemaal niet altijd klopt.” – R2

¹ Schadelijke traditionele praktijken

Deskundigheidsbevordering moet samengaan met het bespreekbaar maken van schadelijke praktijken binnen gemeenschappen. Daarin zijn cultuursensitief werken en vertrouwen opbouwen noodzakelijk.

“Het maakt het moeilijk voor mensen als organisaties dan misschien net geen medewerker hebben die bijvoorbeeld kennis heeft in diversiteitsensitief werken dat dan een struikelpunt kan zijn.” – R5

2.4.2 Samenwerking en sleutelpersonen

Het is belangrijk dat mensen van verschillende organisaties elkaar kennen en in netwerkbijeenkomsten kennis uitgewisseld kan worden. Sleutelpersonen spelen een centrale rol in Rotterdam. Zij kunnen signaleren, taboes bespreekbaar maken en fungeren als brug tussen gemeenschappen en hulpverlening. Zij worden als essentieel gezien voor preventie en vroegsignalering. Sleutelpersonen vormen een brug met de hulpverlening en kunnen tijdens het hulpverleningstraject ondersteuning bieden aan zowel de cliënt als de professional. Daarnaast spelen ervaringsdeskundigen binnen organisaties ook een rol bij betere signalering en hulpverlening.

Er wordt benadrukt hoe belangrijk het is dat er wordt samengewerkt in de keten met zelforganisaties (zoals VOAW maar ook geloofsgemeenschappen) om een brug te vormen tussen mensen in de gemeenschappen en hulpverlening.

“Soms is het ook een combinatie van een taal- en cultuurbarrière. Bijvoorbeeld het niet heel nadrukkelijk kunnen aangeven wat vorm van schadelijke praktijk ze bijvoorbeeld meemaken. Dat je dus een beetje tussen de lijntjes door moet lezen. Of moet doorvragen, je moet maar net weten op welke dingen je moet doorvragen en hoe dat precies in elkaar steekt. Dus we merken dat het wel helpt als dan een sleutelfiguur kan ondersteunen om dan net die vertaalslag te maken of bepaalde nuances kan uitleggen, van ja dit is eigenlijk wat dit betekent of wat ze nu hier bedoel.” – R5

2.4.3 Beleid

Aanpak om schadelijke praktijken te bestrijden moet structureel geborgd zijn en preventie moet serieus worden genomen, ook al is de impact niet altijd direct meetbaar. Samenwerkingen binnen de keten en met sleutelpersonen is volgens respondenten essentieel voor effectief beleid. In Rotterdam had de gemeente een sterke faciliterende rol in de samenwerking tussen organisaties.

In verschillende interviews werd ook beschreven dat deze samenwerkingen kwetsbaar zijn wanneer de maatschappelijke dan wel politieke aandacht verschuift naar andere kwesties of wanneer bezuinigingen worden doorgevoerd.

Wat altijd heel lastig is met beleid – vooral als het preventief is, of het raakt aan dingen bespreekbaar maken – je weet nooit precies wat je voorkómt, of wat je in gang zet. [...] Omdat het heel lastig is om tastbaar te maken wat voor verschil je maakt, vooral ook omdat je het niet per se terugziet. En als je meer meldingen hebt, is dat misschien juist een positief teken, omdat er dan wel iets gebeurt.” – R1

2.5 Samenvattend

Het verkrijgen van inzicht in de omvang van schadelijke praktijken is complex en gelaagd. Signalering en herkenning zijn op zichzelf al grote uitdagingen, mede door verschillen in kennis, handelingsverlegenheid en beperkte mogelijkheden om systematisch te registreren.

Ook in Rotterdam blijkt dat registraties geen volledig beeld geven. Dat komt door zeer uiteenlopende zaken zoals het feit dat praktijken lastig te definiëren dan wel te labelen zijn. Registratiesystemen zijn verschillend en privacyregels beperken registratie en samenwerken met andere organisaties.

Naast de systemen blijven casussen ook onzichtbaar omdat men de signalen niet herkent om uiteenlopende redenen zoals gebrek aan kennis, capaciteit en omdat slachtoffers niet de weg weten te vinden naar de juiste ondersteuning.

Daarom zeggen geregistreerde cijfers weinig over de daadwerkelijke omvang en vragen geregistreerde cijfers die er zijn altijd om duiding door een deskundige.

“Dus ik denk dat het belangrijk blijft om naast de cijfers, zeg maar, ook echt op zoek te gaan naar de verhalen, in de gemeenschappen inderdaad, anders krijgen je nooit een compleet beeld” – R1

Deel 2

De perceptie op schadelijke praktijken van verschillende gemeenschappen; omvang en factoren die een rol spelen bij deze praktijken.

3 Onderzoeksdesign

In Deel 2 worden de resultaten besproken van interviews met personen uit verschillende gemeenschappen over diverse schadelijke praktijken. Respondenten is gevraagd wat zij in hun directe omgeving horen over deze praktijken en welke factoren volgens hen een rol spelen bij het in stand houden ervan. Hiermee wordt antwoord gegeven op deelvraag 1.3: *Wat is de perceptie van de doelgroepen over de omvang van de vijf schadelijke praktijken in Nederland?* en op onderzoeksvraag 2: *Welke factoren liggen ten grondslag aan het in stand houden van schadelijke praktijken?*

Tijdens de gesprekken kwamen de volgende praktijken aan bod:

- Huwelijksdwang
- Achterlating
- Vrouwelijke genitale verminking (VGV)/meisjesbesnijdenis
- Eergerelateerd geweld

Achterlating is daarbij onderverdeeld in:

1. Achterlating in de context van een huwelijk (een echtgenoot die zijn partner in het buitenland achterlaat zonder instemming en zonder reispapieren), en;
2. Achterlating van jongeren (een kind of jongere die door ouders of familieleden in het buitenland wordt achtergelaten zonder instemming en zonder reispapieren).

Huwelijksgevangenschap

Deze vormen verschillen in dynamiek en onderliggende factoren en zijn daarom afzonderlijk onderzocht.

3.1 Onderzoeksmethode

Dit kwalitatieve, cross sectionele onderzoek bestaat uit gesprekken met personen uit diverse gemeenschappen over verschillende schadelijke praktijken. Een centrale vraag tijdens de gesprekken was in welke mate respondenten deze praktijken waarnemen binnen hun sociale omgeving, en welke factoren bijdragen aan het voortbestaan ervan. Het doel was inzicht te krijgen in betekenissen, ervaringen en perspectieven die binnen gemeenschappen leven.

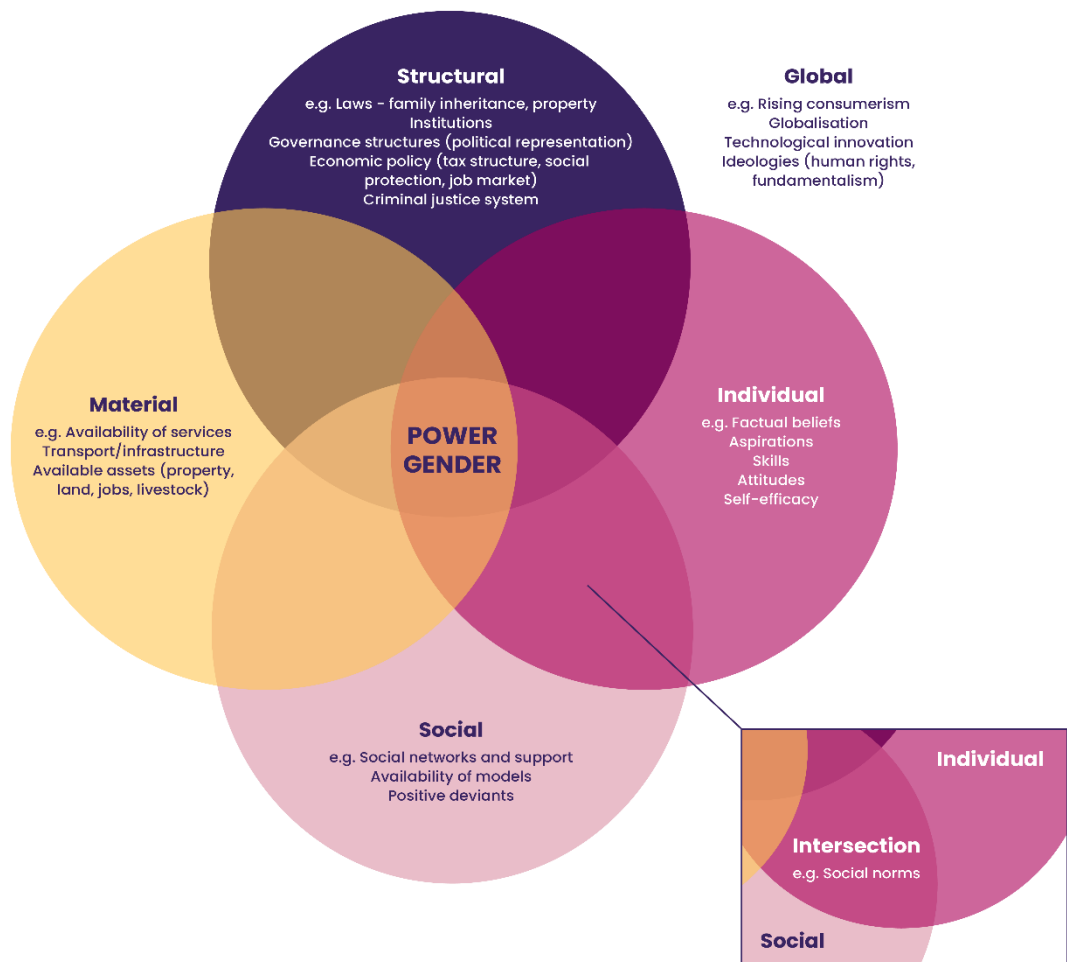
3.1.1 Theoretische basis

Voor de analyse is gebruikgemaakt van de methode beschreven door Cislighi en Heise (3). Zij presenteren een framework waarin sociale normen zijn ingebed in een matrix van factoren die invloed hebben op gendergerelateerd geweld. Het model onderscheidt:

- **Individuele factoren:** kennis, attitudes, overtuigingen
- **Sociale factoren:** relaties, sociale verwachtingen, rolmodellen
- **Materiële factoren:** middelen, financiële afhankelijkheid
- **Structurele factoren:** wetten, beleid, instituties

Op de grens tussen individuele en sociale factoren bevinden zich sociale normen: wat men denkt dat anderen doen of verwachten. Gender en macht staan centraal binnen het model.

Het framework – weergegeven in *Figuur 2* – is toegepast als analysekader om factoren te identificeren die schadelijke praktijken beïnvloeden.

Figuur 2: Het framework waarin sociale normen ingebed worden in een matrix met andere factoren die een rol spelen bij gender gerelateerd geweld (1).

3.1.2 Werving van participanten en co-onderzoekers

De dataverzameling is uitgevoerd door tien co-onderzoekers uit verschillende gemeenschappen. Zij spraken de relevante talen, waren vertrouwd met culturele contexten en hadden ervaring met onderzoek of dialoogbijeenkomsten. Co-onderzoekers zijn deels geworven via zelforganisaties.

Vooraf kregen zij specifieke training en gedurende de studie vonden regelmatige intervisiemomenten plaats. Zij waren medeverantwoordelijk voor de ontwikkeling van de topiclijsten voor zowel de focusgroepdiscussies (FGD) als de interviews. Deze topiclijsten werden afgestemd op de leefwereld van de respondenten, en gebaseerd op het framework van Cislighi en Heise. (zie bijlage 1).

Tijdens interviews werd niet gevraagd naar persoonlijke ervaringen, maar uitsluitend naar wat men om zich heen hoorde. In de topiclijsten zijn casussen opgenomen om gesprekken op gang te brengen over verwachtingen binnen gemeenschappen – zoals ook beschreven in het werk van Cislighi & Heise (Cislighi & Heise, 2017) en CARE (CARE, 2017). De casussen werden door co-onderzoekers beoordeeld en aangepast zodat deze aansloten bij verschillende culturele contexten.

Voor elke gemeenschap is gewerkt met een vrouwelijke en een mannelijke co-onderzoeker. De vrouwelijke co-onderzoekers spraken met vrouwen en de mannelijke co-onderzoekers spraken met mannen. Dit bevorderde een veilige omgeving en open uitwisseling over gevoelige thema's.

Na de FGD's werd de topiclijst verfijnd om in de interviews dieper op onderliggende factoren in te gaan. Ook na de eerste interviews vond herijking plaats op basis van input van de co-onderzoekers. Deze iteratieve methode zorgde voor een nauwkeurige aansluiting op de onderzoeksvragen.

Respondenten hadden een achtergrond uit:

- Afghanistan
- Marokko
- Somalië
- Syrië
- Turkije

De keuze voor deze gemeenschappen is gebaseerd op geregistreerde incidentie bij het LEC EGG en andere relevante publicaties. Tijd en budget speelden een rol om niet meer verschillende gemeenschappen te includeren. Dit betekent niet dat dergelijke praktijken uitsluitend binnen deze gemeenschappen voorkomen of dat zij binnen andere gemeenschappen afwezig zouden zijn.

Niet gerealiseerde werving binnen gesloten christelijke gemeenschappen

Hoewel dit in de oorspronkelijke opzet was voorzien, lukte het niet om voldoende respondenten uit gesloten christelijke gemeenschappen te includeren. Ondanks het benaderen van meerdere organisaties die binding hebben met de christelijke gemeenschappen en meerdere pogingen zijn we er niet in geslaagd om co-onderzoekers te werven die met mensen uit de gemeenschap in gesprek wilden

gaan over deze thema's. Wel hebben we twee sleutelpersonen die ervaring hebben met dergelijke situaties binnen deze gemeenschappen, kunnen spreken. Zij benoemden verschillende belemmeringen waarom ook zij geen mogelijkheid zagen voor groepsgesprekken dan wel interviews:

- **Gebrek aan herkenning in seculiere termen:** termen als 'huwelijksdwang' en '(geen) eigen partnerkeuze' worden geassocieerd met migrantengroepen en niet met de eigen gemeenschap.
- **Loyaliteit, schaamte en angst voor repercussies:** het uitspreken over misstanden kan worden ervaren als het schaden van de gemeenschap. Zelfs mensen die uit de gemeenschap zijn gestapt willen hun familie of gemeenschap niet in een kwaad daglicht stellen.
- **Vertraagd besef en moeilijk kunnen spreken:** ervaringen worden pas als dwang herkend na jaren en na afstand nemen van de gemeenschap. Erover praten blijft moeilijk door emotionele bagage, boosheid en loyaliteit.

Hoewel werd benadrukt dat we naar *indirecte verhalen* vroegen, bleef deelname uit. Dat we deze christelijke gemeenschappen niet hebben kunnen includeren zegt dus niet dat de schadelijke praktijken die wij in dit onderzoek bespreken alleen voor komen bij gemeenschappen met een migratieachtergrond.

3.2 Dataverzameling

Tussen september 2025 en januari 2026 werden focusgroepdiscussies (FGD) gehouden en diepte-interviews afgenomen.

- 10 FGD's (63 deelnemers)
- 50 interviews met 51 personen (één duo-interview)

Elke co-onderzoeker voerde één FGD en vijf interviews uit. Respondenten werden niet alleen geworven uit eigen netwerken, maar ook zoveel mogelijk daarbuiten. Waarbij is gelet op diversiteit in sociale kring, generatie en leeftijd. Deelnemers waren eerste en tweede generatie migranten.

Demografische gegevens zijn opgenomen in *Tabel 1* (FGD's) en *Tabel 2* (interviews).

Deelnemers van de FGD (n=63)	Afghanistan	Marokko	Somalië	Syrië	Turkije	Totaal
Vrouw	6	8	6	4	6	30
Man	5	8	7	5	8	33
Gemiddelde leeftijd (range)	38 (23-74)	56 (45-67)	43 (27-60)	39 (29-52)	54 (24-74)	
Geboren in Nederland	0	0	1	0	7	8
Gemiddeld aantal jaar in Nederland* (range)	7 (4-54)	35 (22-43)	20 (2-34)	7 (4-12)	44 (38-48)	

Tabel 1: FGD's / *Van diegenen die niet geboren zijn in Nederland.

Deelnemers van de interviews (n=51)	Afghanistan	Marokko	Somalië	Syrië	Turkije	Totaal
Vrouw	5	5	5	5	5	25
Man	6	5	5	5	5	26
Gemiddelde leeftijd (range)	44 (23-66)	46 (24-59)	40 (21-56)	45 (29-67)	45 (20-66)	44 (21-67)
Geboren in Nederland	1	2	2	0	5	10
Gemiddeld aantal jaar in Nederland* (range)	20 (7-26)	30 (25-39)	24 (15-34)	9 (3-11)	42 (27-55)	

Tabel 2: Interviews / *Van diegenen die niet geboren zijn in Nederland.

3.3 Data-analyse

3.3.1 Data-analyse

De FGD's en interviews zijn door co-onderzoekers vertaald (indien nodig) en letterlijk getranscribeerd. Twee onderzoekers codeerden de data in Atlas.ti 9. Regelmatig overleg vond plaats om de codeboom te verfijnen.

De analyse verliep in twee stappen:

1. Thematische codering op basis van het framework van Cislaghi en Heise (Cislaghi & Heise, 2017), gericht op het identificeren van factoren die schadelijke praktijken beïnvloeden.
2. Axiale codering volgens de methode van Green & Thorogood (Green & Thorogood, 2018), waarin onderlinge verbanden tussen thema's werden uitgewerkt, ook naar herkomst en geslacht.

Data werden alleen meegenomen wanneer respondenten aangaven dat de praktijken in hun omgeving voorkomen.

- Voor VGV werd uitsluitend gebruikgemaakt van gegevens van Somalische respondenten.
- Voor achterlating van kinderen werd gebruikgemaakt van gegevens van Afghaanse, Somalische en Marokkaanse respondenten.

De conceptanalyse is voorgelegd aan de co-onderzoekers ter verificatie en aanscherping. Het is belangrijk te benadrukken dat de bevindingen uit dit onderzoek gebaseerd zijn op de individuele ervaringen van de deelnemers. Deze ervaringen vormen geen volledige afspiegeling van de situatie binnen de bredere gemeenschappen, maar zij bieden wel waardevolle inzichten in mogelijke patronen, percepties en dynamieken. In de gesprekken werd onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van schadelijke praktijken, waaronder huwelijksdwang, achterlating in relatie tot een huwelijk, achterlating van jongeren, vrouwelijke genitale verminking (VGV) en eegerelateerd geweld.

3.3.2 Ethische aspecten

Het onderzoek beschreven in deel II is getoetst en goedgekeurd door de Medisch Ethische Toetsingscommissie (METC) Amsterdam UMC (nr. 2025.0449).

- Deelname was volledig vrijwillig.
- Respondenten konden op elk moment stoppen zonder opgaaf van reden.
- Deelname was mogelijk vanaf 18 jaar.
- Respondenten ontvingen mondelinge en schriftelijke informatie over doel en werkwijze.
- Schriftelijke en mondelinge toestemming werd verkregen; zo nodig werd de informatiebrief vertaald door de co-onderzoeker.
- Co-onderzoekers hadden geen direct belang in het onderzoek.
- Gegevens zijn gecodeerd en opgeslagen op een beveiligde server met onderzoeks-ID's.

4 Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken

In dit hoofdstuk beschrijven wij wat respondenten uit verschillende gemeenschappen vertelden over wat zij om zich heen zien en horen met betrekking tot schadelijke praktijken. Hiermee beantwoorden wij de deelvraag: *Wat is de perceptie van de doelgroepen over de omvang van de vijf schadelijke praktijken in Nederland?*

Tijdens de gesprekken is specifiek gevraagd naar:

- huwelijksdwang
- achterlating (in de context van een huwelijk en van jongeren)
- vrouwelijke genitale verminking (VGV)/meisjesbesnijdenis
- eegerelateerd geweld

In dit hoofdstuk hebben we het niet specifiek over huwelijksgevangenschap gehad. Wel worden er door sommige respondenten verhalen verteld die raken aan huwelijksgevangenschap. In de gesprekken hebben respondenten het over situaties waarin vrouwen niet kunnen scheiden vanwege psychisch of fysiek geweld binnen hun huwelijk of angst daarvoor.

“Wat ik vaak hoor is huiselijk geweld, dat vrouw geen vrijheid heeft. Of het mentaal is of fysiek, dus vrijheid van beperking en dat vind ik dus huiselijk geweld.” - Vrouw met Somalische achtergrond.

4.1 Huwelijksdwang

Respondenten geven een breed scala aan ervaringen en waarnemingen weer. Alle deelnemers kennen het fenomeen huwelijksdwang uit hun land van herkomst of van eerdere generaties. Veel respondenten herkennen directe of indirecte voorbeelden binnen hun huidige sociale omgeving. Sommigen geven aan dat huwelijksdwang ook in Nederland voorkomt, maar dat het om een relatief beperkt aantal gevallen zou gaan en vaak onzichtbaar blijft door schaamte en taboe. Anderen zeggen dat huwelijksdwang wel voorkwam in het land van herkomst, maar dat zij dit in Nederland niet meer waarnemen. Deze variatie komt in elke gemeenschap terug.

“Dat je gekoppeld wordt in de zin van dat je deze persoon leert kennen, je hebt geen keuze. Dat zou zomaar kunnen. Maar uit mijn persoonlijke omgeving zie ik dat niet terug. Maar dat komt omdat dit soort dingen natuurlijk taboe zijn waar je niet erover hebt.” – Man met Somalische achtergrond

“Ik heb het niet zelf meegemaakt, maar ik heb er veel van gehoord van anderen.” – Man met Afghaanse achtergrond

Toch komt uit de gesprekken een duidelijke ontwikkeling naar voren: volgens veel participanten komt huwelijksdwang tegenwoordig aanzienlijk minder vaak voor dan in het verleden en dat er een generatie verschil is. Zij benadrukken dat jongeren meer vrijheid krijgen van hun ouders om zelf een partner te kiezen.

“Tegenwoordig is er naar mijn mening geen sprake meer van gedwongen huwelijken. In de huwelijken die ik zie, kiezen de partners elkaar zelf. De familie helpt en draagt bij, maar dwingt niet.” – Vrouw met Turkse achtergrond

4.1.1 Verschil tussen mannen en vrouwen

Vrouwelijke respondenten herkennen huwelijksdwang vaker in hun omgeving dan mannelijke respondenten, die vaker aangeven dat het in Nederland niet voorkomt.

4.1.1.1 Variatie in definities

De uiteenlopende antwoorden hangen samen met het feit dat ‘dwang’ door respondenten anders wordt geïnterpreteerd:

- gearrangeerde huwelijken zonder echte keuze
- indirecte druk via eer, sociale verwachtingen of religieuze normen
- praktische of morele druk om “ja” te zeggen
- fysieke of psychische druk tot trouwen

Sommigen beschouwen milde of indirecte druk als vorm van dwang; anderen spreken pas van dwang wanneer sprake is van fysieke bedreiging of geweld.

“Ik merk bij vriendinnen dat sommige ouders echt actief sturen en hints geven, terwijl anderen een meer afwachtende houding hebben. Zelf probeer ik mijn keuzes te maken, maar ook respect te tonen voor wat mijn ouders belangrijk vinden. Het is een beetje balanceren tussen vrijheid en respect.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Er kwamen ook verhalen naar voren over huwelijksgevangenschap, bijvoorbeeld wanneer vrouwen niet mogen werken, het huis niet uit mogen of worden bedreigd wanneer zij willen scheiden.

“Ja, ik heb, vrouwen geholpen die dus in die situatie zaten die onder druk werden en die dus niet eens naar politie durven te stappen, ze zijn bang dat ze uitgezet worden.” – Man met een Turkse achtergrond

4.2 Achterlating

We onderscheiden in dit onderzoek:

1. achterlating in de context van een huwelijk
2. achterlating van jongeren

4.2.1 Achterlating in de context van een huwelijk

Respondenten geven aan dat het minder vaak voorkomt dan vroeger, maar nog steeds incidenteel plaatsvindt. Vaak gaat het om misleiding tijdens een vakantie waarbij de man het paspoort inneemt en terugkeert naar Nederland. Soms worden ook kinderen achtergelaten.

Afghaanse en Syrische respondenten noemen meerdere gevallen, uit hun omgeving of via sociale media. Marokkaanse respondenten noemen minder voorbeelden, mede door schaamte. En Turkse en Somalische respondenten noemen dat het ‘zeer weinig’ voorkomt.

“Ik heb zo’n incident in mijn gemeenschap meegemaakt. Een Afghaans persoon trouwde met een meisje uit Afghanistan en liet haar na korte tijd achter in Afghanistan.” – Man met Afghaanse achtergrond

Wat opvalt is dat vrouwen uit elke gemeenschap aangeven minder te horen over achterlating in hun eigen kring, terwijl mannen concretere voorbeelden geven uit de gemeenschap.

“Niet zo vaak als vroeger, maar het gebeurt. We horen het alleen niet altijd, want vrouwen praten er niet over.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

4.2.2 Achterlating van jongeren

Zowel vrouwen als mannen uit de Somalische en Marokkaanse gemeenschappen melden dat achterlating van kinderen en jongeren nog steeds voorkomt in hun omgeving in Nederland. Wel geven ze aan dat het minder gebeurt dan vroeger.

Opvallend is dat een aantal vrouwen uit een Marokkaanse gemeenschap vertellen dat het vaak om jongens gaat met opvoedingsproblemen als het gaat over achterlating terwijl een aantal mannen uit een Marokkaanse gemeenschap vertellen dat juist meisjes meer risico lopen om achtergelaten te worden.

De respondenten met een Somalische achtergrond geven aan dat het wel minder gebeurt dan vroeger maar dat het zeker nog wel regelmatig voorkomt dat een kind wordt meegenomen en achtergelaten in Somalië.

“Ik hoor zulke verhalen vaak. Ouders geven meestal aan dit te doen omdat ze bang zijn voor de toekomst van hun kind. Bijvoorbeeld als het kind in aanraking komt met politie.” – Man met Somalische achtergrond

Respondenten uit Turkse gemeenschappen gaven aan dat ze recent weinig gehoord hebben over achterlating. Het zou incidenteel kunnen voorkomen.

Respondenten met een Afghaanse en Syrische achtergrond geven vooral aan het onacceptabel te vinden als kinderen worden achtergelaten zonder een vader of moeder. Ze hebben binnen hun eigen kring ook nooit gehoord dat dit gebeurt.

“Ik heb niet gehoord dat mensen hun kinderen daar achterlaten en zelf terugkomen naar Nederland.” – Vrouw met Syrische achtergrond

4.3 VGV

Respondenten uit Afghaanse, Marokkaanse, Syrische en Turkse gemeenschappen geven aan dat VGV binnen hun gemeenschap in Nederland niet voorkomt en ook in het land van herkomst niet gebruikelijk is.

Binnen Somalische gemeenschap bestaat uitgebreide kennis over VGV. Ze geven aan dat dit zeker voorkomt in Somalië. Een aantal geïnterviewde vertelt daarbij dat in Somalië wel ontwikkelingen zijn en dat het minder wordt uitgevoerd. Wat zij over Nederland zeggen:

- Een groot deel van de respondenten denkt dat VGV in Nederland niet wordt uitgevoerd, zij horen er geen verhalen over.
- VGV wordt gezien als schadelijk, strafbaar en ‘niet normaal’.

“Eerlijk gezegd hoor ik dit niet hier, ik ken ook niemand van mijn generatie die dat [besneden] is. Ik zou zeggen meiden die hier

geboren en opgegroeid zijn, daarbij gebeurt dit niet. Dat zou ik durven zeggen.” – Vrouw met Somalische achtergrond

Sommige respondenten benoemen wel een risico wanneer meisjes naar Somalië reizen, vanwege druk van familie. Een enkel verhaal werd genoemd vanuit Nederland, maar door de groep als uitzonderlijk en zorgelijk gezien.

Er is één vrouwelijke respondent die gehoord heeft van een vader, woonachtig in Nederland, die zijn dochters wilde laten besnijden. Andere respondenten in de FGD geven aan dat dit heel heftig is om te horen. Ook reageert een respondent dat het vreemd is dat het vanuit een vader komt omdat het meestal moeders zijn die hierover gaan.

Een andere vrouwelijke respondent vertelde tijdens een interview dat ze wel een keer verhalen heeft gehoord van mensen die hun dochter willen laten besnijden als ze ooit teruggaan naar Somalië, maar dat ze met name hoort van de meeste mensen dat meisjesbesnijdenis gestopt moet worden en dat ze weten dat meisjes besnijdenis schadelijk is.

4.4 Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld kent volgens respondenten vele vormen en gradaties. De perceptie verschilt sterk tussen gemeenschappen en binnen gemeenschappen. Wel zit er verschil tussen de gemeenschappen over de perceptie waarin eergerelateerd geweld voorkomt. Respondenten met een Afghaanse achtergrond geven aan dat eergerelateerd geweld voorkomt in de gemeenschap. Hierbij worden voorbeelden gegeven over verbaal, psychisch en fysiek geweld. Het gaat dan vooral over getrouwde vrouwen en dochters.

Respondenten met een Syrische achtergrond vertellen vrouwen over voorbeelden zoals dreiging tot moord, controle, publiekelijke vernedering en escalatie bij binnen het huwelijk als een vrouw wil scheiden. Bij dit laatste zijn ook verhalen van huiselijk geweld. Mannen uit Syrische gemeenschappen kennen wel verhalen over escalatie die tot moord hebben geleid, maar niet uit hun eigen omgeving. Het gaat veelal over geweld tegen getrouwde vrouwen.

Respondenten met een Turkse achtergrond vermoeden wel dat eergerelateerd geweld, zowel fysiek als mentaal, voorkomt in hun gemeenschappen maar benadrukken dat geweld overal voor kan komen. Er worden geen concrete situaties genoemd. Wel wordt aangegeven dat het vroeger meer voorkwam en dat het ook in Turkije zelf voorkomt.

“Eergerelateerd geweld binnen de Turkse cultuur kan ook fysiek zijn. Ik denk wel dat het er nog is. Ik vermoed dat het nog steeds bestaat,

al heb ik er de laatste tijd niet direct over gehoord.” – Vrouw met Turkse achtergrond

Respondenten met een Marokkaanse achtergrond zien vooral subtiele vormen zoals roddels, sociale controle en reputatiestress, met name gericht op meisjes. Vaak als het gaat om gedrag, kleding en relaties.

“Eer speelt zeker een rol, maar vaak op een wat onmerkbare manier. Het gaat minder om geweld en meer om wat anderen denken en zeggen. Reputatie is belangrijk.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Respondenten met een Somalische achtergrond herkennen eengerelateerd geweld over het algemeen weinig. Wel vertellen een aantal mannen dat het wel een enkele keer voorkomt dat kinderen ‘hardhandig worden aangepakt’ als ze hun kind betrappen op iets wat het gezin kan schaden.

4.5 Samenvattend

Alle schadelijke praktijken worden door de respondenten in meer of mindere mate herkend. Hoewel zij minder verhalen horen dan vroeger, blijven taboe en schaamte in sommige gemeenschappen een belangrijke factor waardoor praktijken minder zichtbaar zijn.

- Huwelijksdwang wordt door de meeste respondenten herkend, maar de mate waarin verschilt sterk. De term ‘dwang’ wordt – zoals ook in eerdere rapporten beschreven – uiteenlopend geïnterpreteerd (6). Er zijn verhalen van subtiele druk waaraan hele processen voorafgaan. Kinderen worden van jongs af aan voorbereid om te trouwen met een partner die past binnen de verwachtingen van de familie. Ook wordt er gesproken over druk om niet te kunnen scheiden en daardoor gevangen te zitten in een huwelijk.

“Nou vroeger was het vaak duidelijk: ouders regelden het huwelijk of hadden in ieder geval een heel sterke stem. Nu zeggen ouders vaak: “Je mag zelf kiezen.” Maar daar zit dan wel een kader omheen. Het is zelf kiezen, zolang het binnen bepaalde grenzen blijft. En die grenzen zijn vaak onuitgesproken, maar heel voelbaar.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

- Achterlating van vrouwen wordt vaker genoemd in Afghaanse en Syrische gemeenschappen; achterlating van jongeren vooral in Somalische en Marokkaanse gemeenschappen.
- VGV wordt door Somalische respondenten als bijna niet in Nederland voorkomend beschreven; risico's bestaan vooral bij reizen naar Somalië.

“Als we vandaag tien ouders zouden bellen, weet ik honderd procent zeker dat ze allemaal ‘nee’ zouden zeggen.” – *Man met Somalische achtergrond*

- Eergerelateerd geweld kent grote variatie in vorm en intensiteit; percepties verschillen per gemeenschap en ook binnen de gemeenschap. Waarbij mannen meer voorbeelden geven over moord en dreiging tot moord en vrouwen het eerder hebben over huiselijk geweld binnen huwelijk.
- Respondenten zien dat schadelijke praktijken over het algemeen minder vaak voorkomen dan vroeger. Verandering wordt toegeschreven aan:
 - langere verblijfsduur in Nederland
 - meer kennis over de gevolgen
 - bekendheid met wet- en regelgeving
 - meer openheid binnen gemeenschappen

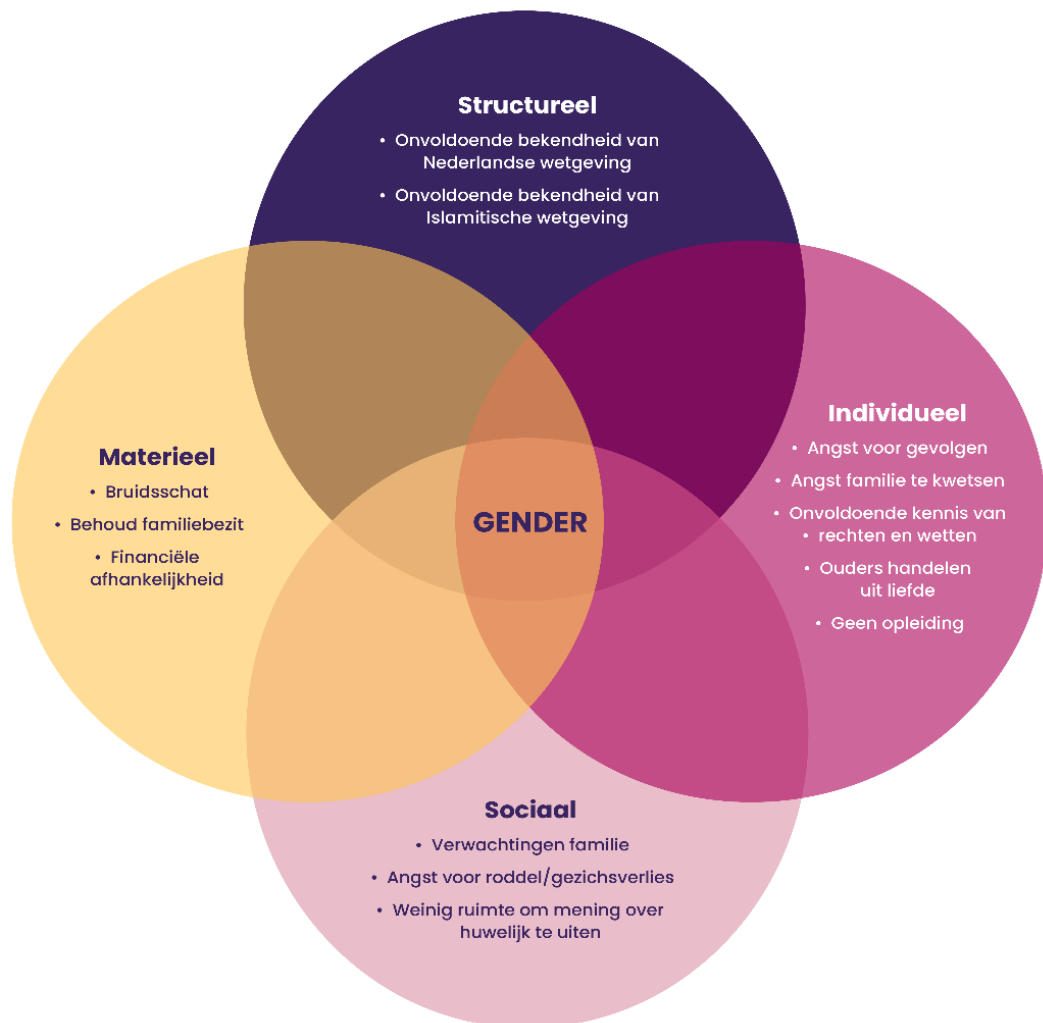
5 Factoren die een rol spelen bij schadelijke praktijken

In dit hoofdstuk gaan we verder in op onderzoeksvraag 2: *Welke factoren liggen ten grondslag aan het in stand houden van schadelijke praktijken?* Tijdens de gesprekken is gevraagd welke factoren volgens respondenten bijdragen aan het voortbestaan van deze praktijken. Dit gebeurde onder meer aan de hand van casussen, waarbij respondenten vertelden wat mensen in hun gemeenschap zouden doen in een concrete situatie, hoe anderen zouden reageren en welke consequenties het zou hebben om tegen verwachtingen in te gaan.

5.1 Huwelijksdwang

Uit de interviews blijkt dat verschillende factoren een rol spelen bij huwelijksdwang. Sommige factoren houden huwelijksdwang in stand, terwijl andere juist bescherming kunnen bieden. Veel van deze factoren hebben betrekking op gezins- en gemeenschapsverwachtingen en op angst voor de gevolgen wanneer iemand niet aan die verwachtingen voldoet. Deze liggen vooral in het domein van individuele en sociale factoren, maar hangen ook samen met financiële afhankelijkheid (materieel) en met kennis van Nederlandse wet- en regelgeving (structureel).

Figuur 3 toont een overzicht van deze factoren. In de beschrijving daaronder hebben we deze factoren gecategoriseerd in verschillende thema's.

Figuur 3: Factoren die een rol spelen bij het in stand houden van huwelijksdwang.

5.1.1 Sociale druk rondom uithuwelijking

Respondenten geven aan dat huwelijksdwang vooral vrouwen treft. Zij durven minder vaak “nee” te zeggen. De terughoudendheid komt voort uit angst voor conflicten binnen de familie, om verstoten of ontetfd te worden of uit gevoelens van schuld of schaamte. Veel vrouwen willen hun ouders niet teleurstellen en stellen het familiebelang boven hun eigen wensen. Een respondent verwoordde dit als volgt:

“Vooral omdat ik zie dat veel meisjes heel loyaal zijn. Ze willen hun ouders niet kwetsen. Ze offeren zichzelf op voor de rust in het gezin. Dat vind ik pijnlijk.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Daarnaast wordt door meerdere respondenten benoemd dat in sommige gezinnen kinderen al op jonge leeftijd worden voorbereid op het idee wie een 'gewenste' partner zou zijn. Dit komt volgens hen in alle gemeenschappen die we gesproken hebben voor.

Volgens respondenten ervaren mannen doorgaans meer vrijheid in hun keuze voor een partner. De druk om een huwelijk te accepteren is voor vrouwen sterker aanwezig. Dit neemt niet weg dat ook er jongens zijn die gedwongen worden om te trouwen. Tegelijkertijd kan ook bij ouders druk ontstaan om hun kinderen te laten trouwen, bijvoorbeeld vanuit familie of de bredere gemeenschap. Druk manifesteert zich onder meer in:

- uitgesproken verwachtingen
- angst voor roddels of gezichtsverlies
- sociale isolatie
- psychologische druk binnen het gezin
- pas laat in proces vragen naar een mening zodat er weinig ruimte is om eigen voorkeuren te uiten

Respondenten uit verschillende gemeenschappen noemen specifieke vormen en intensiteit van druk. Vrouwen met een Afghaanse achtergrond benoemen de rol van roddelende moeders en sterke sociale controle. Respondenten met een Syrische achtergrond benadrukken angst voor schande en gezichtsverlies. Respondenten met een Somalische achtergrond spreken meer over sterke loyaliteit aan familie en gemeenschap. Vrouwen met een Marokkaanse achtergrond beschrijven subtielere vormen van druk die te maken heeft met trots en dankbaarheid richting de familie.

Binnen gezinnen kan druk afkomstig zijn van vaders en/of moeders maar ook van oudere broers. Vaak wordt het familiebelang boven het individuele belang geplaatst. De stilte van een meisje kan worden geïnterpreteerd als impliciete instemming, terwijl zij zich niet vrij voelt om haar mening te geven.

“Er is geen sprake van dwang, want ze heeft akkoord gegeven niemand heeft haar bedreigd dat als ze nee zou zeggen dat er zware consequenties zouden volgen. Het meisje heeft een verkeerde keuze gemaakt wellicht omdat ze zag dat haar moeder en broer en blij mee zouden zijn maar dat is dan haar beslissing geweest. Dus dit is geen huwelijksdwang, dit is een gearrangeerd huwelijk.” – Man met Afghaanse achtergrond

De opvattingen over wat acceptabel is, variëren binnen én tussen gemeenschappen. Sommige respondenten vinden dat ouders in zekere mate mogen sturen of adviseren over partnerkeuze, terwijl anderen vinden dat jongeren volledig zelfstandig moeten kunnen kiezen.

5.1.2 Rol van de ouders

Ouders spelen een belangrijke rol in situaties van huwelijksdwang. Sommige ouders kiezen er liever voor om hun kinderen voor te schrijven met wie ze moeten trouwen, dan met hen een open gesprek te voeren over partnerkeuze. Volgens de respondenten komt dit ook doordat ouders het gesprek moeilijk vinden en onvoldoende kennis hebben over het recht van jongeren om zelf een partner te kiezen.

Veel ouders handelen vanuit liefde. Ze handelen vanuit bescherming en met goede intenties. Zij sturen bijvoorbeeld aan op een huwelijk binnen de eigen gemeenschap of religie om sociale stabiliteit en reputatie te waarborgen.

Sommige ouders ervaren zelf druk of uitputting rondom de opvoeding en het regelen van een huwelijk. Een respondent illustreerde dit met een voorbeeld waaruit blijkt dat gedwongen huwelijken soms ook voortkomen uit gevoelens van machteloosheid of uitputting bij ouders:

“Sommige mensen hebben geprobeerd hun dochter te overtuigen om te trouwen, ook al was ze nog jong. Ik zei tegen de moeder: ‘Het is zonde, uw dochter is te jong om te trouwen.’ De moeder zei: ‘Ze heeft me uitgeput, ik kan niet meer, ik haal mijn zorg voor mijn dochter uit mijn hart en leg het in het hart van iemand anders.’” – *Vrouw met Syrische achtergrond*

Volgens verschillende respondenten kan educatie voor ouders over het recht om zelfstandig een partner te kiezen en ondersteuning bij opvoeding, helpen om gedwongen huwelijken te voorkomen.

Veel respondenten benadrukken dat ouders idealiter een adviserende rol hebben, bijvoorbeeld als adviseur of koppelaar, maar dat de uiteindelijke beslissing bij de jongere hoort te liggen. Andere respondenten geven aan dat partnerkeuze volledige bij de jongere zelf ligt.

5.1.3 Financiële motieven

Respondenten geven aan dat financiële motieven soms een rol spelen bij huwelijksdwang. Welke financiële factoren dat zijn:

- bruidsschat
- behoud van familiebezit
- armoede of economische druk
- financiële afhankelijkheid van jongeren

Respondenten benadrukken dat deze motieven vooral relevant zijn in landen van herkomst, maar soms ook in Nederland een rol spelen.

Daartegenover staat dat financiële onafhankelijkheid, een vaste baan en de welvaart in Nederland de sociale druk juist kunnen verminderen, waardoor jongeren beter in staat zijn voor hun eigen keuze op te komen.

“Financiële afhankelijkheid kan ook meespelen: als het meisje of de jongedame financieel afhankelijk is van haar ouders, voelt het bijna onmogelijk om tegen hen in te gaan.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Daarnaast geven enkele respondenten aan dat mannen of vrouwen onder druk worden gezet om te trouwen met een iemand uit het land van herkomst, zodat de toekomstige partner naar Nederland kan komen of om familiebezit in het land van herkomst binnen de familie te behouden.

“Ze willen graag dat alles binnen het gezin blijft. Het is een kwestie van financiële belang. Als ze een huis hebben in Turkije of stukje grond, dat soort bezittingen. Als er iemand binnen de familie trouwt, dan blijft het binnen hun familie.” – Man met Turkse achtergrond

5.1.4 Beschermende factoren

Respondenten geven aan dat kennis van Nederlandse rechten en plichten, evenals inzicht in islamitische rechten, een belangrijke rol speelt bij het voorkomen van huwelijksdwang. Vrouwen die goed geïnformeerd zijn en een opleiding hebben, beschikken volgens hen over meer zelfvertrouwen en zijn beter in staat om voor zichzelf op te komen.

“Meisjes die studeren of werken, durven meer hun eigen keuze te verdedigen. Maar meisjes die minder kansen krijgen, die thuisblijven of onder streng toezicht staan, die hebben het moeilijker.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Ook wordt genoemd dat jongeren uit de tweede generatie, die in Nederland zijn opgegroeid, minder kans lopen om met huwelijksdwang te maken te krijgen. Zij zijn doorgaans beter op de hoogte van hun rechten. Hierdoor kunnen zij gemakkelijker grenzen stellen.

Daarnaast benadrukken respondenten dat binnen de islam zowel mannen als vrouwen het recht hebben om zelfstandig een partner te kiezen. Volgens hen komt huwelijksdwang vooral voort uit culturele tradities of misverstanden over religieuze voorschriften, en niet uit het geloof zelf. Betere voorlichting over islamitische regels kan volgens de respondenten helpen om gedwongen huwelijken te voorkomen, omdat deze praktijken in strijd zijn met religieuze principes.

“Sommige ouders vinden dat ze hun kinderen in een traditioneel islamitisch huwelijk moeten laten trouwen. Dus nemen ze het initiatief voordat het kind überhaupt een relatie met een meisje begint, en beginnen ze de voorwaarden te creëren door te zoeken naar een geschikte jongeman of -vrouw. Wat betreft gedwongen huwelijken, daar heb ik nog nooit van gehoord. Maar het is mogelijk.” – Man met Syrische achtergrond

Respondenten wijzen er verder op dat de aanwezigheid van hulpinstanties, waaronder politie en gespecialiseerde organisaties een belangrijke bescherming biedt. Deze voorzieningen bieden mensen die met huwelijksdwang te maken krijgen mogelijkheden om hulp te zoeken. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat vooral meisjes, die opgroeien in sterk beschermde of geïsoleerde omgevingen, vaak onvoldoende op de hoogte zijn van deze rechten en beschikbare ondersteuning.

Respondenten vinden brede kennis van wetgeving, individuele rechten en hulpvoorzieningen essentieel. Wanneer jongeren beter geïnformeerd zijn, kunnen zij huwelijksdwang sneller herkennen en er beter weerstand tegen bieden. Hierdoor staan zij sterker in het maken van hun eigen keuzes en zijn eerder in staat zijn om “nee” te zeggen.

“De waarheid is dat ouders die stap niet zetten, omdat hun kinderen de wetten van het land kennen en ze niet de bevoegdheid hebben om hen te dwingen.” – Man met Syrische achtergrond

Samenvattend zijn volgens respondenten beschermende factoren, onder andere:

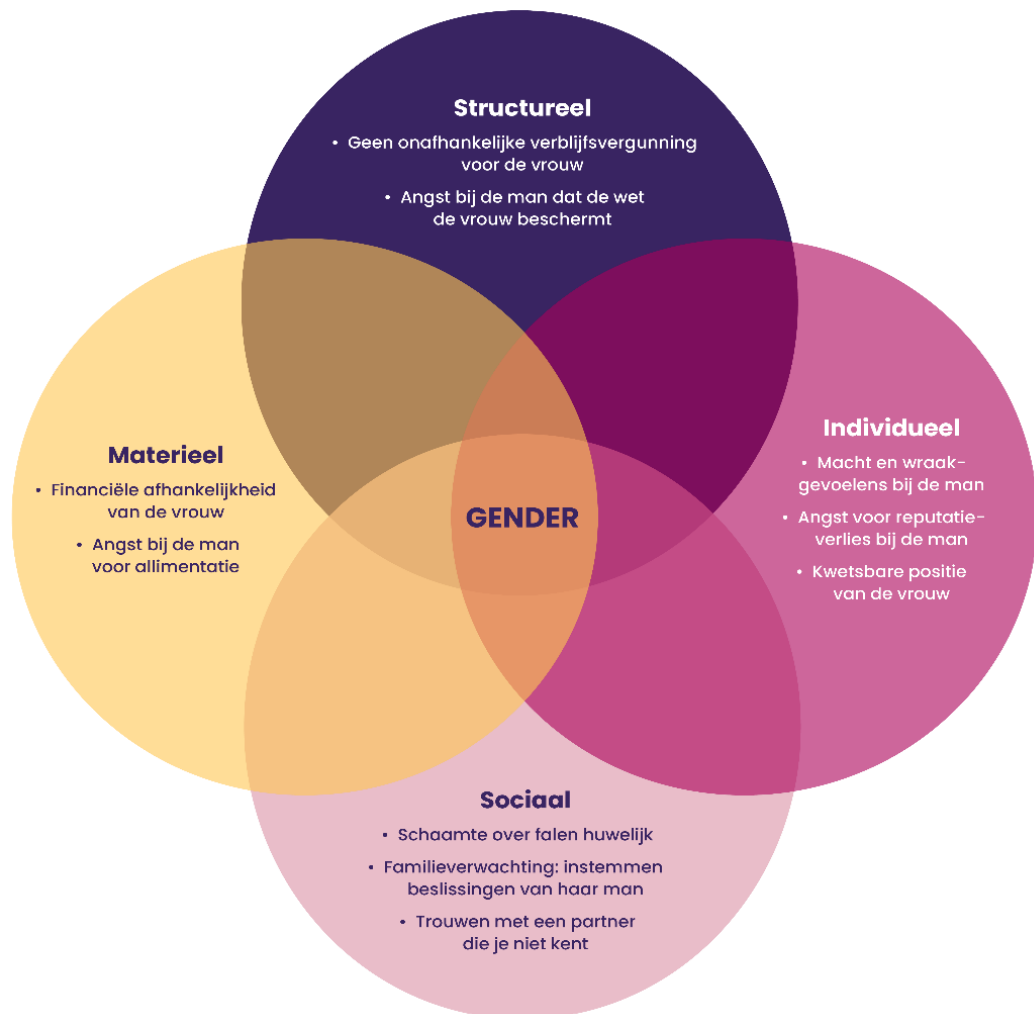
- kennis van Nederlandse wetgeving
- kennis van islamitische rechten en plichten
- opleiding, juiste informatie en financiële onafhankelijkheid voor vrouwen
- kennis over en toegang tot de juiste hulpinstanties

5.2 Achterlating

5.2.1 Achterlating in de context van een huwelijk

Bij achterlating in de context van een huwelijk wordt bijna altijd gesproken over het achterlaten van een vrouw. Daarbij spelen bij mannen gevoelens van macht, onmacht en wraak een grote rol en bevinden de vrouwen zich vaak in kwetsbare posities. Achterlating van vrouwen gebeurt vaak binnen een bredere context van huwelijksproblemen. Schaamte, reputatieverlies en sociale verwachtingen spelen hierin een belangrijke rol.

Deze factoren liggen op individueel domein op het grensvlak van sociale factoren, maar ook op, maar er is ook overlap met financiële (materieel) factoren als het gaat om financiële onafhankelijkheid een gevoel van onmacht kan geven bij een man. Hetzelfde geldt voor afhankelijkheid van een vrouw voor een verblijfsvergunning (structureel) wat een gevoel van macht kan geven bij een man en ook een kwetsbare positie van een vrouw kan versterken (Figuur 4). Hierna worden verschillende thema's die naar voren kwamen uitgelicht.

Figuur 4: Factoren die een rol spelen bij het in stand houden van achterlating van een partner.

5.2.2 Problemen binnen het huwelijk

Uit de gesprekken komt naar voren dat achterlating van een vrouw vaak samengaan met problemen binnen een huwelijk. Er wordt verteld dat er binnen sommige families en gemeenschappen veel schaamte heerst wanneer een huwelijk niet goed loopt. Vrouwen durven hier vaak niet over te praten, omdat problemen binnen het huwelijk gezien worden als persoonlijk falen en zij bang zijn dat anderen hen niet zullen geloven.

Wanneer een vrouw door haar man is achtergelaten, wordt daar binnen de familie meestal niet openlijk over gesproken. Er heerst een cultuur van stilte rondom dit onderwerp:

“Ze zeggen dat ze ‘op vakantie’ is gebleven. Niemand stelt vragen.” –
Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Vrouwen die verlaten worden, durven uit schaamte niet altijd hulp te vragen. Ook mannen kunnen druk ervaren vanuit de familie. Een voorbeeld dat werd genoemd:

“Soms is het de familie van de man die zegt: ‘Je vrouw is veranderd. Ze luistert niet meer. Ze is te Nederlands geworden.’ Dan krijgt hij druk van buitenaf.” – *Vrouw met Marokkaanse achtergrond*

Volgens respondenten kunnen er spanningen ontstaan doordat families verwachten dat vrouwen instemmen met beslissingen van de man, terwijl vrouwen in Nederland eerder geneigd zijn om ‘nee’ te zeggen.

Er leeft bij sommige mannen en families de angst dat vrouwen en kinderen, eenmaal in Nederland, losraken van traditionele rollen en sneller vragen om een echtscheiding. De Nederlandse procedures en bescherming van vrouwen worden door sommige mannen als bedreigend ervaren. Een respondent lichtte dit toe:

“Toen we hier kwamen, vroeg men mij vaak of mijn man mij mishandelt of bedreigt. De wetten beschermen vrouwen, zoals huisvesting zonder echtgenoot of voogdijbescherming. Mannen vrezen daardoor het verlies van hun traditionele gezag.” – *Vrouw met Syrische achtergrond*

Het initiatief van een vrouw om te willen scheiden wordt veel genoemd als aanleiding voor conflicten of zelfs voor het achterlaten van de vrouw in het land van herkomst.

5.2.2.1 Financiën

Ook financiële factoren kunnen spanningen opleveren in een huwelijk door meer financiële onafhankelijkheid en wetgeving ter bescherming van een vrouw. Dit kan leiden tot onmacht en wraakgevoelens bij een man waardoor een man zijn vrouw wil achterlaten in het land van herkomst.

Verder wordt verteld dat de druk om eventueel alimentatie te moeten betalen bij een scheiding voor een man een overweging kan zijn om zijn vrouw naar het land van herkomst te brengen en haar daar achter te laten. Daarnaast komt naar voren

dat sommige mannen trouwen met een vrouw die zij vooraf nauwelijks kennen, wat later tot problemen binnen het huwelijk kan leiden.

“Iemand haalde zijn vrouw naar Nederland. Toen ze aankwam, begon ze zakgeld te eisen en vroeg ze om haar eigen bankpas. Ze respecteerde hem in Syrië, maar hier begon ze te zeggen: ‘Je bent geen man... Je begrijpt het niet...’ Na een jaar of anderhalf, waarin hij dit tolereerde, zei hij dat hij naar Syrië wilde om zijn familie te zien.” –

– *Vrouw met Syrische achtergrond*

5.2.2.2 Control en machtsgevoel

Respondenten uit Afghaanse gemeenschappen geven aan dat het achterlaten van een vrouw veelal voortkomt uit gevoelens van macht en wraak bij de man. Zij benoemen dat mannen die dit doen doorgaans weinig kennis hebben van de rechten en plichten van vrouwen zoals die binnen de islam zijn vastgelegd. Een respondent verwoordde dit als volgt:

“En de achterlating is dan wraak omdat ze niet naar hem heeft geluisterd, hij straft haar dan als het ware.” – *Vrouw met Afghaanse achtergrond*

Respondenten uit Syrische gemeenschappen beschrijven dat achterlating meer een gevolg is van het gevoel van machteloosheid bij mannen wanneer vrouwen in Nederland meer zelfstandigheid en beslissingsruimte krijgen. Mannen zouden bang zijn voor verlies van hun reputatie en status en zich overweldigd voelen door culturele veranderingen. Dit zou ertoe aanzetten om meer controle uit te oefenen over hun vrouw, met oplopende conflicten tot gevolg.

Ook wordt benoemd dat mannen soms het gevoel hebben dat zij hun autoriteit verliezen doordat vrouwen in Nederland beter worden beschermd door wet- en regelgeving. Mannelijke respondenten met een Syrische achtergrond geven aan dat het niet goed is om je vrouw achter te laten maar dat ze het gevoel van machteloosheid wel begrijpen.

Verder geven respondenten aan dat gevoelens van macht en controle, evenals het idee dat de man de autoriteit binnen de familie is, voortkomen uit een opvoeding waarin meisjes wordt geleerd gehoorzaam te zijn aan hun man en zijn familie.

5.2.2.3 Kwetsbaarheid van een vrouw

Vrouwen met een Marokkaanse achtergrond hebben het vaker over de kwetsbare positie van vrouwen als zij de Nederlandse taal niet goed beheersen en geen eigen inkomen hebben. Deze afhankelijkheid wordt volgens respondenten deels

aangeleerd in de opvoeding, waarin meisjes leren hun man te respecteren en niet worden gestimuleerd om zelfstandig te worden.

Respondenten benadrukken dat vrouwen die beter op de hoogte zijn van hun rechten en de Nederlandse wetgeving zich sterker kunnen verweren tegen machtsmisbruik en dreigementen.

Daarnaast wordt genoemd dat wanneer een vrouw geen zelfstandige verblijfsvergunning heeft, dit haar in een kwetsbare positie brengt en dat de man haar onder druk kan zetten of chanteren met de dreiging om haar terug te sturen naar het land van herkomst en daar achter te laten. Of vrouwen verliezen hun verblijfsvergunning als ze gaan scheiden.

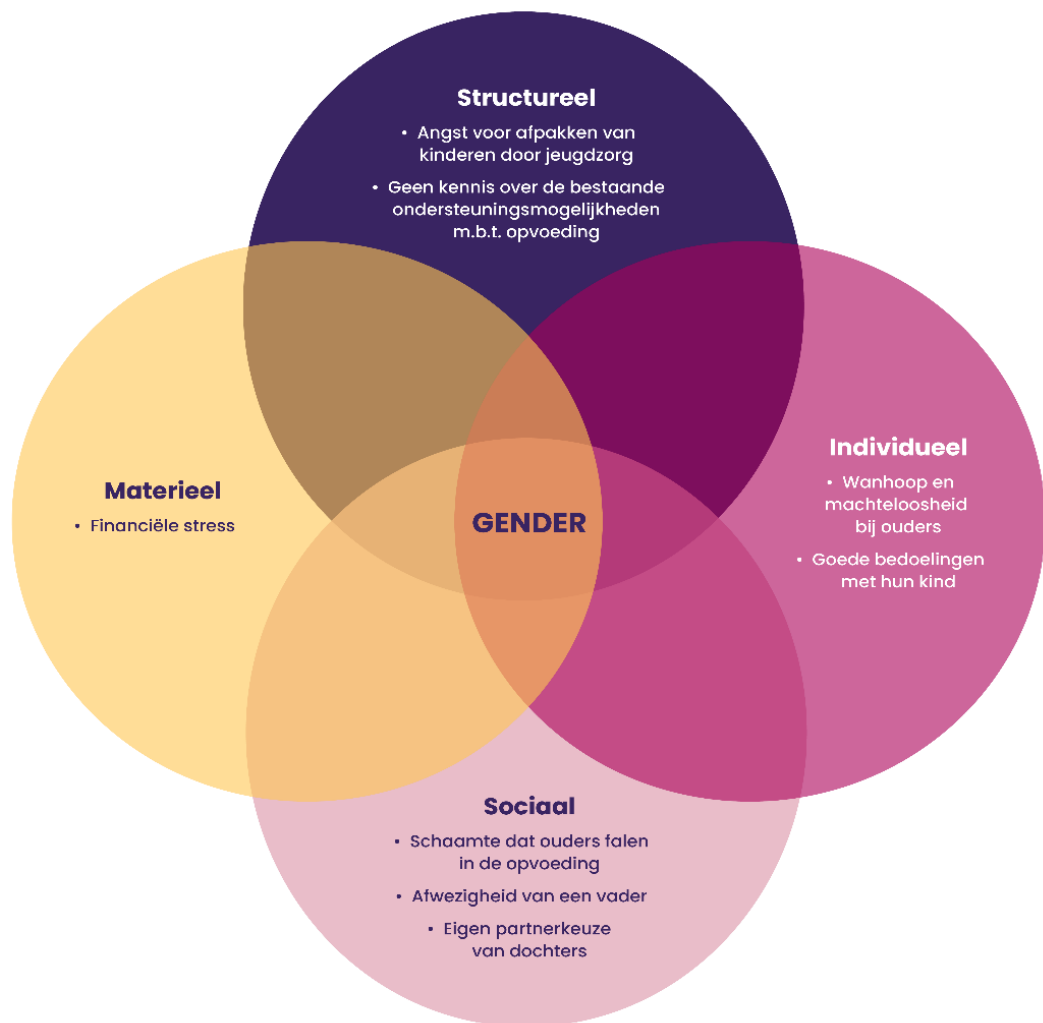
“Het groeit langzaam vanuit afhankelijkheid en gebrek aan kennis. Dat maakt vrouwen kwetsbaar. En dat we als gemeenschap eerlijk moeten zijn dat dit bestaat en dat we het samen moeten stoppen.” –

Vrouw met Marokkaanse achtergrond

5.2.3 Achterlating in de context van jongeren

Als het gaat over achterlating van jongeren komen bij de gesprekken naar voren dat gevoel van onmacht bij de ouders een grote rol speelt (individueel). Hierbij gaat het vaak om opvoedingsproblematiek wat ook beïnvloed wordt door sociale verwachtingen en angst om hierover te praten (sociaal). Angst voor dat jeugdzorg je kind uit huis plaatst (structureel) of financiële stress (materieel) spelen ook mee.

Figuur 5 geeft een aantal factoren weer die een rol spelen bij achterlating van jongeren. Al deze factoren zijn met elkaar verbonden en hebben invloed op elkaar. Hieronder worden verschillende elementen die hiermee verbonden zijn beschreven.

Figuur 5: Factoren die een rol spelen bij het in stand houden van achterlating van jongeren.

5.2.3.1 Problemen in de opvoeding

Achterlating van jongeren wordt vooral verklaard door stress en onmacht bij ouders. Uit interviews blijkt dat ouders uit Marokko en Somalië worstelen met de volgende zorgen over de opvoeding:

- criminaliteit of dreiging van geweld tegen hun kind
- schooluitval en drugsgebruik
- gebrek aan structuur/botsingen in de thuissituatie
- zorgen over de toekomst
- taalproblemen en onvoldoende kennis over ondersteuning

Uit interviews komt naar voren dat stress bij ouders een rol speelt bij het achterlaten van kinderen in het land van herkomst. Ouders ervaren stress door factoren als taalproblemen, werkdruk en (mogelijke) problemen van hun kind zoals criminaliteit, angst voor geweld tegen hun kind, drugsgebruik, schooluitval en botsingen in de thuissituatie. Hierdoor voelen ouders zich wanhopig en machteloos aldus respondenten uit Marokkaanse en Somalische gemeenschappen waar achterlating van een kind nog gebeurt.

‘Veel ouders voelen zich machteloos als hun kind problemen heeft. Ze weten niet altijd hoe ze ermee om moeten gaan en ervaren stress, en soms nemen ze beslissingen uit wanhoop.’ – Man met Marokkaanse achtergrond

Een aantal mannen uit Somalische gemeenschappen geven aan dat het ontbreken van een vaderfiguur een rol kan spelen bij het ontstaan van problemen en dat alleenstaande moeders vaak geen partner hebben die hen kan ondersteunen.

Uit de gesprekken blijkt dat ouders een verblijf in het land van herkomst als manier zien om discipline, rust en structuur terug te brengen en op die manier een positieve verandering te laten plaatsvinden bij hun kind. Daarnaast wordt aangegeven dat sommige ouders willen dat kinderen normen en waarden en de taal leren.

“Ik denk dat de moeder tot einde raad is en niet weet wat ze met het kind aan moet en dat mensen zullen adviseren om kind weg te sturen.” – Vrouw met Somalische achtergrond

Ook financiële druk kan een rol spelen. Sommige ouders ervaren stress door geldproblemen of zijn bang dat hun kind hierdoor betrokken raakt bij criminaliteit. Achterlaten voelt dan als een manier van bescherming van het kind en het gezin.

“Ouders zijn bang voor mogelijke gevaren. Ze vrezen dat hun kind in aanraking komt met criminelen of respectloos tegenover hen wordt. Ze doen dit puur ter bescherming van hun kind.” – Man met Somalische achtergrond

Respondenten benadrukken dat ouders dit met alle goede bedoelingen voor hun kind doen en dat mensen in voornamelijk Somalische gemeenschappen deze stap begrijpen.

De meerderheid van de respondenten geeft opvoedingsproblemen, wanhoop en gevoel van onmacht van ouders als belangrijkste reden dat een kind wordt achtergelaten. Eén respondent uit een Marokkaanse gemeenschap geeft echter een voorbeeld dat een dochter wordt achtergelaten omdat ze de voorkeur had uitgesproken dat ze niet wilde trouwen met iemand dicht bij de familie.

5.2.3.2 Angst om hulp in te schakelen

Naast de machteloosheid speelt schaamte een rol bij het achterlaten van een kind. Respondenten geven aan dat ouders bang zijn voor wat anderen in de gemeenschap zouden zeggen wanneer hun kind ‘ontspoot’ of wanneer het lijkt alsof zij de

opvoeding niet aan kunnen. Hierdoor kan het moeilijk zijn voor ouders om hulp te vragen. Een respondent uit een Marokkaanse gemeenschap verwoorde dit als volgt:

“Als je je hart lucht, kan het opluchten, maar het kan ook zorgen voor geroddel of kritiek. Daarom blijven de meeste mensen liever stil, zelfs als ze zelf worstelen.”

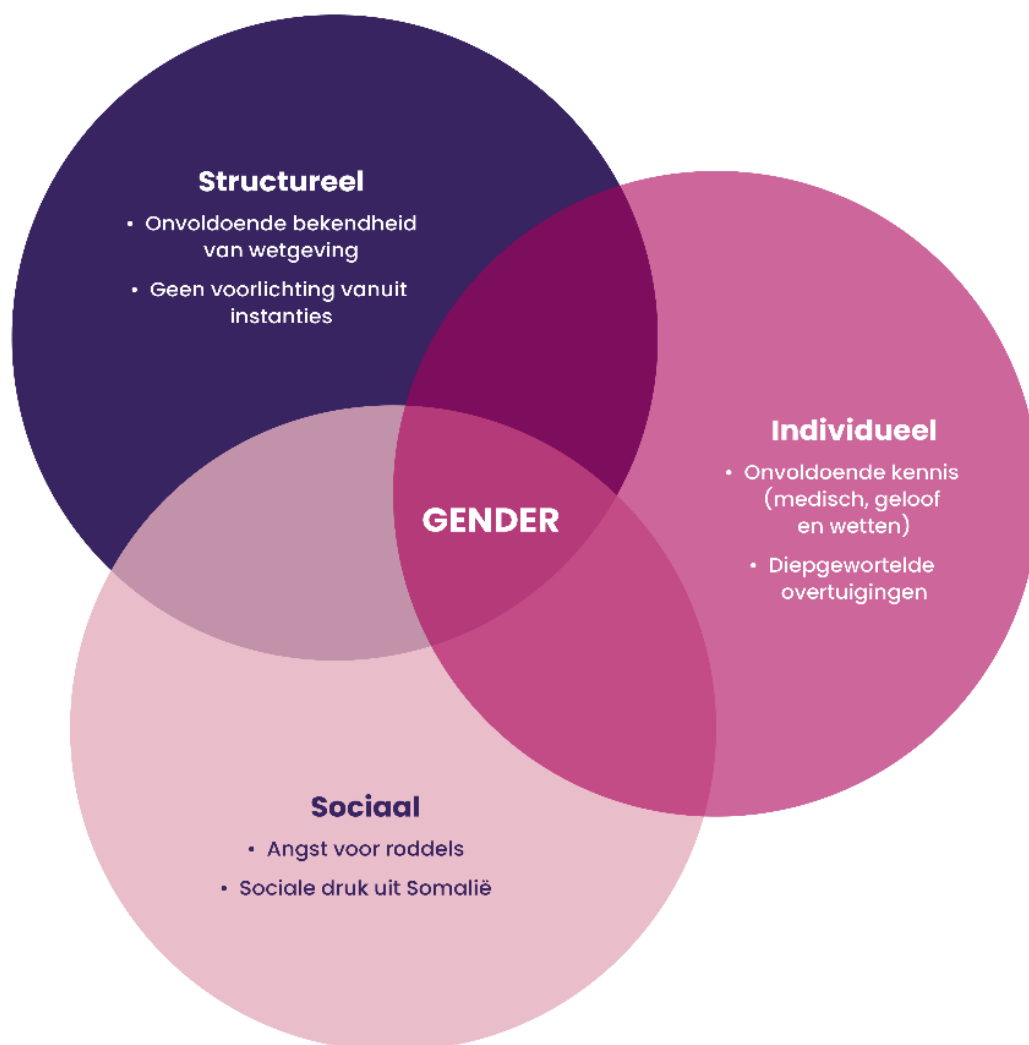
Ook speelt angst voor jeugdzorg een grote rol. Volgens respondent zijn sommige ouders bang dat hun kind wordt meegenomen door de jeugdzorg.

“Ouders zijn bang voor jeugdzorg zoals ik eerder aangaf. Ze denken dat hulp vragen betekent dat ze hun kinderen kwijtraken. Dus zoeken ze oplossingen buiten het systeem.” – Vrouw uit Marokkaanse gemeenschap

Verder komt naar voren dat sommige ouders onbekend zijn met van de mogelijkheden tot opvoedondersteuning die in Nederland geboden kan worden.

5.3 VGV

Uit de gesprekken met respondenten uit Somalische gemeenschappen komen voornamelijk factoren naar voren die gaan over kennis hebben over de complicaties bij VGV/meisjesbesnijdenis en wetgeving. Het hebben van deze kennis (Individueel) hangt sterk samen met houding die men in gemeenschappen tegenover VGV/meisjesbesnijdenis heeft. In *Figuur 6* wordt dit weergegeven. Uit de interviews kwamen geen materiele factoren naar voren die een rol spelen bij het wel of niet besnijden van meisjes in Nederland. Hieronder worden thema's die in gesprekken naar voren kwamen verder uitgelicht.

Figuur 6: Factoren bij het in stand houden van VGV/meisjesbesnijdenis.

5.3.1 Kennis over VGV/meisjesbesnijdenis

Onwetendheid wordt genoemd als factor die ertoe kan leiden dat ouders VGV/meisjesbesnijdenis wel overwegen. Dit gaat vooral onvoldoende kennis van:

- medische complicaties die kunnen optreden
- wat religieuze voorschriften hierover (niet) zeggen
- Nederlandse wetgeving

Beschermende factoren zijn onder meer:

- goede voorlichting
- kennis van gezondheidsrisico's
- bewustzijn dat VGV strafbaar is
- eigen pijnlijke ervaringen

Een aantal vrouwelijke respondenten noemt nog specifiek dat ouders hun dochters de pijn en complicaties willen besparen.

“Ik denk dat elke moeder van vorige generatie die besnijdenis mee heeft gemaakt, die pijn en complicaties hun dochter willen ze besparen.” – Vrouw met Somalische achtergrond

Er wordt meerdere malen gezegd dat het feit dat het strafbaar is in Nederland helpt in het overtuigen van ouders om hun dochter niet te laten besnijden.

“Maar ik denk dat iedereen het weet [dat het strafbaar is]. Als een meisje hier is geboren, is dat de eerste wat er besproken wordt, via het consultatiebureau wordt er ook informatieboek gegeven in de taal dat ze spreken.” – Vrouw met Somalische achtergrond

Daarnaast geven respondenten aan dat vanuit het geloof VGV/meisjesbesnijdenis niet voorgeschreven wordt.

“Ik hoor vaak mensen praten over meisjes besnijdenis, maar in een goede zin. Over dat het gestopt moet worden. Dat mensen weten dat meisjes besnijden schadelijk is.” – Vrouw met Somalische achtergrond

5.3.2 Houding en verwachtingen in Nederland

De overgrote meerderheid van respondenten geeft aan dat vrijwel iedereen in hun omgeving tegen VGV is.

Op de vraag wat respondenten verwachten van ouders die hun dochter willen laten besnijden, antwoorden velen dat ze verwachten dat ouders hun dochter beschermen en ze hun dochter niet laten besnijden. In de gesprekken met zowel de mannen als vrouwen kwam duidelijk naar voren dat bijna alle mensen in hun omgeving in Nederland tegen VGV/meisjesbesnijdenis zijn. Dit wordt geïllustreerd door uitspraken zoals:

“De meeste mensen zijn zelf overtuigd geworden dat het een slechte traditie is.” – Man met Somalische achtergrond

Wanneer VGV toch voorkomt, wordt dat vooral verklaard door:

- sociale druk uit Somalië tijdens vakanties
- diepgewortelde overtuigingen binnen kleine groepen
- angst voor roddels binnen de gemeenschap

Tegelijk wordt benadrukt dat ouders in Nederland juist tegen VGV/meisjesbesnijdenis zijn en verwachten ze vaak dat ouders met hun tijd mee

gaan en *'slechte tradities loslaten'*. Een respondent verwoordt het dat als je je dochter niet laat besnijden je juist wordt gezien *'als een trotse ouder'*.

Voorlichting over de gezondheidsrisico's van VGV/meisjesbesnijdenis hebben volgens respondenten in belangrijke mate bijgedragen aan het feit dat de houdingen tegenover VGV/meisjesbesnijdenis veranderd zijn in de afgelopen jaren.

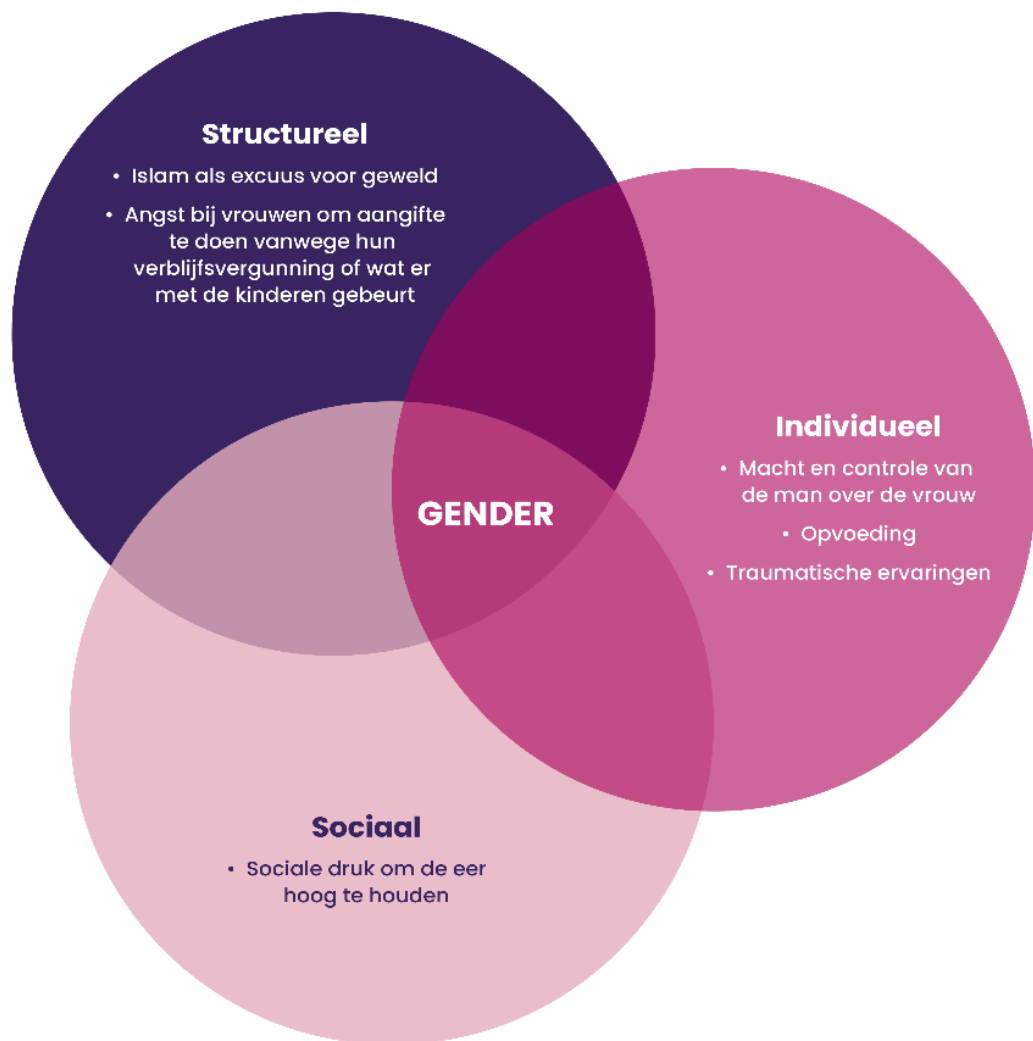
"Educatie. Mensen hebben veel voorlichting gekregen. Maar ook vanuit het geloof wordt vaak afgeraden om meisjes te laten besnijden." – Man met Somalische achtergrond

5.4 Eergerelateerd geweld

Er komen uit de gesprekken met de respondenten veel verschillende vormen van eergerelateerd geweld naar voren. Daarbij spelen machtsgevoelens een rol, maar ook opvoeding ten opzichte van genderrollen (individueel met overlap tussen sociaal). Volgens hen spelen vooral individuele en sociale factoren een rol. Materiële factoren zijn in de gesprekken nauwelijks genoemd.

"Maar ook de moeders die hun zoons geen taken geven in het huis en dochters moeten alles doen. Hierdoor denkt de man dat hij boven zijn vrouw staat en haar rond mag bevelen alsof ze niks is." – Vrouw met een Afghaanse achtergrond

Figuur 7 geeft een aantal factoren weer die volgens respondenten een rol spelen eergerelateerd geweld en het laat zien hoe factoren zijn met elkaar verbonden en hebben invloed op elkaar. Hieronder worden verschillende thema's beschreven.

Figuur 7: Factoren die een rol spelen bij het in stand houden van eegerelateerd geweld.

5.4.1 Persoonlijke motieven

Respondenten noemen onder andere:

- Angst om traditionele rollen te verliezen
- Jaloezie
- Verlies van autoriteit of respect
- psychische aandoeningen door traumatische oorlogservaringen
- opvoeding waarin geweld als normaal wordt gezien

“Tegelijkertijd zijn er mannen die zijn opgevoed in een omgeving waar vrouwen geweld wordt aangedaan en waar slaan als opvoeding wordt gebruikt.” – Vrouw met Syrische achtergrond

Onafhankelijkheid van vrouwen zou bij sommige mannen als het verliezen van hun vroegere status worden gezien. Door respondenten wordt benoemd dat sommige mannen het als eer zien als ze een vrouw onder controle hebben en zelfs geweld gebruiken om haar te laten luisteren.

5.4.2 Dragen van de eer

Respondenten benoemen verwachtingen vanuit familie en gemeenschappen rond gehoorzaamheid en eer, wat leidt tot controle en geweld door mannen die hun autoriteit willen handhaven. Genderrollen versterken dit, met dochters en vrouwen als dragers van eer en mannen die de eer hoog moeten houden. Respondenten noemen verschillende uitingen van hoe je als vrouw en dochter de eer draagt. Enkele voorbeelden zijn een goed huwelijk, de juiste relatie en het dragen van de juiste kleding. Er heerst angst voor wat mensen zeggen.

Controle hierover kan zich uiten in fysiek geweld maar ook het verbieden om een vrouw om het huis uit te gaan of aan het werk te laten gaan. Of om dochters te controleren wat ze na schooltijd doen. Sommige respondenten vertellen dat er soms angst is om praten over geweld.

“Omdat een vader of een broer hun eer binnen de gemeenschap zien in hun zus. Wat zij ook doet, het zal de eer of het respect van haar broer of vader weerspiegelen. Ze leggen een zware verantwoordelijkheid op de schouders van hun dochter. Telkens wanneer zij over grenzen gaat, wordt de eer van de vader en de broer aangetast in de gemeenschap.” – Man met Afghaanse achtergrond

5.4.3 Scheiding

Respondenten, voornamelijk van Syrische achtergrond, vertellen dat de wil om te scheiden een aanleiding kan zijn voor geweld. Ze zeggen dat mannen hun huwelijk vaak proberen te redden ook door middel van geweld en dreiging met terugkeer. Dat kan voortkomen uit aspecten beschreven bij persoonlijke motieven, maar ook door sociale druk die gevoeld wordt door de man als hoofd van een gezin. Vrouwen zijn soms bang om te scheiden:

- Uit angst hun verblijfsvergunning te verliezen
- Uit angst voor repercussies van familie (zoals terugsturen naar land van herkomst)
- Uit zorg om wat er met de kinderen zal gebeuren

5.4.4 Gebruik van religie als excuus voor geweld

Respondenten benadrukken dat religie geen geweld toestaat, maar dat sommige mannen religie aanhalen als rechtvaardiging voor controle of geweld:

“Eergerelateerd geweld ontstaat vaker uit onmacht, frustratie of het ontbreken van gezonde manieren om spanningen te uiten. Wat daarbij duidelijk moet zijn: elke vorm van geweld wordt in onze religie nadrukkelijk afgekeurd. In de Islam staat rechtvaardigheid, respect en bescherming centraal.” – Man met Marokkaanse achtergrond

5.5 Samenvattend

Uit de gesprekken blijkt dat diverse factoren bijdragen aan het voortbestaan van schadelijke praktijken. Er zijn een aantal overkoepelende patronen tussen verschillende gemeenschappen en praktijken.

Zo spelen sociale verwachtingen, angst voor de gevolgen en schaamte een rol bij veel van de schadelijke praktijken. Deze factoren zijn onder te brengen in individuele factoren en sociale factoren en het grensvlak daartussen. Bij angst om bijvoorbeeld je verblijfsvergunning te verliezen, wat ook genoemd wordt, zit ook overlap tussen individuele en structurele factoren, .

Gevoel van machteloosheid komt ook vaak ter sprake. Zo zouden ouders zich machteloos voelen als het niet goed gaat met hun kind en brengen ze daarom hun kind naar het land van herkomst. Hier spelen opvoedvraagstukken een rol.

Ook speelt het gevoel van machteloosheid bij een man een rol als het gaat over achterlating van een vrouw, waar problemen in het huwelijk en scheiding onderliggend aan kunnen zijn. Ook schaamte naar de buitenwereld hierover. Vrouwen in een kwetsbare posities worden genoemd als risico factor omdat deze vrouwen geen weerstand kunnen bieden of geen hulp kunnen inschakelen door de situatie waarin ze zitten. Hier komen factoren van sociale, individuele, structurele en materiele domein samen.

Verder wordt wet- en regelgeving genoemd - en voornamelijk de kennis over wet- en regelgeving als beschermende factor - waardoor mensen eerder tegen verwachtingen in kunnen gaan of eerder om hulp kunnen vragen. Deze factoren en andere die zijn beschreven, in kunnen ook niet los van elkaar gezien worden.

Naast overkoepelende factoren zijn er ook verschillen tussen perceptie van mensen over deze praktijken en wat een rol speelt. Gezien alle factoren die er genoemd worden zien we dat het vooral om intersectionaliteit gaat, het gaat om een combinatie van factoren en persoonlijke kenmerken. De samenhang laat zien dat **intersectionaliteit** een belangrijk lens is om schadelijke praktijken te begrijpen. Gender, religie, opleiding, leeftijd, migratieachtergrond en opvoeding beïnvloeden elkaar en bepalen mee hoe mensen risico's, mogelijkheden en beperkingen ervaren.

Bij de intersectionaliteitsbenadering kunnen verschillende identiteiten niet los worden gezien van de context (Dhamoon, 2011). Zoals verwoord door Van Loenen et al. (2022): identiteiten bestaan uit meerdere assen die elkaar kruisen en door de omgeving worden gevormd. Een intersectionele benadering helpt om beter aan te sluiten bij diverse groepen en om ongelijkheid effectief aan te pakken. Ook iemands sociale identiteit, het gevoel van wie je bent, wordt gevormd door verschillende identiteitsassen en de plekken waar deze assen elkaar raken. Waar je als persoon staat op de verschillende assen, wordt deels bepaald door de culturele context waarin je je bevindt. Andersom geldt dat wie jij als persoon bent, veel meer omvat

dan alleen je culturele achtergrond. Je culturele achtergrond kruist de assen van bijvoorbeeld je gender, seksuele oriëntatie, opleiding en religie.

Niet alle factoren spelen de boventoon en dat kan verschuiven, waardoor ook de behoeften van de slachtoffers niet altijd op hetzelfde terrein liggen. Soms is verblijfsrecht belangrijk om een gedwongen huwelijk te kunnen stappen maar de andere keer is het wegnemen van groepsdruk/roddels een behoefte zodat er niet tot geweld wordt aangezet, de andere keer heeft men meer aan opvoedondersteuning om te voorkomen dat men een kind achterlaat bij familie.

Door met een intersectionele blik te kijken kun je beter aansluiten bij de behoeften van diverse groepen en ongelijkheid effectiever aanpakken: het helpt om inclusiever en cultuursensitief te werken.

6 Aanbevelingen vanuit de gemeenschap voor preventie en ondersteuning

Respondenten gaven in de gesprekken aan wat volgens hen nodig is om schadelijke praktijken te voorkomen en wat kan helpen bij ondersteuning van betrokkenen. Dit hoofdstuk bespreekt hun aanbevelingen per thema.

6.1 Huwelijksdwang

In alle betrokken gemeenschappen komen vergelijkbare aanbevelingen naar voren over preventie en ondersteuning. De nadruk ligt op voorlichting en dialoog binnen de gemeenschap. Respondenten vinden het belangrijk dat er openlijk wordt gesproken over huwelijksdwang en dat mensen correcte informatie krijgen over zelf keuzes maken, het aangaan van een huwelijk en de Nederlandse wetgeving.

Gesprekken binnen gemeenschappen moeten leiden tot bewustwording dat huwelijksdwang nog steeds voorkomt, en dat huwelijken vaak mislukken als er sprake is van dwang. Zowel ouders als jongeren zouden hierover voorlichting moeten krijgen.

Daarnaast is het essentieel dat professionals het gesprek durven aangaan over dit thema. Toegang tot hulpverlening en vertrouwelijke ondersteuning is belangrijk, net als de rol van vertrouwenspersonen binnen instellingen zoals scholen, huisartsenpraktijken of moskeeën. Daar zouden mensen in een veilige omgeving kunnen praten over hun situatie. Ambassades in het buitenland kunnen bovendien bijdragen aan voorlichting voor personen die naar Nederland emigreren.

“Veilige plekken waar ze hun verhaal kwijt kunnen. Mensen die begrijpen hoe complex het is, zonder meteen te zeggen: “Je moet gewoon nee zeggen.” Dat klinkt makkelijk, maar zo voelt het niet. Vertrouwenspersonen, rolmodellen en goede voorlichting kunnen echt verschil maken. Begin bij ouders. Leg uit wat de gevolgen zijn van druk uitoefenen, ook emotioneel. En betrek vaders daar meer bij, niet alleen moeders. Jongeren moeten ook al vroeg leren dat hun stem telt.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

6.2 Achterlating

6.2.1 Achterlating in de context van een huwelijk

Respondenten benadrukken dat voorlichting over de rechten van vrouwen en over mogelijkheden voor hulpverlening essentieel is. Veel vrouwen weten niet waar ze terecht kunnen als zij zijn achtergelaten. Het vergroten van bekendheid van het landelijke meldnummer en contactgegevens van ambassades en consulaten wordt belangrijk gevonden.

Voorlichting zou structureel kunnen worden opgenomen in inburgeringslessen en andere trajecten voor nieuwkomers. Daarnaast wordt geadviseerd dat vrouwen hun identiteitsdocumenten of kopieën daarvan altijd zelf bewaren en dat zij geïnformeerd worden over vroege signalen van risico's.

Vertrouwenspersonen spelen ook hier een centrale rol: in moskeeën, bij huisartsen en maatschappelijk werk. Binnen gemeenschappen zouden sleutelpersonen gesprekken kunnen organiseren in buurthuizen of ontmoetingsruimten, zodat vrouwen elkaar kunnen steunen.

“We hebben momenten gehad dat vrouwen hier kwamen voor een kookworkshop en uiteindelijk in tranen zaten omdat ze eindelijk een plek vonden waar ze mochten praten. Dat laat zien hoe weinig ruimte ze soms krijgen.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

6.2.2 Achterlating van jongeren

Veel respondenten zien ondersteuning voor ouders bij opvoeding als belangrijk middel om achterlating van kinderen te voorkomen. Zoals een man met een Marokkaanse achtergrond zei:

“We moeten eerlijk zijn dat opvoeden hier moeilijk is, zeker tussen twee culturen.”

Hulp voor ouders kan worden geboden via opvoedcursussen in de eigen taal, of door veilige ontmoetingsplekken te creëren, zoals buurthuizen of gesprekken met vertrouwenspersonen. Ouders zouden vanaf een vroege leeftijd moeten leren open te communiceren met hun kinderen.

Zelforganisaties kunnen, samen met sleutelpersonen, activiteiten organiseren gericht op gesprek, kennis en bewustwording.

“Voorlichting is belangrijk. Wanneer mensen kennis over het onderwerp krijgen, zullen ze er meer van begrijpen.” – Man met Somalische achtergrond

Daarnaast moet professionele hulpverlening beter toegankelijk zijn. Professionals moeten zonder oordeel kunnen luisteren en over voldoende culturele kennis en sensitiviteit beschikken. Ook voorlichting over het feit dat achterlating strafbaar is, kan ouders weerhouden om hun kinderen naar het buitenland te sturen.

6.3 VGV

Respondenten uit Somalische gemeenschappen wijzen op het belang van voortdurende voorlichting. Die moet zowel vanuit de gemeenschap zelf als via formele instanties plaatsvinden. Inhoudelijk moet aandacht worden besteed aan de schadelijke medische en psychologische gevolgen, de wettelijke strafbaarheid in Nederland en het belang van openheid binnen gezinnen en gemeenschappen.

Daarnaast moet de voorlichting zich expliciet richten op nieuwkomers, omdat kennis over Nederlandse wetgeving en normen bij hen nog niet vanzelfsprekend is.

Verschillende vrouwen geven aan dat de huidige voorlichtingsinitiatieven al goed werken en daar vooral mee door gegaan moet worden.

“Ik denk dat ze nu heel goed doen. Heel veel instanties besteden aandacht naar. Mensen krijgen voorlichtingen. Ik denk dat je dan best wel ver komt.” – Vrouw met Somalische achtergrond

Verder wordt er aangegeven dat er aandacht moet zijn op scholen voor dit onderwerp zodat docenten signalen kunnen herkennen. Daarnaast wordt genoemd dat nazorg voor besneden vrouwen erg belangrijk is.

6.4 Eergerelateerd geweld

Binnen gemeenschappen bestaat de wens om meer open gesprekken te voeren over onderlinge ruimte, respect en het doorbreken van roddels.

“Investeren in gesprek, wij praten weinig helaas in onze dagelijkse praktijk.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

Respondenten vinden dat voorlichting en bewustwording gericht moeten zijn op thema's als:

- Gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen
- Het maken van eigen keuzes en de gevolgen daarvan
- Gezonde relaties en communicatie zonder geweld
- Rechten van de mens
- Het bespreekbaar maken van angst in opvoeding
- Het recht je niet te hoeven schamen wanneer een huwelijk mislukt

Deze voorlichting kan zowel vanuit gemeenschappen (bijvoorbeeld via moskeeën of buurthuizen) als via formele instellingen (zoals scholen) plaatsvinden.

Ook benadrukken respondenten het belang van vroegsignalering van geweld, door burens, scholen, huisartsen en andere professionals. Daarnaast moeten er voldoende veilige opvangplaatsen beschikbaar zijn, zoals opvanghuizen voor vrouwen en gezinnen in acute nood.

“En dat echte verandering begint bij luisteren, niet bij veroordelen. Wat ik daarmee bedoel, is dat problemen niet uit het niets ontstaan. Huwelijksdruk, achterlating, opvoedproblemen, eer en controle hebben allemaal dezelfde wortels. Het gaat om angst, om verwachtingen, om het gevoel dat je het als ouder of als vrouw niets fout mag doen. Als je alleen kijkt naar één situatie, bijvoorbeeld een vrouw die is achtergelaten of een jongere die naar Marokko wordt gestuurd, dan mis je het grotere plaatje. Dan zie je niet de jaren daarvoor, waarin mensen zich onzeker voelden, geen steun hadden en geen veilige plek om hun zorgen te delen.

Ik denk dat professionals, maar ook de gemeenschap zelf, te snel oordelen. Dan wordt gezegd: ‘dit mag niet’ of ‘dit is fout’, en natuurlijk klopt dat. Maar als je niet eerst luistert naar waarom mensen zulke keuzes maken, dan verandert er niets. Mensen sluiten

zich dan af. Echte verandering begint voor mij bij erkenning. Erkennen dat ouders vaak handelen uit angst en onmacht, niet uit slechte bedoelingen. En erkennen dat vrouwen vaak meer dragen dan zichtbaar is. Pas als mensen zich gehoord voelen, durven ze hulp te accepteren en andere keuzes te maken.” – Vrouw met Marokkaanse achtergrond

6.5 Samenvattend

De gesprekken met verschillende gemeenschappen laten zien dat preventie en ondersteuning vooral sterk leunen op:

- Voorlichting, over rechten, keuzes en wetgeving in Nederland.
- Open gesprek, het bespreekbaar maken van taboeonderwerpen binnen gemeenschappen.
- Toegankelijke hulp en vertrouwenspersonen, mensen moeten weten waar zij terecht kunnen en zich veilig voelen om hun verhaal te delen.
- Vroegsignalering en veilige opvang, zowel via formele instanties als via sociale netwerken.

Ouders én jongeren moeten worden betrokken. Voorlichting kan het meest effectief zijn wanneer formele instanties samenwerken met sleutelpersonen en informele netwerken binnen gemeenschappen. Vertrouwenspersonen in moskeeën, buurthuizen, scholen of huisartsenpraktijken spelen een sleutelrol als brug tussen burgers en hulpverlening.

Voor vrouwen en jongeren is kennis over hun rechten, herkenning van vroege signalen en informatie over beschikbare hulp (ook via ambassades) essentieel. Binnen Somalische gemeenschappen wordt benadrukt dat bestaande voorlichting rond VGV effectief is en duurzaam moet worden voortgezet.

Ten slotte benadrukken respondenten het belang van luisteren zonder oordeel – een voorwaarde om vertrouwen op te bouwen en echte gedragsverandering mogelijk te maken.

Deze bevindingen sluiten aan bij eerdere rapporten (Ardon et al., 2026; Bakker, 2023; Butter & Omlo, 2022), waarin eveneens wordt gewezen op nut en noodzaak van samenwerking met gemeenschappen bij de aanpak van schadelijke praktijken.

Meer zichtbaarheid binnen gemeenschappen door veilige gespreksplekken, voorlichting en bewustwording kan niet alleen preventief werken, maar ook bijdragen aan het eerder herkennen van schadelijke praktijken die momenteel nog verborgen blijven.

Deel 3

Samenvatting en aanbevelingen

7

Samenvatting

7.1 Geregistreerde cijfers: waarom cijfers (n)iets zeggen

Een van de hoofdvragen van dit onderzoek is hoe de omvang van schadelijke praktijken in Nederland wordt gepercipieerd. Een deelvraag richt zich op wat bekend is over de geregistreerde omvang van vijf schadelijke praktijken: huwelijksdwang, huwelijksgevangenschap, achterlating, vrouwelijke genitale verminking (VGV) en eengerelateerd geweld.

In hoofdstuk 2 zijn de beschikbare cijfers beschreven van het Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG), Veilig Thuis en het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA). Deze cijfers geven uitsluitend weer wat zichtbaar is binnen deze formele instanties.

De cijfers van het LEC EGG betreffen zaken die zodanig zijn geëscaleerd dat politie-inzet of advies noodzakelijk was. De cijfers van het LKHA hebben betrekking op casussen waarin personen in het buitenland zijn achtergelaten en hulp hebben kunnen inschakelen. De cijfers van Veilig Thuis weerspiegelen casussen die bij professionals in beeld zijn en waarbij Veilig Thuis de regie heeft genomen over de veiligheid van het slachtoffer. Een deel van de meldingen bij het LEC EGG is afkomstig van Veilig Thuis of het LKHA. Omdat casussen bij meerdere instanties kunnen voorkomen, kunnen deze cijfers niet bij elkaar worden opgeteld.

En daarmee komen we eigenlijk tot de kern van de titel van dit rapport: wie wordt geregistreerd, wordt meegenomen in de cijfers. Die cijfers zijn belangrijk, maar zeggen te weinig over het daadwerkelijk aantal gevallen van schadelijke praktijken. De cijfers weerspiegelen vooral hoe een probleem is gedefinieerd, welke casussen binnen die definitie zichtbaar worden en via welke instanties deze in beeld komen. En zelfs als een definitie eenduidig zou zijn, betekent dat nog niet dat elke casus gezien en dus geteld wordt. Cijfers ontstaan namelijk niet vanzelf: zij hangen onder meer af van bereikbaarheid, veiligheid en meldingsbereidheid. Registraties en meldingen vormen dus geen prevalentie-meting, maar zijn een 'productiecijfer' van de registrerende organisatie.

De geregistreerde cijfers over huwelijksdwang, achterlating en eengerelateerd geweld bieden dus geen volledig of objectief beeld van de werkelijkheid. Ze zijn gebaseerd op gehanteerde definities, aannames en registratiesystemen, en laten vooral zien wat binnen bestaande structuren wordt herkend en gemeld. Situaties die buiten deze systemen vallen, blijven onzichtbaar in de cijfers.

Van huwelijksgevangenschap worden bijvoorbeeld geen registraties gedaan, waardoor we deze ook niet terugzien in de cijfers. Maar dat wil uiteraard niet zeggen dat het in de praktijk niet voorkomt.

Daarnaast maken de complexiteit en gelaagdheid van de verschillende praktijken het lastig om signalen te herkennen. Het signaleren en bieden van passende ondersteuning vraagt om specifieke kennis, deskundigheid, vaardigheden en voldoende capaciteit bij professionals. Met gelaagdheid bedoelen we dat processen soms veranderen in de tijd; iets wat bijvoorbeeld begint met problemen in de opvoeding, kan escaleren in achterlating of eengerelateerd geweld. Zo'n casus kan in de hele tijdspanne bij verschillende organisaties in beeld komen, en daardoor onder een ander label geregistreerd worden. Eén casus wordt dan meerdere keren in de cijfers meegenomen.

Wat uit dit onderzoek ook naar voren is gekomen – en een van de redenen is waarom een omvangscijfer van schadelijke praktijken in Nederland niet te berekenen of te schatten is – is het feit dat er twee waarheden lijken te bestaan: professionals zien onderregistratie en hebben de perceptie dat zij te weinig zien en weten, terwijl de gemeenschappen vanuit hún perceptie juist aangeven dat schadelijke praktijken in Nederland steeds minder voorkomen en de omvang als laag inschatten.

7.2 Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken bij professionals in Rotterdam en factoren die een rol spelen bij registratie

Hoofdstuk 3 richt zich op de vraag hoe professionals in Rotterdam de omvang van schadelijke praktijken waarnemen en welke factoren en belemmeringen een rol spelen bij het al dan niet registreren van deze casussen. Rotterdam is een voorbeeld van een reeds lang bestaande aanpak met veel ervaring en kennis, goede samenwerking. De uitkomsten over omvang en registratie, en knelpunten onderbouwen de redenen waarom cijfers maar een gedeeld beeld geven.

Uit de resultaten blijkt dat professionals het moeilijk vinden om een inschatting te maken van de werkelijke omvang van schadelijke praktijken binnen de stad. Dit komt vooral door het ontbreken van betrouwbare cijfers en andere barrières die men ervaart in het registreren. Zoals daar zijn:

- de verscheidenheid aan en beperkte toegankelijkheid van registratiesystemen;
- het feit dat niet alle casussen terechtkomen bij instanties die deze praktijken registreren;
- het ontbreken van eenduidige definities en terminologie;
- het procesmatige karakter van de problematiek, waardoor situaties in de tijd veranderen. Begrippen als huwelijksdwang of eengerelateerd geweld omvatten uiteenlopende verschijningsvormen. Hierdoor zijn eenduidige

uitspraken over omvang niet mogelijk. De brede beleidsmatige en maatschappelijke invulling van het begrip schadelijke praktijken draagt verder bij aan variatie in interpretatie^[iv].

7.3 Perceptie van de omvang van schadelijke praktijken bij verschillende gemeenschappen

In het tweede deel van het onderzoek is ingezoomd op de deelvraag ‘Wat is de perceptie binnen verschillende gemeenschappen over de omvang van schadelijke praktijken in Nederland?’ en op hoofdvraag 2: ‘Welke factoren liggen ten grondslag aan het in stand houden van schadelijke praktijken?’

De resultaten zijn gebaseerd op wat respondenten uit vijf onderzochte gemeenschappen hebben gedeeld. Deze bevindingen betekenen nadrukkelijk niet dat genoemde praktijken uitsluitend binnen deze gemeenschappen voorkomen of dat ze elders ontbreken.

De bevindingen laten zien dat:

- Schadelijke praktijken zich in verschillende vormen voordoen;
- De frequentie en zichtbaarheid per gemeenschap en context verschillen;
- Definities en interpretaties uiteenlopen, wat zichtbaarheid en vergelijkbaarheid bemoeilijkt.

Tegelijkertijd geven veel respondenten aan dat dergelijke praktijken minder vaak voorkomen dan voorheen. Zij koppelen deze ontwikkeling aan:

- langer verblijf in Nederland;
- een beter begrip van wetgeving en gevolgen;
- meer erover spreken binnen gemeenschappen zelf.

7.4 Factoren die ten grondslag liggen aan schadelijke praktijken in Nederland

Wanneer schadelijke praktijken zich in Nederland voordoen, hebben zij geen eenduidige oorzaak. De onderliggende factoren zijn meervoudig, verweven en veranderlijk in tijd. Er is sprake van intersectionaliteit: sociale, individuele, materiële en structurele domeinen grijpen in elkaar en versterken elkaar soms wederzijds. We hebben hier gebruik gemaakt van het model van Cislaghi en Heise, (zie figuur 2, p. 37).

Belangrijke beïnvloedende factoren binnen deze vier domeinen zijn onder meer:

- Genderrollen en machtsverhoudingen binnen gezin en gemeenschap;
- Sociaaleconomische en juridische positie en financiële afhankelijkheid;
- Kennis van rechten en wetgeving;

- Religieuze beleving en culturele tradities;
- Migratie- of vluchtachtergrond en ervaringen uit het land van herkomst;
- Sociale verwachtingen rond gehoorzaamheid, eer en reputatie.

De omstandigheden waarin individuen zich bevinden – en de ervaringen die zij meedragen – bepalen mede de wijze waarop mensen omgaan met den beeld vormen van deze praktijken.

Daarnaast spelen bij alle schadelijke praktijken en betrokken gemeenschappen nog een aantal thema's een herkenbare rol:

- **Kennis en bewustzijn:** mensen die meer weten over gevolgen en wet- en regelgeving, kunnen praktijken beter herkennen en zien meer ruimte om te weigeren. Voorlichting over en kennis van ondersteuningsmogelijkheden werken hierbij als belangrijke beschermende factoren.
- **Sociale verwachtingen en schaamte:** angst voor verlies van eer, uitsluiting of roddels binnen de gemeenschap bemoeilijken het bespreekbaar maken van problemen zowel binnen de eigen gemeenschap als bij het zoeken van hulp.
- **Machteloosheid en afhankelijkheid:** zowel ouders als partners kunnen gevoelens van onmacht ervaren, bijvoorbeeld in het opvoeden tussen twee culturen of relaties, verblijfstatus en standpunten die veranderen onder invloed van acculturatieproces.

We weten dus veel nog niet en veel is niet zichtbaar. Dat komt deels door de labels of woorden die we er (niet) aan geven. Wanneer is iets dwang? Wanneer is achterlating gewelddadig als opvoedmethode? En wanneer is huiselijk geweld eengerelateerd? Als je als professional op zoek bent naar een label, want anders kun je niet registreren, maar je gebruikt begrippen en woorden die niet worden gebruikt door de (mogelijke) slachtoffers, hoe kun je dan de signalen herkennen? Of een praktijk mogelijk voorkomen? Zeker als je bedenkt dat men vaak handelt uit zorg, liefde of schaamte. Daar tegenover staat, dat daar waar deze praktijken voorkomen men niet altijd weet dat dit tegen de wetten en sociale normen van Nederland ingaat. Dat er regels en maatregelen zijn om kinderen te beschermen omdat we vinden dat deze praktijken ingaan tegen individuele keuzevrijheid, vrijheid van partnerkeuze, te zijn wie je wilt zijn, lichamelijke integriteit, gendergelijkheid, autonomie.

Voor beleid en praktijk betekent dit dat blijvende investering in kennis, samenwerking, wet- en regelgeving en vertrouwen onmisbaar is om schadelijke praktijken te voorkomen, te signaleren en bespreekbaar te maken.

8

Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek formuleren wij een aantal aanbevelingen. Deze sluiten aan bij eerdere bevindingen (o.a. Askari et al., 2019) en blijven onverminderd relevant. Centraal staan cijfers maar zeker ook structurele samenwerking tussen niet alleen formele en informele partijen, maar ook met de mensen om wie het gaat. Door met elkaar in gesprek te gaan en goed naar elkaar te luisteren, ontstaat begrip en kennis van waar behoefte aan is. Versterking van kennis en deskundigheid, en duurzame inzet op voorlichting, (opvoed)ondersteuning en cultuursensitief werken, zijn essentieel.

8.1 Blijf trends volgen via cijfers én kwalitatieve inzichten.

Cijfers zijn belangrijk, omdat ze enigszins een beeld geven van de omvang van schadelijke praktijken en beleidsmakers ze nodig hebben om beleid te maken en kaders te bieden. De cijfers geven echter maar een deel van de werkelijkheid waar. De beschikbare cijfers geven namelijk geen volledig beeld van schadelijke praktijken in Nederland. Ze laten trends zien, maar niet de werkelijke omvang. Er blijft nog veel onzichtbaar want veel casussen blijven buiten beeld doordat:

- niet altijd formele interventie nodig is;
- definities en labels (zoals huwelijksdwang en eengerelateerd geweld) verschillen;
- het vaak gaat om langdurige processen in plaats van losse incidenten;
- signalen niet altijd worden herkend.

Dit is vergelijkbaar met andere vormen van geweld waarbij het niet gaat om een incident maar een aaneenschakeling is van incidenten en psychische componenten (Janssen, 2025). Cijfers zijn waardevol, maar altijd beperkt. Ze tonen alleen situaties waarbij organisaties zoals Veilig Thuis, LEC EGG of LKHA betrokken zijn geweest. Registratie is daarom een middel, geen doel. Beleid moet uitgaan van het principe dat ieder (potentieel) slachtoffer telt.

Een betrouwbare omvangschatting is op basis van onze bevindingen niet mogelijk en vooral ook niet wenselijk. Om beter beeld te krijgen wat er in Nederland speelt op het gebied van schadelijke praktijken is het noodzakelijk om kwantitatieve data te combineren met kwalitatieve inzichten van professionals en gemeenschappen. Het

gaat om de juiste balans tussen deze kwantitatieve en kwalitatieve data met zorgvuldige, genuanceerde duiding. Samen meer weten, maar ook accepteren dat je niet alles weet en zeker niet als 'waarheid'.

Onder de gemeenschappen zelf wordt zeker het bestaan van schadelijke praktijken herkend en erkend. Echter zij denken niet dat wat zij waarnemen het topje van de ijsberg is. Zij denken juist dat het in omvang afneemt, zeker bij generaties die al langer in Nederland zijn. Maar zij zeggen ook dat het subtieler wordt, minder duidelijk te labelen als bijvoorbeeld trouwen onder dwang.

Aanbevolen acties

- Bespreek jaarlijks cijfers en praktijkinzichten van en met organisaties en gemeenschappen. Betrek ten alle tijden sleutelpersonen hierbij. Combineer praktijkervaring, 'harde' cijfers, adviesvragen en uitkomsten van dossieronderzoek. Deze informatie moet bij elkaar worden gebracht om daarover in gesprek te kunnen gaan voor duiding en om aanbevelingen te kunnen doen voor beleid.
- Veranker samenwerking met informele organisaties: structureel, niet projectmatig, inclusief financiering.
- Geef het netwerkknooppunt Schadelijke Praktijken een coördinerende rol in duiding en kennisdeling.
- Versterk de (regionale) ketenaanpak: borg structurele samenwerking tussen politie, Veilig Thuis, LKHA, gemeenten, onderwijs, zorg, sleutelpersonen en informele netwerken.
- Investeer in continuïteit: voorkom kennisverlies door personele wisselingen en versnippering.
- Vergroot deskundigheid: train professionals in signaleren, doorvragen, gespreksvoering en cultuursensitief werken.

Aandachtspunten

- Verschillen in perceptie van de omvang en van de definities tussen professionals en gemeenschappen (bijv. bij VGV (omvang) of huwelijksdwang (definitie)) bemoeilijken herkenning en duiding.
- Gebrek aan gedeelde definities leidt namelijk tot onduidelijkheid en ongenueanceerdheid over wat onder schadelijke praktijken valt.

Samenvattend

- Versterk samenwerking binnen de keten én met gemeenschappen.
- Investeer structureel in kennis en vaardigheden.
- Vergroot capaciteit bij betrokken organisaties.
- Zorg voor gezamenlijke duiding van cijfers en percepties bij organisaties en gemeenschappen. Zonder verlies van context in de communicatie.

8.2 Investeer in interventies op vier domeinen

Schadelijke praktijken worden beïnvloed door factoren op vier domeinen (zie figuur 2 op pagina 37): structureel, materieel, sociaal en individueel. Een effectieve aanpak vraagt om samenhang tussen deze domeinen en de onderliggende factoren die daarbinnen van invloed zijn. Zo bestrijken interventies op het gebied van wetgeving en toegang tot zorg en/of hulp, de domeinen structureel en materieel. En als het gaat om voorlichting vanuit formele instanties en vanuit de gemeenschap zelf (bijvoorbeeld met behulp van sleutelpersonen), dan komen de domeinen individueel en sociaal samen. Zo helpt het bespreekbaar maken van opvoeden tussen culturen de ouders en helpt stress te verminderen en escalatie te voorkomen. Sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen zijn essentieel als brug tussen gemeenschap en hulpverlening. Structurele inzet van deze groepen versterkt signalering, vertrouwen en toeleiding naar zorg- en hulpinstanties.

Aanbevolen acties

- Biedt standaard kennis en voorlichting aan over thema's als zelfbeschikking, gelijkwaardigheid, wetgeving en hulpverlening. Ontwikkel dit samen met de mensen om wie het gaat zodat het aansluit bij hun context. Creëer veilige plekken voor open gesprekken binnen en met de gemeenschappen.
- Investeer in duurzame samenwerking tussen organisaties en gemeenschappen om dichter naar elkaar toe te bewegen zodat interventies en ondersteuning aansluiten bij behoeftes bij de mensen om wie het gaat.
- Zorg voor structurele borging en financiering voor de training en inzet van sleutelpersonen.
- Verbind deze aanpak met programma's rond gendergerelateerd en huiselijk geweld. Dezelfde onderliggende factoren spelen namelijk ook bij gendergerelateerd en huiselijk geweld. Een integrale aanpak vergroot effectiviteit en voorkomt versnippering.
- Ontwikkel interventies samen met de doelgroep.
- Investeer in kennis en deskundigheid van professionals als het gaat om vroegsignalering en het bieden van passende ondersteuning aan de mensen om wie het gaat.
- Speciale aandacht is nodig voor nieuwkomers, zodat zij vroegtijdig geïnformeerd en ondersteund worden. Omdat nieuwkomers zullen blijven komen is structureel beleid en aandacht nodig.

8.3 Slotopmerking

De effectiviteit van beleid en interventies hangt samen met continuïteit, vertrouwen en samenwerking. Structurele inzet van sleutelpersonen, gemeenschapsgerichte voorlichting, vaardige professionals en een sterke ketenaanpak vormen samen de basis voor een duurzame vermindering van schadelijke praktijken in Nederland. Dat vraagt om een structurele inbedding, periodiek onderzoek/evaluatie en passende financiering om ketenaanpak succesvol te versterken.

9

Reflectie op de onderzoeksmethode

Dit onderzoek biedt vooral kwalitatief inzicht in hoe professionals en gemeenschappen deze praktijken waarnemen, begrijpen en betekenis geven.

De perceptieonderzoeken laten zien dat:

- de betrokken gemeenschappen zich bewust zijn van de problematiek;
- houding en overtuigingen binnen gemeenschappen veranderen;
- kennis, openheid en voorlichting leiden tot afname van schadelijke praktijken;
- structurele belemmeringen, zoals onduidelijke definities en beperkte capaciteit, de zichtbaarheid blijven beïnvloeden.

9.1 Sociale wenselijkheid

De co-onderzoekers reflecteren dat respondenten zich veilig voelden en zich vrijelijk konden uitspreken. We kunnen echter niet uitsluiten dat er sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven. We hebben bewust niet gevraagd naar persoonlijke ervaringen of opvattingen, maar gewerkt vanuit casussen en gevraagd wat anderen zouden verwachten of doen. Deze benadering voor het bespreken van gevoelige onderwerpen wordt ook in de literatuur beschreven (CARE, 2017; Cislagi & Heise, 2017).

9.2 Werving en samenstelling

Co-onderzoekers hebben de respondenten geworven. Daarbij is gevraagd om ook buiten hun eigen directe omgeving respondenten te werven. Dit heeft geleid tot een grote variatie respondenten. Bijvoorbeeld in verblijfsduur in Nederland en of respondenten hier geboren zijn, wat verschil in kennis en voorlichting over deze praktijken met zich meebracht. De meeste respondenten waren al langer in Nederland.

We willen nogmaals benadrukken dat we voor dit onderzoek alleen mensen hebben gesproken uit vijf verschillende gemeenschappen. Deze gemeenschappen zijn gekozen op basis van eerdere rapporten. Dit betekent niet dat dergelijke praktijken uitsluitend binnen deze gemeenschappen voorkomen of dat zij binnen andere

gemeenschappen afwezig zouden zijn. Eerdere rapporten laten ook zien dat er veel collectieve groepen zijn waar er consequenties zijn als je je niet aan bepaalde regels houdt.

Daarnaast hebben we in dit onderzoek geprobeerd om in gesprek te komen met mensen uit gesloten christelijke gemeenschappen in Nederland. Zoals beschreven in hoofdstuk 4 hebben we deze groep echter niet bereid gevonden deel te nemen. Wel zijn er vanuit de gesprekken met mensen uit verschillende gemeenschappen factoren naar voren gekomen die richting geven aan hoe zorg en beleid kunnen worden versterkt. Zowel wat betreft preventie van schadelijke praktijken als wat betreft het vroegtijdig ondersteunen van slachtoffers.

Voor de casus Rotterdam is snowball sampling toegepast. Hierdoor wordt er vaak doorverwezen naar dezelfde personen en organisaties. Wel is er al sinds 2006 een ketenaanpak waar veel samenwerkingen gezocht worden met verschillende partners. Hierdoor konden veel verschillende organisaties die werken op het gebied van schadelijke praktijken gesproken worden. Ook hier geldt dat gesprekken

9.3 Terminologie en complexiteit

Terminologie speelt een belangrijke rol: hoe benoem je iets en wat versta je eronder? Alleen al het woord 'dwang' is meervoudig interpreteerbaar. Bovendien kunnen in de processen telkens andere factoren de hoofdrol spelen, en dit verandert over tijd. Hierdoor hebben op het ene moment andere signalen de overhand dan op een ander moment.

Neem achterlating als voorbeeld. Voordat tot achterlating wordt overgegaan, spelen diverse andere factoren een rol: bescherming van het kind, voorkomen dat het ontspoot, angst bij de opvoeder om controle te verliezen, machteloosheid, druk van de gemeenschap rondom normen en waarden, ongehoorzaamheid. Hoe kun je weten welke signalen je moet herkennen om te bepalen of iets uit zal monden in achterlating? Laat staan dat je het correct kunt registreren.

9.4 Reikwijdte van de bevindingen

We kunnen alleen iets zeggen over wat deze mensen uit deze vijf gemeenschappen hebben verteld. Dit betekent niet dat dergelijke praktijken uitsluitend binnen deze gemeenschappen voorkomen, of dat zij binnen andere gemeenschappen afwezig zouden zijn.

De bevindingen zijn gebaseerd op de individuele ervaringen van de deelnemers. Deze vormen geen volledige afspiegeling van de situatie binnen de bredere gemeenschappen, maar bieden wel waardevolle inzichten in mogelijke patronen, percepties en dynamieken. In de gesprekken werd onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van schadelijke praktijken: huwelijksdwang, achterlating in

relatie tot een huwelijk, achterlating van jongeren, vrouwelijke genitale verminking (VGV)/meisjesbesnijdenis en eengerelateerd geweld.

Hetzelfde geldt voor de casus Rotterdam: de onderzoeksresultaten zijn mogelijk niet direct toepasbaar op nationaal niveau of andere regio's. Het begrijpen van de dynamiek van signaleren en melden in Rotterdam levert echter waardevolle inzichten op die relevant kunnen zijn voor vergelijkbare processen elders in Nederland.

10 Referenties

- Anitha, S., & Gill, A. (2009). Coercion, consent and the forced marriage debate in the UK. *Feminist Legal Studies*, 17(2), 165–184. <https://doi.org/10.1007/s10691-009-9119-4>
- Askari, L., Dekkers, M., Eeden, Q., & Nooijer, N. (2019). *Verkenning “schadelijke traditionele praktijken.”*
- Bakker, H., & Aydogan, M. (2005). *Eergerelateerd geweld in Nederland: Een bronnenboek*. TransAct.
- Bakker, S. (2008). *Achtergelaten vrouwen: de weg terug van Marokko naar Nederland*.
- Ben Cislagi, & Lori Heise. (2017). *Measuring gender-related social norms, learning report 1*.
- Butter, E., & Omlo, J. (2022). *Een verkennend onderzoek naar de preventieve aanpak van schadelijke praktijken in Nederland*.
- CARE. (2017). *Applying theory to practice: CARE’s journey piloting social norms measures for gender programming*.
- CBS. (2023). *Huiselijk geweld; aard geweld, aanvullende informatie, regio*. Geraadpleegd 23 December 2025. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84851NED/table?ts=1618981481612>
- CEDAW, & CRC. (2019). *Joint general recommendation No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/general comment No. 18 of the Committee on the Rights of the Child (2019) on harmful practices*.
- Chantler, K. (2012). Recognition of and Intervention in Forced Marriage as a Form of Violence and Abuse. *Trauma, Violence, & Abuse*, 13(3), 176–183. <https://doi.org/10.1177/1524838012448121>
- Chantler, K., & Mccarry, M. (2020). *Forced marriage, coercive control, and conducive contexts: The experiences of women in Scotland*.
- Cislaghi, B., & Heise, L. (2017). *Measuring Gender-related Social Norms: Report of a Meeting, Baltimore Maryland*.
- Cislagi, B., & Heise, L. (2017). *Measuring gender-related social norms, learning report 1*.
- Cornelissens, A., Ferwerda, H., & Kuppens, J. (2009). *Huwelijksdwang Een verbintenis voor het leven?*
- de Koning, M., & Bartels, E. (2005). *voorstudie “Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse Turkse en Hindostaanse Nederlanders.”*
- Dhamoon, R. K. & H. Olena. (2011). *Why the theory and practice of intersectionality matter to health research and policy. Health inequities in Canada: Intersectional frameworks and practices. 16–50. .*

- Felten, H. (2020). *Zelfbeschikking, veiligheid en gelijkheid*.
- Ferwerda, H., & van Leiden, I. (2005). *Eerwraak of eengerelateerd geweld?*
- Foreign Commonwealth, & Development Office. (2024). *Forced Marriage Unit statistics 2023*.
- FRA. (2014). *Violence against women: an EU-wide survey. Main results report*.
- Green, J., & Thorogood, N. (2018). *Qualitative methods for health research*.
- Janssen, J. (2018). *Huwelijksdwang. Wat ziet de politie?*
- Janssen, J. (2025). *Het geweld achter cijfers: interpreteren en duiden van cijfers over geweld in afhankelijkheidsrelaties*. Boom criminologie.
- Janssen, J., & De Koning, S. (2008). *Je eer of je leven?*
- Kawous, R., van Breevoort, D., Luu, K. L., & van den Elsen, I. (2026). *Vrouwelijke Genitale Verminking: Omvang en risico in Nederland*.
- Kazimirski, A. (2009). *Forced marriage: prevalence and service response*. Dept. for Children, Schools and Families.
- Länsstyrelsen Östergötland. (2023). *Annual report of activities 2022: National Center Against Honor-Based Violence and Oppression*.
- LEC EGG. (2019). *Terugblik op 2019 jaar verslag van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld*.
- LEC EGG. (2022). *Terugblik jaarverslag van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld op 2022*.
- LEC EGG. (2024). *Terugblik op 2024 Jaarverslag van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld*.
- Lien, I., & Bredal, A. (2018). *Forced marriage in Norway. Policies and practices*.
- LKHA. (2024). <https://www.huwelijksdwangenachterlating.nl>. Geraadpleegd Op 23 Januari 2024.
- Lünnemann, K. D., & Wijers, M. (2010). *Eergeweld voorbij. Een nieuwe gemeentelijke aanpak van eengerelateerd geweld*.
- Marcus, A., Begum, P., Alsabahi, L., & Curtis, R. (2019). Between Choice and Obligation: An Exploratory Assessment of Forced Marriage Problems and Policies among Migrants in the United States. *Social Policy and Society*, 18(1), 19–36. <https://doi.org/10.1017/S1474746417000422>
- Merry, S. (2016). Cultural Dimensions of Power/Knowledge: The Challenges of Measuring Violence against Women. *Sociologie Du Travail*, 58(4), 370–380. <https://doi.org/10.1016/j.soctra.2016.09.017>
- Mirbach, T., Schaak, T., & Triebel, K. (2011). *Zwangsverheiratung in Deutschland—Anzahl und Analyse von Beratungsfällen Kurzfassung*.
- Norwegian Ministry of Justice and Public Security. (2017). *The Right to Decide about One's Own Life*.
- Oomkes, R., & Omlo, J. (2018). *Evaluatie Actieplan Zelfbeschikking 2015–2017 Eindrapport*.
- Ratia, E., & Walter, A. (2009). *International exploration on forced marriages A study on legal initiatives, policies and public discussions in*.
- Rutten, S. (2008). Het recht van de gescheiden vrouw om verlost te worden uit het huwelijk. *NJCM Bulletin*, no. 33((6):755–769).
- Rutten, S., Smits van Waesberghe, E., Blauwhoff, R., van Eijk, E., Kruiniger, P., Reches, L., Ramakers, E., & Rook, I. (2019). *Verboden huwelijken: Onderzoek naar de werking van de wet tegengaan huwelijksdwang in de praktijk*.

- Sportel, I. (2014). *Maybe I'm still his wife. Transnational divorce in Dutch-Moroccan and Dutch-Egyptian families*. Radboud Universiteit.
- Storms, O., & Bartels, E. (2008). *De keuze van een huwelijkspartner. Een studie naar partnerkeuze onder groepen Amsterdammers*.
- United Nations. (2014). *Guidelines for producing statistics on violence against women: Statistical surveys*.
- United Nations Office on Drugs and Crime, & United Nations Economic Commission for Europe. (2010). *Manual on victimization surveys*.
- van der Torre, E. J., & Schaap, L. (2005). *Ernstig eengerelateerd geweld: een casusonderzoek*.
- Veilig Thuis. (2024). <https://veiligthuis.nl/landelijke-afspraken/>. Geraadpleegd Op 22 November 2024.
- Waesberghe, E. S. van, Sportel, I., Dorst, L., Eijk, E. van, & Diepenbrock, E. (2014). *Zo zijn we niet getrouwd*.

11

Bijlage 1

Topic Guide FGD		
	Introductie door co-onderzoeker	
	Introductie door respondenten	
1. Huwelijk		
	We willen het met jullie hebben over het huwelijk en hoe deze tot stand komen.	
Introductie - kort houden	1.1 Hoe komt een huwelijk tot stand in jullie gemeenschap?	
	We willen jullie een verhaal vertellen van situaties rondom een huwelijksluiting.	
	<p><i>Niet lang nadat Mariam was geboren, ging haar vader alleen terug naar zijn land van herkomst. Hij liet zijn vrouw en drie kinderen achter, uitgeprocedeerd, in een uitzichtloze situatie. De moeder van Mariam wilde haar als 17-jarige uithuwelijken met een veel oudere man. Dat ging uiteindelijk niet door. Niet veel later vroeg een vriend van haar broer om Mariams hand. Ze hadden elkaar één keer ergens 'hallo' gezegd maar kenden elkaar niet. Volgens de moeder van Mariam kwam de man uit een goede familie en er waren al beloftes gedaan. Eerst wilde Mariam er niets van weten, maar omdat iedereen zo blij voor haar was ging ze daarin mee en was ze tegen haar eigen wil ineens verloofd.</i></p>	Vignette afstemmen per gemeenschap met co-onderzoeker
	Dit is een verhaal van Mariam die wordt uitgehuwelijkt. Dit is een voorbeeld - er zijn andere verhalen van jongeren, jongvolwassenen en volwassenen die worden gedwongen om te trouwen in het land van herkomst of in Nederland. De volgende vragen gaan over omstandigheden rond wat we noemen huwelijksdwang.	
Wat is de omvang van huwelijksdwang in Nederland?	1.2 Wat horen jullie om je heen (in Nederland) als het gaat om deze situaties als vrouwen of mannen niet zelf kunnen kiezen voor hun partner?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	1.3 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, (betaald) werk in Nederland, onderwijs, zorg en sociaal systeem in Nederland, wetgeving.
	We willen jullie nu een verhaal vertellen van een man die zijn vrouw achterlaat in het land van herkomst, waar bij de vrouw geen mogelijkheid heeft om zelfstandig terug te keren naar Nederland.	
	<p><i>Nassar woont met zijn gezin in Nederland. Hij merkt dat het thuis niet goed gaat: de kinderen luisteren niet naar hun moeder en zijn vrouw is veranderd. Haar wens om te werken en zelfstandig te zijn maakt hem onzeker. Zonder zijn zorgen met haar te delen, overtuigt hij haar om samen met de kinderen op vakantie naar het land van herkomst. Daar laat hij hen achter bij zijn moeder, zonder reispapieren om terug te keren. Nassar keert alleen terug naar Nederland.</i></p>	Vignette afstemmen met co-onderzoeker
Wat is de omvang van	1.4 Wat horen jullie om je heen (in Nederland) als het gaat om deze situaties als vrouwen of mannen achter worden gelaten in het land van herkomst?	

achterlating in Nederland?		
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	1.5 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>

2. Opvoeding		
	We willen het nu met jullie hebben over opvoeding en uitdagingen in de opvoeding. Hiervoor willen we een verhaal vertellen.	
	<i>Solomon is naar Nederland gekomen toen hij nog maar één jaar oud was. Het ging niet goed op school. Solomon vond het moeilijk zich in de klas te concentreren en er waren heel veel dingen veel leuker dan huiswerk maken. Bijvoorbeeld het bezoeken van doordeweekse feestjes, rondhangen bij het winkelcentrum of gamen bij vrienden. Solomon moest een paar keer met zijn moeder bij de schooldecaan melden. Die zei dat de resultaten en werkhouding van Solomon echt snel beter moesten. De schooldecaan vroeg of zijn moeder daarbij kon helpen. Maar zijn moeder heeft het veel te druk met haar werk om dat te doen, en begrijpt het huiswerk niet altijd goed. Solomon bleef zitten en zijn moeder wil hem na de zomervakantie naar zijn opa en oma, die wonen in het land waar zijn moeder is geboren. Ze vertelde Solomon dat hij op vakantie gaat en zijn vader zou ontmoeten om hem mee te krijgen. Maar zijn vader is helemaal niet in beeld. De moeder zal hem achterlaten bij opa en oma en zal alleen terug naar Nederland, zonder Solomon.</i>	<i>Vignette afstemmen met co-onderzoeker</i>
	Dit is een verhaal van Solomon die wordt achtergelaten. Dit is een voorbeeld – er zijn andere verhalen van jongeren, jongvolwassenen en volwassenen die worden achtergelaten in het land van herkomst zonder toestemming van diegene die achtergelaten wordt. De volgende vragen gaan over omstandigheden rond achterlating.	
Wat is de omvang van achterlating in Nederland?	2.1 Wat horen jullie om je heen (in Nederland) als het gaat om deze situaties waar jongeren worden achtergelaten in het land van herkomst, zonder toestemming van diegene?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	2.2 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>

3. Meisjesbesnijdenis		
	We willen graag met jullie hebben over meisjesbesnijdenis. Ook hiervoor willen we eerst een verhaal vertellen.	
	<i>Liva is besneden voordat zij naar Nederland kwam. Ze heeft het er erg moeilijk mee gehad, maar heeft nu haar leven op de rit. Nu weet ze dat haar nichtje, de dochter van haar zus, het risico loopt om besneden te worden als ze deze zomer op vakantie gaan bij hun familie in het buitenland. Daar maakt ze zich erg zorgen over.</i>	<i>Vignette afstemmen met co-onderzoeker</i>
	Dit is een verhaal van Liva en haar nichtje. Dit is een voorbeeld. Er zijn in Nederland meer meisjes en meiden die risico lopen om besneden te worden terwijl ze woonachtig zijn in Nederland.	
Wat is de omvang van meisjesbesnijdenis in Nederland?	3.1 Wat horen jullie om je heen (in Nederland) als het gaat om meisjesbesnijdenis in Nederland?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	3.2 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>

4. Eergerelateerd geweld	
Wat is de omvang van andere vormen van eergerelateerd geweld?	4.1 Zijn er andere vormen van eergerelateerd geweld die bij jullie gemeenschap (in Nederland) spelen? Leg uit.
Afsluitende vraag	4.2 Zijn er nog andere dingen over deze thema's die je graag met ons wilt delen?
Afsluiting FGD	

Topic Guide Interviews

1. Huwelijk

	We willen het met jullie hebben over het huwelijk en hoe deze tot stand komen.	<i>Introductievraag</i>
Introductie - kort houden	1.1 Hoe komt een huwelijk tot stand in jullie gemeenschap?	
	We willen jullie een verhaal vertellen van situaties rondom een huwelijksluiting.	
	<i>Niet lang nadat Mariam was geboren, ging haar vader alleen terug naar zijn land van herkomst. Hij liet zijn vrouw en drie kinderen achter, uitgeprocedeerd, in een uitzichtloze situatie. De moeder van Mariam wilde haar als 17-jarige uithuwelijken met een veel oudere man. Dat ging uiteindelijk niet door. Niet veel later vroeg een vriend van haar broer om Mariams hand. Ze hadden elkaar één keer ergens 'hallo' gezegd maar kenden elkaar niet. Volgens de moeder van Mariam kwam de man uit een goede familie en er waren al beloftes gedaan. Eerst wilde Mariam er niets van weten, maar omdat iedereen zo blij voor haar was ging ze daarin mee en was ze tegen haar eigen wil ineens verloofd.</i>	<i>Vignette afstemmen per gemeenschap met co-onderzoeker</i>
	Dit is een verhaal van Mariam die wordt uitgehuwelijkt. Dit is een voorbeeld - er zijn andere verhalen van jongeren, jongvolwassenen en volwassenen die worden gedwongen om te trouwen in het land van herkomst of in Nederland. De volgende vragen gaan over omstandigheden rond wat we noemen huwelijksdwang.	
Wat is de omvang van huwelijksdwang in Nederland?	1.2 Wat horen jullie om je heen als het gaat om deze situaties als vrouwen of mannen niet zelf kunnen kiezen voor hun partner?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	1.3 Wat denk je dat andere ouders in jullie gemeenschap doen in deze situatie?	
	1.4 Wat zouden mensen in jullie gemeenschap verwachten van de moeder in deze situatie?	
	1.5 Wat zouden consequenties zijn als Mariam tegen het besluit van de familie in zou gaan?	
	1.6 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>
Ondersteuning	1.7 Wat zou er moeten gebeuren om vrouwen of mannen die hiermee te maken hebben te ondersteunen?	
Preventie	1.8 Wat zou er moeten gebeuren om huwelijksdwang in Nederland te voorkomen?	
	We willen jullie nu een verhaal vertellen van een man die zijn vrouw achterlaat in het land van herkomst, waarbij de vrouw geen mogelijkheid heeft om zelfstandig terug te keren naar Nederland.	<i>Vignette van achterlating vrouw</i>
	<i>Een vrouw reist met haar man en kinderen naar Marokko. Daar zegt haar man dat hij terug moet naar Nederland om iets te regelen. Maar hij komt niet meer terug. Zij blijft achter, zonder papieren, zonder geld, en ze kan niet zelfstandig terug naar Nederland.</i>	<i>Vignette afstemmen met co-onderzoeker</i>
	1.9 Wat horen jullie om je heen als het gaat om deze situaties als vrouwen of mannen achter worden gelaten in het land van herkomst?	
Wat is de omvang van achterlating in Nederland?	1.10 Wat denk je dat andere partners in jullie gemeenschap doen in deze situatie?	

Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	1.11 Wat zouden mensen in jullie gemeenschap verwachten van de partner in deze situatie?	
	1.12 Wat zouden consequenties zijn als de vrouw tegen het besluit van de in zou gaan?	
	1.13 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>
Ondersteuning	1.14 Wat zou er moeten gebeuren om vrouwen (of mannen) die hiermee te maken hebben te ondersteunen?	
Preventie	1.15 Wat zou er moeten gebeuren om het achterlaten van vrouwen (of mannen) te voorkomen?	

2. Opvoeding

	We willen het nu met jullie hebben over opvoeding en uitdagingen in de opvoeding. Hiervoor willen we een verhaal vertellen.	
	<i>Solomon is naar Nederland gekomen toen hij nog maar één jaar oud was. Het ging niet goed op school. Solomon vond het moeilijk zich in de klas te concentreren en er waren heel veel dingen veel leuker dan huiswerk maken. Bijvoorbeeld het bezoeken van doordeweekse feestjes, rondhangen bij het winkelcentrum of gamen bij vrienden. Solomon moest een paar keer met zijn moeder bij de schooldecaan melden. Die zei dat de resultaten en werkhouding van Solomon echt snel beter moesten. De schooldecaan vroeg of zijn moeder daarbij kon helpen. Maar zijn moeder heeft het veel te druk met haar werk om dat te doen, en begrijpt het huiswerk niet altijd goed. Solomon bleef zitten en zijn moeder wil hem na de zomervakantie naar zijn opa en oma, die wonen in het land waar zijn moeder is geboren. Ze vertelde Solomon dat hij op vakantie gaat en zijn vader zou ontmoeten om hem mee te krijgen. Maar zijn vader is helemaal niet in beeld. De moeder zal hem achterlaten bij opa en oma en zal alleen terug naar Nederland, zonder Solomon.</i>	<i>Vignette afstemmen met co-onderzoeker</i>
	Dit is een verhaal van Solomon die wordt achtergelaten. Dit is een voorbeeld – er zijn andere verhalen van jongeren, jongvolwassenen en volwassenen die worden achtergelaten in het land van herkomst zonder toestemming van diegene die achtergelaten wordt. De volgende vragen gaan over omstandigheden rond achterlating.	
Wat is de omvang van achterlating in Nederland?	2.1 Wat horen jullie om je heen (in Nederland) als het gaat om deze situaties waar jongeren worden achtergelaten in het land van herkomst, zonder toestemming van diegene?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	2.2 Wat denk je dat andere ouders in jullie gemeenschap doen in deze situatie?	
	2.3 Wat zouden mensen in jullie gemeenschap verwachten van de moeder in deze situatie?	
	2.4 Wat zouden consequenties zijn als Solomon tegen het besluit van de familie in zou gaan?	
	2.5 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>
Ondersteuning	2.6 Wat zou er moeten gebeuren jongeren die hiermee te maken hebben te ondersteunen?	
Preventie	2.7 Wat zou er moeten gebeuren om het achterlaten van jongeren te voorkomen?	

3. Meisjesbesnijdenis		
	We willen graag met jullie hebben over meisjesbesnijdenis. Ook hiervoor willen we eerst een verhaal vertellen.	
	<i>Liva is besneden voordat zij naar Nederland kwam. Ze heeft het er erg moeilijk mee gehad, maar heeft nu haar leven op de rit. Nu weet ze dat haar nichtje, de dochter van haar zus, het risico loopt om besneden te worden als ze deze zomer op vakantie gaan bij hun familie in het buitenland. Daar maakt ze zich erg zorgen over.</i>	<i>Vignette afstemmen met co-onderzoeker</i>
	Dit is een verhaal van Liva en haar nichtje. Dit is een voorbeeld. Er zijn in Nederland meer meisjes en meiden die risico lopen om besneden te worden terwijl ze woonachtig zijn in Nederland.	
Wat is de omvang van meisjesbesnijdenis in Nederland?	3.1 Wat horen jullie om je heen als het gaat om meisjesbesnijdenis?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven?	3.2 Wat denk je dat andere ouders in jullie gemeenschap willen voor hun dochter als het gaat om meisjesbesnijdenis?	
	3.3 Wat zouden mensen in jullie gemeenschap verwachten van de ouders van het meisjes?	
	3.4 Wat zouden consequenties zijn als de ouders niet hun dochter laten besnijden?	
Wat zijn factoren die ervoor zorgen dat deze praktijken in stand blijven	3.2 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	<i>Probe: sociale druk (NL/buitenland), gender verschillen, macht, geloof, kennis, financieel, onderwijs, wetgeving.</i>
Ondersteuning	3.6 Wat zou er moeten gebeuren om gezinnen te ondersteunen?	
Preventie	3.7 Wat zou er moeten gebeuren om meisjesbesnijdenis in Nederland te voorkomen?	

4. Eergerelateerd geweld		
	We willen het met jullie hebben over eergerelateerd geweld.	
	<i>Een man woont met zijn vrouw en kinderen in Nederland. Ze zijn 12 jaar geleden naar Nederland gekomen. De vrouw is niet gelukkig met haar man. Ze heeft geen vrijheid om af te spreken met wie ze wil en ze wordt geslagen. Haar man bedreigt haar dat hij de familie gaat vertellen dat ze wil scheiden. Ze is bang voor de gevolgen en voor haar leven.</i>	<i>Vignette afstemmen met co-onderzoeker</i>
Wat is de omvang van eergerelateerd geweld?	4.1 Wat horen je om je heen als het gaat eergerelateerd geweld in Nederland?	
	4.2 Wat denk je dat andere mensen in jullie gemeenschap zouden doen?	
	4.3 Wat zouden mensen in jullie gemeenschap verwachten van de man?	
	4.4 Wat zouden consequenties zijn als de vrouw toch afspreekt met wie ze wil?	
	4.5 Wat zijn redenen dat dit gebeurt?	
Ondersteuning	4.6 Wat zou er moeten gebeuren om mensen te ondersteunen die maken hebben met eergerelateerd geweld?	
Preventie	4.7 Wat zou er moeten gebeuren om het eergerelateerd geweld in Nederland te voorkomen?	
Afsluitende vraag	5.1 Zijn er nog andere dingen over deze thema's die je graag met ons wilt delen?	